

Mari Laiho

SEKSUAALISEN HYVÄSIKÄYTÖN KOKEMUKSET LAPSUUDESSA JA AVUN TARVE AIKUISENA

**Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja
B•14**

Seksuaalisen hyväksikäytön kokemukset lapsuudessa ja avun tarve aikuisena

Mari Laiho

2006 Vantaa

Copyright © tekijä
ja Laurea-ammattikorkeakoulu

ISSN 1458-7238
ISBN 951-799-091-X

Edita Prima Oy, Helsinki 2006

Sisällys

1	TAUSTA JA TARVE	5
2	LAPSEN SEKSUAALINEN HYVÄSIKÄYTTÖ	7
2.1	Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön määrittelyä	7
2.2	Eri lähestymistapoja lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön	9
2.3	Lasten seksuaalisen hyväksikäytön esiintyvyys	12
2.4	Vallankäyttö hyväksikäyttösuhteessa	13
2.5	Seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertominen	15
2.6	Hyväksikäyttäjän näkökulma	17
3	LAPSENA TAPAHTUNEEN SEKSUAALISEN HYVÄSIKÄYTÖN TAAKKA	21
3.1	Lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvien traumojen synty	21
3.2	Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vaikutuksia aikuisena	26
3.2.1	Emotionaalisia vaikutuksia	26
3.2.2	Ihmissuhteisiin liittyviä vaikutuksia	27
3.2.3	Käyttäytymiseen liittyviä vaikutuksia	29
3.2.4	Kognitioihin ja havaintoihin liittyviä vaikutuksia	30
3.2.5	Fyysisiä vaikutuksia	31
3.2.6	Seksuaaliseen toimintaan liittyviä vaikutuksia	31
3.2.7	Uudelleenrakentuminen	31
4	EMPIIRINEN TUTKIMUS	33
4.1	Tutkimuksen rajaus ja tutkimustehtävät	33
4.2	Tutkimuksen menetelmävalinnat ja aineiston keruu	33
4.3	Aineiston analysointi ja kuvaus	35
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	37
5.1	Seksuaalisen hyväksikäytön kokemukset lapsuudessa	37
5.1.1	Seksuaalisen hyväksikäytön luonne	37
5.1.2	Seksuaalinen hyväksikäyttö lapsen elämässä	39

5.1.3	Hyväksikäyttäjä	42
5.1.4	Hyväksikäytöstä kertominen	44
5.1.5	Muita haitallisia lapsuudenkokemuksia	51
5.1.6	Kooste seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksista lapsuudessa	52
5.2	Seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneen terveys ja hyvinvointi aikuisena	54
5.2.1	Hyvinvointi aikuisena	54
5.2.2	Oma käsitys seksuaalisen hyväksikäytön vaikutuksesta elämänlaatuun aikuisena	56
5.2.3	Kooste seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneen ja hyvinvoinnista aikuisena	64
5.3	Terveydenhuollon palveluiden käyttö ja niiden merkitys	66
5.3.1	Terveydenhuollon palveluiden käyttö	66
5.3.2	Avun hakeminen ja hyväksikäytön puheeksi ottaminen terveydenhuollossa	68
5.3.3	Terveydenhuollon ammattilaisilta saatu apu seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviin vaikeuksiin	70
5.3.4	Kooste terveydenhuollon palveluiden käytöstä ja niiden merkityksestä	73
6	LOPUKSI	74
6.1	Tulosten tarkastelua	74
6.2	Luotettavuuden ja eettisyyden arviointia	78
6.2.1	Tutkimuksen luotettavuus	78
6.2.2	Tutkimuksen eettisyys	80
6.3	Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet	81
	LÄHTEET	84
	TAULUKOT	89
	KUVIOT	91
	LIITTEET	92

1 Tausta ja tarve

Seksuaalinen hyväksikäyttö on yksi lasten kaltoinkohtelun muoto muiden joukossa. Lapsi ei voi ymmärtää, mistä ja miten vakavasta asiasta on kysymys. Lapsella ei ole käsitystä omista oikeuksistaan ja aikuisen vääristyneestä vallankäytöstä. Finkelhorin ja Brownen (1985) mukaan seksuaalinen hyväksikäyttö traumatisoi lasta neljällä erilaisella tavalla. Hyväksikäyttöön liittyvä kohtelu seksuaalisena objektina, luottamuksen menettäminen, huonommuudentunne ja puolustuskyvyttömyys muuttavat lapsen kognitiivista ja emotionaalista käsitystä todellisuudesta. Vääristyneen todellisuuden pohjalta ongelmat voivat jatkua aikuisuuteen. Lukuisissa tutkimuksissa lapsena seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneilla on todettu olevan monenlaisia ongelmia. Sanderson (2002, 46) on jakanut lasten hyväksikäytön myöhemmin elämässä tuntuvat vaikutukset emotionaaliin, ihmissuhteisiin liittyviin, käytökseen liittyviin, tunnetiloihin tai havainnointiin liittyviin, fyysisiin sekä seksuaalisiin vaikutuksiin.

Hyväksikäytön estäminen, lopettaminen ja perusteellinen selvittäminen aikanaan olisivat parasta ongelmien ennaltaehkäisyä. Hyväksikäyttöä kuitenkin tapahtuu ja jää selvittämättä. Huolestuttavan suuri osa lapsena seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutuneista ei kerro kokemuksistaan kenellekään (Smith, Letourneau, Saunders, Kilpatrick, Resnick & Best 2000). Ymmärrys ja todellisuus kohtaavat usein armottomasti vasta vuosien tai vuosikymmenten jälkeen. Moni kantaa taakkaansa yksin ja hakeutuu avun piiriin vasta aikuisena ollessaan muserumaisillaan, jos silloinkaan. Ilman ulkopuolista apua lapsuudessa tapahtunut seksuaalinen hyväksikäyttö jatkuu usein ihmisen elämää rajoittavana voimana vielä aikuisuudessa.

Seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneiden on todettu aikuisena käyttävän runsaasti terveydenhuollon palveluja (Hillel, Finestone, Stenn, Davies, Stalker, Fry & Koumanis 2000). Tämä antaa terveydenhuollon ammattilaisille tilaisuuden puuttua ongelmiin, kunhan hyväksikäyttökokemusten mahdollisuus osataan ottaa huomioon ja uskalletaan ottaa puheeksi. Monet lapsena seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutuneet aikuiset ovat kertoneet kokemuksistaan ensimmäistä kertaa, kun sitä on heiltä kysytty eri tutkimusten yhteydessä (esim. Kogan 2004; Smith ym. 2000).

Olemassa oleva kotimainen tieto lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä kohdistuu yleensä ajankohtaiseen hyväksikäyttöön ja lapsen elämässä vallitsevaan tilanteeseen puuttumiseen. Tutkimukset perustuvat joko nuorten käsityksiin (Sariola 1990) tai viranomaisten tietoihin (esim. Antikainen 1994; Sariola 1985). Li-

säksi lasten seksuaalista hyväksikäyttöä ja viranomaisten toimia on käsitelty eri teoksissa (esim. Söderholm, Halila, Kivittie-Kallio, Mertsola ja Niemi 2004; Taskinen 2003; Taskinen 1992). Aikuisen uhrin näkökulmasta on tehty joitakin lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskevia erinomaisia tutkimuksia (esim. Laitinen 2004), sekä seksuaalisen hyväksikäytön kohteena olleiden kuvauksia kokemuksistaan ja omasta selviytymisestään. Kaiken kaikkiaan tietoa on Suomessa kuitenkin vielä melko vähän. Aikuisten uhrien näkökulmasta kvantitatiivinen tieto puuttuu lähes täysin.

Tämän opinnäytetyön avulla pyritään lisäämään tietoa lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneiden aikuisten ongelmista. Empiirisessä selvityksessä näkökulma on sellaisten aikuisten, jotka ovat omassa lapsuudessaan kokeneet seksuaalista hyväksikäyttöä. Tarkoituksena on lisätä tietoa lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä Suomessa, kartoittaa seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneiden aikuisten hyvinvointia ja siihen liittyviä ongelmia sekä selvittää terveydenhuollon palveluiden käyttöä ja niiden merkitystä seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneille aikuisille. Tieto voi auttaa terveydenhuollon ammattilaisia omassa työssään ymmärtämään seksuaalista hyväksikäyttöä ja sen vaikutuksia. Se voi rohkaista ottamaan asiaa puheeksi ja tarvittaessa ohjaamaan asiakasta asianmukaisen avun piiriin. Yksittäisen asiakkaan kannalta tästä seuraava inhimillinen hyöty elämän eheytyksen myötä lienee mittaamatonta, ja se heijastuu myös seuraavan sukupolven elämään. Välillinen hyöty työelämälle voi tulla asianmukaisen hoidon jälkeen parantuneen työkyvyn kautta.

2 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

2.1 Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön määrittelyä

Lapsella on lain mukainen oikeus saada hyvää hoitoa ja kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellista valvontaa ja huolenpitoa. Kasvatuksessa lapsen tulee saada osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lapsen alistaminen, ruumiillinen kuritus sekä muu loukkaava kohtelu on kiellettyä. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361. 1 luku 1 §.)

Lapseen kohdistuva väkivalta voi olla fyysistä, kemiallista, psyykkistä, seksuaalista riistoa, sosioekonomista tai rakenteellista väkivaltaa. Väkivallan eri muodot voidaan edelleen jakaa aktiiviseen ja passiiviseen väkivaltaan. Passiivinen väkivalta ilmenee esim. lapsen hoidon laiminlyöntinä tai oikeuksien ja tarpeiden huomiotta jättämisenä. Lasten seksuaalinen riisto on laaja yläkäsite, joka kattaa kaikki ne ilmiöt, jotka loukkaavat lapsen seksuaalista koskemattomuutta. (Taskinen 2003, 19–22.)

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tarkoittaa lapsen altistamista ikään kuulumattomalle seksuaalisuudelle, jota lapsi ei ymmärrä ja johon hän ei voi antaa suostumustaan (Salo & Ståhlberg 2004, 103). Sanderson (2002, 6) määrittelee lapsen seksuaalisen hyväksikäytön seuraavasti: *”Vanhemmasta riippuvaisen lapsen tai nuoren seksuaalinen toiminta aikuisen tai muun vanhemman tai isomman henkilön kanssa, jossa lasta käytetään seksuaalisena objektina vanhemman henkilön tarpeiden tai halujen tyydyttämiseksi ja jossa lapsi ei voi itse päättää suostumuksestaan, koska on suhteessaan toiseen osapuoleen heikommassa asemassa.”* Seksuaalisen hyväksikäytön lähtökohtana on aikuisen tavoittelema seksuaalinen mielihyvä. Seksuaalista hyväksikäyttöä ei ole lasten vanhempien osoittama tavanomainen avoin hellyys ja huolenpito.

Suomen rikoslain 20. luvun 6. § (24.7.1998/563) mukaan lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on alle 16-vuotiaaseen tai perheessä alle 18-vuotiaaseen lapseen kohdistuvaa 1) sukupuoliyhteyttä, 2) koskettelua tai 3) muuta seksuaalista tekoa, joka on omiaan vahingoittamaan lapsen kehitystä, tai sellaiseen tekoon johdattamista. Rangaistus lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä on rikoslain mukaan enintään neljä vuotta vankeutta. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yrityskin on rangaistava teko. Jos lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä kohteena on lapsi, jolle rikos lapsen iän tai kehitystason vuoksi on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa, kun rikos tehdään erityisen nöyryyttävällä tavalla, tai kun rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa lapselle hänen tekijää kohtaan tun-

temansa erityisen luottamuksen tai muuten tekijästä riippuvaisen asemansa vuoksi, katsotaan rikos törkeäksi lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. Rangastus on tällöin vähintään yksi ja enintään kymmenen vuotta vankeutta. Samaa ikätasoa olevien lasten, tai henkisesti ja ruumiilliselta kypsyydeltään samantasoisien välistä toimintaa ei katsota lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. (Rikoslaki 20. luku 6. §. 24.7.1998/563.)

Insestillä tarkoitetaan yleensä biologisten lähisukulaisten kesken tapahtuvaa sukupuoliyhteyttä iästä riippumatta (Taskinen 2003, 27). Sukupuoliyhteys lähisukulaisten kesken on rikoslain (17. luku 22. §. 22.24.7.1998/563.) mukaan rangaistavaa. Tällä tarkoitetaan sukupuoliyhteyttä oman lapsen tai tämän jälkeläisen kanssa, oman vanhemman tai tämän vanhemman tai isovanhemman tai veljen tai sisaren kanssa. Alle 18-vuotiasta, joka on ollut sukupuoliyhteydessä oman vanhempansa kanssa, tai henkilöä, joka on pakotettu tai taivutettu lainvastaisesti sukupuoliyhteyteen, ei kuitenkaan tuomita sukupuoliyhteydestä lähisukulaisten kesken. Sanderson (2002, 6) määrittelee insestin *”jonkin perheenjäsenen lapseen tai nuoreen kohdistamaksi sukupuoliaktiksi, jossa tekijä käyttää hyväkseen perheen hänelle antamaa sisäistä valtaa ja luottamusta.”* Se mitä pidetään perheenä, käsitetään kuitenkin eri kulttuureissa ja kielissä eri tavoin, ja perhe voi tarkoittaa ydinperheen lisäksi laajemminkin sukua ja läheisiä. Insestissä lapsen kohdistunut seksuaalinen teko loukkaa lasta erityisen voimakkaasti. Oleellista on se läheinen asema ja luottamus, joka hyväksikäyttäjällä on lapsen lähimpien keskuudessa. Ympäristö voi viestiä luottamusta, hyväksyntää ja arvostusta, jonka kanssa lapsen oma kokemus on ristiriidassa sellaisella hämmentävällä ja häpeällisellä tavalla, jota lapsi ei voi ymmärtää.

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö voi saada monenlaisia muotoja. Se ei välttämättä edellytä fyysistä kontaktia, vaan se voi olla sanallista tai sanatonta lapsen altistamista seksuaalisuudelle aikuisen tarpeiden tyydyttämiseksi tai muuten lapsen saattamista aikuisen seksuaalisen tyydytyksen välineeksi. Seksuaalinen hyväksikäyttö ilman fyysistä kontaktia voi olla esimerkiksi lapsen kuvaamista seksuaalisessa tarkoituksessa, lapsen altistamista pornografiselle materiaalille, seksuaalissävyyisiä puheita lapselle, lapsen seksuaalisen kehityksen, mieltymysten tai sukupuolielinten pilkkaamista tai saattamista naurunalaiseksi, lapsen seksuaalissävyyistä sanallista tai emotionaalista loukkaamista, sukupuolielinten paljastamista lapselle seksuaalisen tyydytyksen saamiseksi, lapsen tirkistelyä tämän pukeutuessa, peseytyessä tai ollessa WC:ssä, masturbointia lapsen nähden tai lapsen altistamista näkemään muiden seksuaalista hyväksikäyttöä. (Dominquez, Nelke & Perry 2002.)

Fyysinen seksuaalinen hyväksikäyttö voi olla seksuaalista kontaktia hyväksikäyttäjän ja lapsen välillä tai muuten lapsen saattamista fyysiseen seksuaaliseen toimintaan. Se voi olla esimerkiksi lapsen koskettamista seksuaalisessa tarkoituksessa, lapsen sukupuolielinten asiointia käsittelyä hoidon yhteydessä, lapsen riisumista ja piiskaamista tai lyömistä seksuaalisessa tarkoituksessa, lapsen johdattamista oraaliseen seksiin tai yhdyntään, masturboimaan aikuista tai muuten koskemaan aikuista seksuaalisesti, lapsen saattamista prostituutioon tai lapsen johdattamista seksuaaliseen toimintaan eläimen kanssa. (Dominquez ym. 2002.)

Lastensuojelulain (8 luku 40. §, 5.8.1983/683) mukaisesti kaikkia sosiaali- ja terveydenhuollon, koulutoimen, poliisitoimen ja seurakunnan palveluksessa olevia työntekijöitä ja luottamusmiehiä koskee ilmoitusvelvollisuus lastensuojelulle aina, kun on perusteltua syytä epäillä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä tai muuta syytä lastensuojelun tarpeelle. Stakesin työryhmä suosittelee, että lastensuojelu ilmoittaa välittömästi poliisille tietoonsa tulleet perustellut epäilyt seksuaalisesta hyväksikäytöstä sekä sellaiset pahoinpitelyepäilyt, joissa lapselle on aiheutunut vammoja (Taskinen 2003). Sosiaalihuollon viranomaisilla on siihen lain mukainen oikeus (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812). Epäilyn tullessa esille tarvitaan lastensuojelullinen selvitys, rikostutkimus sekä terveydenhuollon puitteissa tehtäviä somaattisia, oikeuslääketieteellisiä, lastenpsykiatrisia, psykologisia ja oikeuspsykologisia tutkimuksia tarpeen mukaan. Käypä hoito – suositus ”Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tutkiminen” (2001) antaa toimintaohjeet alle 18-vuotiaan lapsen seksuaalisen hyväksikäytön kohtaamiselle ja tutkimukselle terveydenhuollossa.

2.2 Eri lähestymistapoja lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön

Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä ja siihen johtavia tekijöitä voidaan tarkastella eri näkökulmista (esim. Laitinen 2004, 35–46, Sanderson 2002, 13–43). Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä selittäneitä teorioita ovat olleet esimerkiksi

- Freudin psykoanalyttinen malli
- perheen häiriötoimintamalli
- psykologinen lähestymistapa
- feministinen lähestymistapa
- hyväksikäytön neliehtomalli.

Freudin psykoanalyttisen mallin mukaan inesti on yleensä lähinnä mielikuvituksen tuotetta, tyttären isäänsä kohdistamia seksuaalifantasioita. Lapsi nähdään aloitteellisena viettelijänä, ja inestin toteutuessa isä nähdään heikkona ja voimattomana seksuaalisten halujen edessä. Äidin vastuulla on puolestaan inestin mahdollistaminen hylkäämällä miehensä ja luopumalla vanhemman vastuusta tyttärensä suhteen. (Sanderson 2002, 15–17.)

Perheen häiriötoiminta selityksenä lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön keskittyy perheenjäsenten välisiin suhteisiin. Häiriötoiminen perheysikkö on sairaus, ja epänormaali käyttäytyminen, kuten inesti, on yksi oire koko perheen sopeutumattomuudesta. Perheen ”normaalit” hierarkiat ovat tuhoutuneet, perheen äiti on epäonnistunut roolissaan miehelleen omistautuvana vaimona ja lapsiaan hoiavaana ja suojelevana äitinä. Hoito kohdistetaan tämän näkemyksen mukaisesti koko perheysikköön ja perheenjäsenten välisten suhteiden palauttamiseen. (Sanderson 2002, 20–24.)

Psykologinen lähestymistapa keskittyy hyväksikäyttäjän tarkasteluun. Siinä pyritään määrittämään ja luokittelemaan hyväksikäyttäjän toiminnan tasot. Taivoitteena on löytää inestiin taipuvalle luonteelle ominaisia piirteitä tai selvittää inestiin taipuvaisten isien motivaatioita. Hoito keskittyy muuttamaan hyväksikäyttäjän toimintaa sekä asenteita seksuaalisen kiinnostuksen kohteisiin. (Sanderson 2002, 24–29.)

Feministisessä lähestymistavassa lapsen hyväksikäytön tulkinnassa otetaan huomioon lapsen ja aikuisen epäsuhtainen voimatasapaino sekä hyväksikäyttäjän vastuu hyväksikäytön aloitteentekijänä ja sen jatkajana. Feministinen lähestymistapa asettaa vastuun hyväksikäytöstä hyväksikäyttäjälle ja kohdistaa hyväksikäytön kokemukselliset vaikutukset hyväksikäytön uhrille sekä äidille. (Sanderson 2002, 29–34.)

Finkelhorin malli lapsen seksuaalisen hyväksikäytön mahdollistavasta neljästä ehdosta yhdistää aikaisempia lähestymistapoja. Malli määrittelee ne ehdot, joiden täytyessä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on mahdollista (Taulukko 1.). Jotta lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä voisi tapahtua, tulee tekijällä ensinnäkin olla jokin motiivi käyttää lasta seksuaalisesti hyväkseen. Se voi liittyä johonkin emotionaaliseen tai seksuaaliseen tarpeeseen tai olla jokin este seksuaalisten tarpeiden tyydytykselle. Toiseksi tekijän tulee ylittää omat sisäiset estonsa tämän motiivin mukaiseen toimintaan. Edelleen lapsen hyväksikäytön toteutumisen ehtona on, että mikään ulkoinen tekijä ei ole sitä estämässä. Lopulta hyväksikäyttäjän tulee pystyä heikentämään tai voittamaan lapsen vastustus. Yksilöön

liittyvien tekijöiden lisäksi oma osuutensa on erilaisilla sosiaalisilla ja kulttuurisilla tekijöillä. (Finkelhor 1984, 53–68.)

Taulukko 1. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ehdot (Finkelhor 1984, 56–57)

LAPSEN SEKSUAALISEN HYVÄKSIKÄYTÖN MAHDOLLISTAVAT EHDOT	
1. Tekijän motiivi hyväksikäyttää lasta seksuaalisesti	
<u>Yksilöön liittyvät tekijät:</u> a) Jokin emotionaalinen tarve Emotionaalinen kehittymättömyys Vallantunteen ja hallinnan tarve Lapsuuden trauman uudelleen läpikäyminen tuskan helpottamiseksi Itsensä kokeminen narsistisesti yhä lapseksi	<u>Sosiaaliset tai kulttuuriset tekijät:</u> a) Jokin emotionaalinen tarve Käsitys siitä, että miehen tulee olla seksuaalisessa suhteessa hallitseva ja voimakas sukupuoli.
b) Seksuaalinen tarve Traumaattinen tai voimakkaasti ehdollistunut seksuaalinen kokemus lapsuudessa Seksuaalinen kiinnostus lapsiin jonkun muun antaman mallin mukaisesti Kiihottavien aistimusten yhdistäminen väärin Biologinen poikkeavuus	b) Seksuaalinen tarve Lapsipornografia Mainosten eroottiset kuvat lapsista Miehen tapa seksualisoida emotionaaliset tarpeet
c) Seksuaalisen tyydytyksen esteet Oidipaalinen ristiriita Kastraatioon liittyvä ahdistus Aikuisiin naisiin kohdistuvat pelot Traumaattinen seksuaalikokemus aikuisen kanssa Sosiaalisten taitojen puutteet Avio-ongelmat	c) Seksuaalisen tyydytyksen esteet Masturbaatiota ja avioliiton ulkopuolista seksiä rajoittavat ankarat normit
2. Tekijän sisäisten estojen ylittäminen	
<u>Yksilöön liittyvät tekijät:</u> Alkoholi Psykoosi Impulssihäiriö Seniiliys Perheen sisäisen inestä estävän mekanismin puuttuminen	<u>Sosiaaliset tai kulttuuriset tekijät:</u> Lapsiin kohdistuvan seksuaalisen kiinnostuksen salliminen yhteiskunnassa tai yhteisöissä Rikosoikeudellisten sanktioiden heikkous Käsitys isien määräävästä asemasta perheen päänä Päihtymyksen aikaisen epäsovivan käyttäytymisen ja normien rikkomisen sietäminen yhteis-

	kunnassa tai yhteisöissä Lapsipornografia Miehen kyvyttömyys tunnistaa lapsen tarpeita
3. Ulkoisten esteiden puuttuminen	
<u>Yksilöön liittyvät tekijät:</u> Äidin poissaolo tai sairaus Äiti ei ole lapselle läheinen tai suojeleva Isä dominoi tai käyttää hyväkseen lapsen äitiä Perheen sosiaalinen eristyneisyys Epätavalliset tilanteet kahdestaan lapsen kanssa Lapsen puutteellinen valvonta Epätavalliset huone- tai nukkumajärjestelyt.	<u>Sosiaaliset tai kulttuuriset tekijät</u> Äidin sosiaalisen tuen puute Naisten tasa-arvon esteet Heikot sosiaaliset verkostot Kynnys puuttua perheen sisäisiin asioihin
4. Lapsen vastustuksen voittaminen	
<u>Yksilöön liittyvät tekijät:</u> Emotionaalisesti epävarma lapsi, lapsi, jonka emotionaalisiin tarpeisiin ei ole vastattu Lapsella ei ole riittävästi tietoa seksuaalisesta hyväksikäytöstä Lapsen ja hyväksikäyttäjän suhteen epätavallinen luottamuksellisuus. Pakottaminen	<u>Sosiaaliset tai kulttuuriset tekijät:</u> Lasten seksuaalikasvatuksen puute Lasten sosiaalinen voimattomuus.

2.3 Lasten seksuaalisen hyväksikäytön esiintyvyys

Poliisin tietoon tulleet lasten hyväksikäyttöririkokset sekä tuomioistuimen tekijälle syyksi lukemien rikosten määrät ovat lisääntyneet Suomessa voimakkaasti 2000-luvulla. Vuonna 2004 poliisin tietoon tuli 846 törkeätä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä. Edellisenä vuonna poliisin tietoon tuli 744 törkeätä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä, ja tuomioistuimessa tekijän syyksi luettiin 249 rikosta. (Niemi 2005.)

Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä on tutkittu runsaasti erityisesti USA:ssa, mutta tulokset ovat vaihdelleet eri tutkimuksissa huomattavan paljon. Koska luotettavaa reaaliaikaista tietoa on mahdoton saada, on lapsuusaikaisia hyväksikäyttökokemuksia kysytty usein aikuisilta. Finkelhorin (1994) mukaan lapsena seksuaalisesti hyväksikäytettyjen osuus on eri tutkimuksissa ollut naisilla 2 - 62 %, ja miehillä 3 - 16 %. Goldmanin ja Padayachin (2000) suorittamassa ver-

tailussa naisista 7 - 62 %, ja miehistä 4 - 30 % oli lapsena kokenut seksuaalista hyväksikäyttöä. Luotettavimpana Finkelhorin (1994) selvityksessä pidettiin arviota, että USA:ssa vähintään 20 % naisista ja 5 - 10 % miehistä on joutunut jossain vaiheessa lapsuudessaan joko fyysisen tai ei-fyysisen seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi. Sveitsiläisessä tutkimuksessa 20–40-vuotiaista naisista oli kaiken kaikkiaan 40 % joutunut lapsena seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi, ja vakavan hyväksikäytön uhriksi 15 % (Niederberger 2002).

Suomalaisille 15–16-vuotiaille nuorille tehdyssä kyselyssä oli 5 - 7 % tytöistä ja 1 - 3 % pojista joutunut fyysistä kontaktia sisältävän seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi (Sariola 1990, 114). Nämä kokemukset olivat useimmin tapahtuneet murrosikäisille nuorille. Ruotsalaisessa tutkimuksessa (Edgardh 2001) 11 % opiskelijatyöistä ja 3 % pojista kertoi joutuneensa seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi. Hyväksikäytön tiedostaminen voi kuitenkin tapahtua vasta vuosia tai vuosikymmeniä tapahtumien jälkeen, jolloin kovin nuoret vastaajat eivät vielä välttämättä osaa vastata todellisuutta vastaavasti hyväksikäyttöä koskeviin kysymyksiin. Lapsuusajan seksuaalisen hyväksikäytön tiedostaneiden osuus onkin ollut huomattavasti suurempaa, kun sitä on kysytty aikuisilta vastaajilta (Sander-son 2002, 18).

Amerikkalaisessa tutkimuksessa vuodelta 1996 (Wilsnack, Wonderlich, Kristjanson, Vogeltanz-Holm & Wilsnack 2002) ilmoitti aikuisista naisista 22 %, että heitä oli lapsuudessa tai nuoruudessa yritetty saada osallistumaan seksuaaliseen toimintaan, 15 % heistä koki itse tulleen seksuaalisesti hyväksikäytetyksi. Viisi vuotta aiemmin suoritetussa yksityiskohtaisemmassa kyselyssä mahdollista lapsena koettua seksuaalista hyväksikäyttöä mitattiin useammilla kysymyksillä, jotka selvittivät tarkemmin hyväksikäytön eri muotoja. Tällöin 31 % tutkimuksen naisista oli luokiteltu seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi. Nämä tulokset tukevat sitä, että yksityiskohtaisempia ja useampia kysymyksiä käsittävillä kyselyillä saadaan lapsuusajan seksuaalista hyväksikäyttöä paremmin esille. Tutkimustulosten kannalta oleellisia valintoja ovatkin mm. seksuaalisen hyväksikäytön määrittely, lapsen iän määritelmä, näytteen valinta, kysymysten laadinta ja niiden lukumäärä (Goldman & Padayachi 2000).

2.4 Vallankäyttö hyväksikäyttösuhteessa

Laitisen (2004, 107–113) tutkimuksessa perheen sisäisen lapsen seksuaalisen hyväksikäytön uhrit kertoivat hyväksikäyttäjällä olleen lähes rajaton valta heidän mieleensä, ajatuksiinsa, tunteisiinsa, sanoihinsa, tekoihinsa, kokemuksiinsa sekä ruumiiseensa. Useimmiten lapsen alistamiseen ei edes tarvita voimakeinoja,

vaan valta näyttäytyy positiivisena. Laitinen jakoi lapsen seksuaalisen hyväksikäytön mahdolliseksi tekevän vallan kuuteen eri muotoon (Taulukko 2.). Mielivalta on ennakoimatonta lasta alistavaa väkivaltaa, jossa lapsen tahdolla ei ole merkitystä. Uhkaavaan valtaan kuuluu uhkailua fyysisillä tai emotionaalisilla seurauksilla, joiden pelossa lapsi alistuu ja luopuu omasta tahdostaan. Pakottavaan valtaan kuuluu uhkausten toteuttamista ja lapsen rankaisemista. Manipulatiivinen vallankäyttö sisältää lapsen käsitysten muuttamista ja syyllistämistä, jolloin häpeän sisäistänyt lapsi alistuu eikä kyseenalaista toimintaa. Hyvittävään vallankäyttöön kuuluu teon vääryyden hämärtämistä ja lapsen alistumisen hyvittämistä ja palkitsemista, jolloin lapsi kokee toimineensa oikein. Viettelevää valtaa käytettäessä lasta suostutellaan rahan tai tavaroiden antamisella tai huijaamalla leikin tai huomion ja hyväksynnän avulla. Hoivaavaa valtaa käyttävä peittää syyllisyyden rakkauden alle, hyväksikäyttäjä korostaa rakkauttaan ja erityistä suhdettaan lapseen. Käytetyn vallan mukaan hyväksikäyttö voi saada hyvin erilaisia ilmiäisiä.

Taulukko 2. Vallan ilmiäisiä (Laitinen 2004, 107–113)

VALLAN MUOTO	VALLANKÄYTÖN ILMENEMINEN
Mielivalta	Ennakoimaton seksuaalinen, fyysinen tai henkinen väkivalta Lapsen alistaminen ja nöyryytys Lapsella ei ole valtaa omaan ruumiiseensa, eikä mahdollisuuksia muuttaa tilannetta Lapsen tahdolla ei merkitystä Pelko riistosta Alistuminen, sopeutuminen, lamaantuminen
Uhkaava valta	Uhkailu fyysisillä tai emotionaalisilla negatiivisilla seurauksilla Lapsi alistuu ja luopuu omasta tahdostaan
Pakottava valta	Uhkausten toteuttaminen Lapsen rankaiseminen
Manipulatiivinen valta	Lapsen käsitysten muuttaminen Lapsen syyllistäminen sanallisesti sekä hyväksikäyttäjän olemuksen, ilmeiden ja tekojen kautta Häpeän sisäistänyt lapsi alistuu eikä kyseenalaista toimintaa

Hyvittävä valta	Teon vääryyden hämärtäminen ja hyvittäminen Lapsen alistumisen palkitseminen rahalla, tavaramalla, positiivisella huomiolla tms. Lapsi kokee toimineensa oikein
Viettelevä valta	Lapsen suostuttelu rahaa tai tavaraa antamalla Huijaaminen leikin tai jonkin hauskan avulla Huijaaminen huomion tai hyväksynnän avulla
Hoivaava valta	Hyväksikäyttäjä korostaa rakkauttaan ja erityistä suhdettaan lapseen. Syyllisyyden peittäminen rakkauden alle

Hyväksikäyttäjällä on auktoriteetin rooli lapsen elämässä. Valta tuottaa lasta alistavaa hyväksikäyttäjän totuutta ja oikeutusta hyväksikäytölle. Se on ehdotonta ja sulkee lapselta kaikki muut vaihtoehdot pois. Lapsen elämästä tulee miellyttämistä, suorittamista, odottamista, pelkoa, salailua ja valhetta muiden ehdoilla. Lapsi joutuu aikuisen tarpeiden tyydyttäjäksi ilman kiintymyssuhteen turvaa. Rakkaus, jota lapsi hyväksikäyttösuhteessa luulee saavansa miellyttäessään, totellessaan ja alistuessaan hyväksikäyttöön, on vääristynyttä ja ehdollista. Lapselle syntyy huolenpidosta, rakkaudesta ja kiintymyksestä vääristynyt, pelkoon ja ahdistukseen liittyvä käsitys, joka voi seurata häntä aikuisuuteen saakka. (Laitinen 2004, 113–115.)

2.5 Seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertominen

Salaisuuden ylläpitäminen liittyy myös vallankäyttöön. Salaisuus eristää lapsen sosiaalisesta ympäristöstään, koska hän ei voi puhua kokemuksistaan kenellekään eikä luottaa kehenkään. Usein lapsi sulkee asian myös itseltään, hän ei ajattele asiaa ja kieltää tai torjuu omat tunteensa. (Laitinen 2004, 116–117.)

Smithin ym. (2000) tutkimuksessa lapsena tai nuorena fyysistä seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneista naisista suurin osa salasi kokemuksensa. Kuukauden kuluttua oli vähän yli neljännes kertonut asiasta jollekin muulle. Vielä 8 vuoden kuluttuakin lähes puolet oli säilyttänyt salaisuuden, ja 28 % hyväksikäyttöä kokeneista kertoi asiasta ensimmäistä kertaa vasta, kun sitä kysyttiin heiltä tutkimuksen yhteydessä. Monet lapsena seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutuneista ovat kertoneet ensimmäistä kertaa hyväksikäytöstä juuri tutkimuksen yhteydessä, kun sitä on heiltä kysytty (esim. Kogan 2004, Smith ym. 2000).

Tuntemattoman tekemät seksuaalisen koskemattomuuden loukkaukset paljastetaan herkemmin ja nopeammin kuin oman perheen sisällä tapahtuva hyväksi-

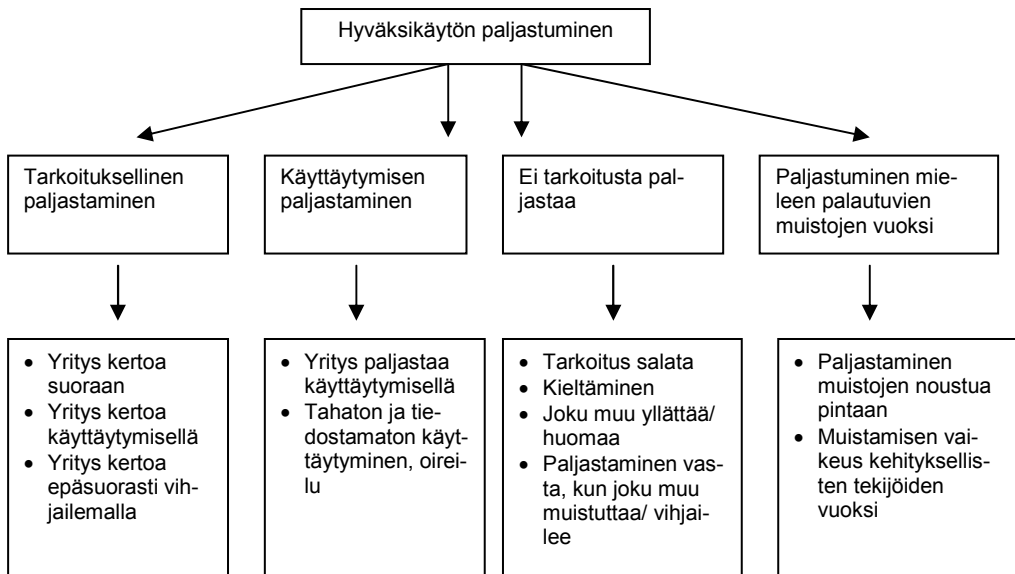

käyttö (Smith ym. 2000). Läheissuhteet voivatkin Laitisen (2004, 163–166) mukaan tehokkaasti piilottaa seksuaalista hyväksikäyttöä. Hyväksikäytetyllä lapsella voi olla äärimmäisen voimakas tarve suojella perhettään julkiselta häpeältä, ja lapsi voi olla valmis uhraamaan itsensä sen edessä. Kulissien suojassa hänen oikeuksiaan saatetaan julmasti riistää, vaikka lapsi ei tätä itse ymmärtäisikään. Hyväksikäytetty lapsi saattaa pyrkiä suojaamaan erityisesti äitiään kärsimykseltä ja häpeältä (Laitinen 2004, 163–166). Erityisesti kovia kokeneen äidin säästäminen lisämurheilta saattaa olla syynä asian salaamiseen (Crisma, Bascellia, Pacib & Romito 2004).

Crisman ym. (2004) tutkimuksessa tärkeimpiä hyväksikäytön salaamisen syitä olivat pelko siitä, että aikuiset eivät uskoisi lasta, häpeä sekä se, että lapsi ei halunnut aiheuttaa hankaluuksia perheelleen. Epäluottamus ammatti-ihmisiin ja yleensäkin aikuisiin saattoi estää kertomista, lapset saattoivat pelätä asioiden vain pahenevan, jos heitä ei uskottaisi tai asiasta kerrottaisi eteenpäin. Lapset eivät myöskään tienneet, mistä olisivat voineet saada apua, ja toisaalta he olivat epävarmoja siitä, oliko heidän kokemuksensa ylipäättään sellainen, johon pitäisi puuttua. Lapsilta ei myöskään ollut kysytty hyväksikäytön mahdollisuudesta. Toisaalta avun saaminen ei ollut varmaa silloinkaan, kun lapsi oli kertonut hyväksikäytöstä.

Alaggian (2004) tutkimuksessa osalla lapsena seksuaalisesti hyväksikäytetyksi joutuneista ei olisi lapsena ollut mitään paljastettavaa. He eivät tiedostaneet hyväksikäyttöä tai eivät muistaneet sitä.

Kun lapsi päättää kertoa seksuaalisesta hyväksikäytöstä, hän yleisimmin avautuu läheiselle ystävälleen, myös äiti voi tällöin olla avainasemassa (Smith ym. 2000). Viranomaiset eivät juuri ole ensimmäisiä, joille hyväksikäyttökokemuksista kerrotaan (Smith ym. 2000; Edgardh 2001). Puhumisen sijaan hyväksikäytetty voi yrittää viestittää pahaa oloaan vahingoittamalla toistuvasti itseään tai käyttäytymällä muuten poikkeuksellisesti ja huomiota herättävästi (Laitinen 2004, 195). Alaggian (2004) mukaan seksuaalisen hyväksikäytön paljastuminen voi olla tarkoituksellista, tapahtua vahingossa, tapahtua autettuna tai tulla esiin käyttäytymisen kautta (Kuvio 1.).

Kuvio 1. Hyväksikäytön paljastuminen (Alaggia 2004)

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyyn johtavat tilanteet voivat olla hyvin erilaisia. Hyväksikäyttö voi selkeimmillään tulla ilmi jonkun yllättäessä tekijän itse teosta. Perheen toisen lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ilmitulo voi herättää epäilyjä hyväksikäytöstä myös muiden lasten osalta. Lapsi voi kertoa hyväksikäyttöön liittyvistä kokemuksistaan itse jollekin aikuiselle. Joskus lapsi kertoo siitä vain jotain tai antaa kuulijalle vihjeitä tartuttavaksi. Jos aikuinen ei näihin vihjeisiin tartu ja siten anna lapselle ikään kuin lupaa puhua hyväksikäytöstä, voi siitä kertominen olla myöhemmin entistä vaikeampaa. Aikuiset voivat kiinnittää huomiota lapsen epätavalliseen käytökseen tai oireiluun, josta voi syntyä hyväksikäyttöepäilyjä. Epäily voi herätä aikuisen aiheellisten tai aiheettomienkin päätelmien pohjalta. Hyväksikäyttöepäily voi syntyä pedofiilin toiminnan paljastuttua tai yksittäisen hyväksikäyttötapauksen tultua ilmi lapsen ympäristössä. Joskus hyväksikäyttäjää voi ahdistua teoistaan niin, että ilmoittautuu itse poliisille. Epäily voi myös syntyä lääkärin havaintojen tai laboratoriotutkimusten perusteella tai yksinkertaisesti lapsen tultua raskaaksi. (Salo ja Ståhlberg 2004, 106.)

2.6 Hyväksikäyttäjän näkökulma

Lasta seksuaalisesti hyväksikäyttävä on useimmiten lapselle tuttu mies, joka kuuluu tavalla tai toisella lapsen perheen lähipiiriin ja johon lapsi luottaa. Smithin

ym. (2000) tutkimuksessa 90 % tekijöistä oli lapselle tuttuja. Tekijöinä oli tutkimuksessa ollut isä tai isäpuoli (15,4 %), veli (5,6 %), muu sukulainen (22,1 %), poikaystävä/ystävä (22,4 %), muu tuttu (22 %) tai tuntematon (10 %). Sukupuolista kiinnostusta lapsiin tuntevat hakeutuvat usein sellaisille aloille, joissa voivat tehtävänsä puitteissa luontevasti olla tekemisissä lasten kanssa (Salo & Ståhlberg 2004, 105).

Elliott, Browne ja Kilcoyne (1995) haastattelivat 91 lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomittua ja myöhemmin terapiaan osallistunutta miestä selvittääkseen hyväksikäyttöä tekijän näkökulmasta. Tutkimus auttaa osaltaan ymmärtämään ilmiötä sekä hyväksikäyttöön joutuvan lapsen tilannetta, ja siksi sen tuloksia käydään seuraavassa tarkemmin läpi. Tosin tutkimuksessa korostuu tuntemattomien tekijöiden ja vakavampiin rikoksiin syyllistyneiden osuus, koska nämä jäävät teoistaan helpommin kiinni. Hyväksikäyttäjät olivat erilaisia iän ja sosiaaliluokan suhteen, noin puolet heistä oli tai oli aiemmin ollut naimisissa. Tutkimuksen mukaan hyväksikäyttäjän kiinnostuksen kohteena olivat useimmiten tytöt (58 %), 14 % oli kiinnostunut pojista ja 28 %:lla hyväksikäytettävän lapsen sukupuolella ei ollut merkitystä. Lasten ohella osa hyväksikäyttäjistä oli valinnut uhrin myös aikuisia. Lähes kolmanneksella oli hyväksikäytön kohteena ollut yli 10 lasta. Kaksi kolmesta (66 %) hyväksikäyttäjistä tunsu uhrinsa ennalta ja kolmannes oli tuntemattomia. Niistä, jotka tunsivat uhrin ennalta, oli kolmannes uhrinsa huoltajia. Uhrin valintaan vaikuttavia tekijöitä olivat lapsen fyysiset ominaisuudet, lapsen miellyttävä ulkonäkö (42 %), lapsen pukeutuminen (27 %) sekä lapsen pieni koko tai ikä (18 %). Lapsen käyttäytymisessä valintaan vaikutti erityisesti se, että lapsi näytti epävarmalta eikä luottanut itseensä (49 %), sekä lapsen viattomuus ja luottavaisuus (18 %). Erään haastatellun mukaan epävarma lapsi on helppo tunnistaa, ja on helppo kohdistaa häneen sitten kehumista ja muuta positiivista huomiota. Vähän alle puolet hyväksikäyttäjistä piti tärkeänä lapsen kanssa solmittua erityistä suhdetta, kun hieman useammalle sillä ei ollut merkitystä.

Elliottin ym. (1995) tutkimuksen hyväksikäyttäjät käyttivät erilaisia keinoja kohteensa saavuttamiseksi. Hieman yli kolmannes tavoitteli uhriaan paikoista, joissa oli tyypillisesti lapsia: koulujen lähetyviltä, ostoskeskuksista, pelilaitteiden luota, pelihalleista, huvipuistoista, urheilukentiltä, leikkikentiltä, puistoista, rannoilta, uimahalleista, markkinoilta jne. Kolmannes hankkiutui lapsen kotiin. Hyväksikäyttäjistä 14 % käytti tilaisuutta hyväkseen esim. lapsen kysyessä jotakin ja 18 % laittoi uhrinsa keräämään myös muita lapsia lahjomalla tai uhkailemalla. Hyväksikäyttöä saattoi tapahtua lähes missä vain: tekijän kotona (61 %), lapsen kotona (49 %), julkisilla paikoilla esim. vessoissa, syrjäisellä paikalla puistossa,

metsässä tai teltassa (44 %), ystävien kotona (13 %), ja harvemmin tekijän kodin lähetyvillä (6 %) tai autossa (4 %).

Tapoja lähestyä lapsia tai heidän perheitään oli monenlaisia. Yli puolet hyväksikäyttäjistä oli tarjoutunut pelaamaan tai opettamaan lasta esim. urheilussa tai soittamisessa. Samoin puolet oli päätenyt lapsenvahdiksi. Lähes puolet oli apua tarjoamalla pyrkinyt herättämään lapsessa tai hänen perheessään luottamusta. Kolmasosan keinoihin kuului välittäminen, ymmärtäminen ja rakkaudenosoitukset. Viidenes hyväksikäyttäjistä olikin saavuttanut koko perheen luottamuksen. Hyväksikäyttö saattoi myös olla mahdollista lasta huijaamalla tai pyytämällä lasta avuksi. Toimivan tavan löydettyään 84 % hyväksikäyttäjistä lähestyi lapsia aina samaa metodologia käyttäen. Vain 16 % vaihteli käyttämäänsä strategiaa.

Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomittujen teoista vähän yli puolet oli edennyt yhdyntään tai sen yritykseen. Useimmilla (72 %) siihen oli kuulunut joko lapsen tai aikuisen masturbointia. Hyväksikäyttäjistä 40 % kertoi ryhtyneensä lapsen kanssa lähes välittömästi seksuaaliseen toimintaan, kun 28 % totutti lasta siihen vähitellen. Kolmannes pyysi lasta tekemään jotain hyväksikäyttöä edistävää, esim. riisuutumaan. Ensimmäisen seksuaalisen kontaktin yhteydessä 20 % käytti fyysistä väkivaltaa. 44 % miehistä oli uhkailut tai painostanut lasta. Puolet oli puhunut seksuaalisävytteisiä asioita, samoin puolet pyrki yllättämään lapsen tahattomalta näyttävällä koskettamisella. Lähes puolet lahjoi lasta seksuaaliseen kosketteluun. Jos lapsi vastusteli tai osoitti pelkoa, oli 39 % miehistä valmiita uhkaamaan tai käyttämään väkivaltaa tilanteen hallitsemiseksi. Enemmistö kuitenkin eteni rauhallisemmin ja tarvittaessa lopetti ja taivutteli lasta uudelleen. Kaksi kolmesta hyväksikäyttäjistä pyrki säilyttämään hyväksikäytösuhteen samaan lapseen. Hyväksikäytön jatkon turvaamiseksi tekijät saattoivat käskää lasta salaamaan asian, esittivät tapauksen kasvatuksena tai leikkinä, uhkailivat pelottavilla seurauksilla, vihalla tai fyysisellä väkivallalla, rakkauden ja hyväksynnän menettämällä ja syyllisyydellä, jos lapsi paljastaisi asian muille. Ennen hyväksikäyttöä oli miehistä puolella tapana fantasioida aikaisempia hyväksikäyttötilanteita, mikä vähensi heidän estojaan ja alensi hyväksikäyttöön ryhtymisen kynnystä. Miehistä 22 % oli käyttänyt päihteitä ja 21 % katsellut pornografiaa. Loput 8 % kertoi olleensa yhteydessä muihin hyväksikäyttäjiin ennen tekoaan. 8 % hyväksikäyttäjistä olikin säännöllisessä yhteydessä muihin lapsia seksuaalisesti hyväksikäyttäviin. Kaksi kolmesta hyväksikäyttäjistä kertoi seksuaalisen hyväksikäytön liittyvän omaan stressiin esim. työasioiden, seksuaalisten vaikeuksien, kotiin liittyvien ongelmien tai psyykkisten ongelmien vuoksi. (Elliott ym. 1995.)

Elliottin ym. (1995) tutkimuksen hyväksikäyttäjistä 41 % oli sitä mieltä, että lapsiin kohdistuva seksi oli vähemmän uhkaavaa kuin seksi aikuisten kanssa. Nel-

jännes koki saavansa lapsiin kohdistuvasta seksistä positiivisia kokemuksia, kun kokemukset aikuisten kanssa olivat olleet huonoja. Vajaan viidenneksen mielestä omat tarpeet tulivat tyydytetyiksi, ja loppujen lopuksi vain 16 % oli sitä mieltä, että lapset olivat seksuaalisesti kiinnostavampia kuin aikuiset. Suurin osa miehistä oli huolissaan siitä, että lapsi paljastaisi hyväksikäytön, mutta 39 % oli sen suhteen huoletta. Puolet miehistä oli sitä mieltä, että lapsi ei ollut kärsinyt hyväksikäytöstä lainkaan. Neljäsosa lopetti hyväksikäytön, jos lapsi näytti kärsivän siitä, kun toiset 25 % jatkoi toimintaansa lapsen kärsimyksistä huolimatta. Miehistä 44 % tunsu ennen paljastumistaan ahdistusta hyväksikäyttönsä vuoksi, 39 % kertoi suhtautuneensa siihen välinpitämättömästi ja 17 % pyrki löytämään teoilleen oikeutusta. Hyväksikäyttäjistä 37 % ei itse kokenut tarvinneensa apua ennen kiinnijäämistään. Omassa lapsuudessaan tai nuoruudessa oli 67 %:lla ollut ainakin yksi kielteinen seksuaalinen kokemus, suurin osa oli kokenut seksuaalista hyväksikäyttöä. Kolmasosa oli itse kiinnostunut lapsista seksuaalisesti jo alle 16-vuotiaana, ja he olivat kaikki tehneet ensimmäisen hyväksikäyttötekonsa 1-3 vuotta kiinnostumisensa jälkeen. Hyväksikäyttö oli ajan myötä muuttunut vakavammaksi, mutta kiinnijääminen oli kuitenkin tapahtunut keskimäärin vasta 31-vuotiaana.

3 Lapsena tapahtuneen seksuaalisen hyväksikäytön taakka

3.1 Lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvien traumojen synty

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön on lukuisissa eri tutkimuksissa todettu olevan yhteydessä monenlaisiin vakaviin ongelmiin vielä aikuisiässä. Finkelhor ja Browne (1985) esittivät tutkimusten pohjalta mallin, jonka mukaan seksuaalinen hyväksikäyttö traumatisoi lapsia neljällä erilaisella tavalla aiheuttaen erilaisia seurauksia (Taulukko 3.). Traumoja aiheuttavat lapselle kohtelu seksuaalisena objektina, petetyksi tuleminen, kyvyttömyys puolustautua ja huononmuuden tunne. Nämä muuttavat lapsen kognitiivista ja emotionaalista käsitystä todellisuudesta. Finkelhorin ja Brownen (1985) mukaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä johtuva trauma eroaa muista lapsuuden traumoista näiden neljän, yksilöllisesti vaikuttavan vahingollisen tekijän yhteisvaikutuksen vuoksi. Vääristyneet käsitykset itsestä, kiintymyssuhteista sekä elämän todellisuudesta aiheuttavat erilaisia traumoja. Toiminta vääristyneiden käsitysten mukaisesti voi johtaa vielä aikuisuudessa jatkuviin ongelmiin.

Taulukko 3. Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä aiheutuvien traumojen muodostuminen ja vaikutuksia (Finkelhor & Browne 1985)

Dynamiikka	Psykologinen vaikutus	Ilmeneminen käytöksessä
1. LAPSEN KOHTELU SEKSUAALISENA OBJEKTINA		
Lapsen kohtelu seksuaalisena objektina ja vääristynyt aikuisen ja lapsen välinen suhde vahingoittaa lapsen seksuaalista kehitystä (tunteet ja asenteet). Esim: <ul style="list-style-type: none"> Lapsen kehitysasteelle sopimattomaan seksuaaliseen käyttäytymiseen kannustaminen Kiintymyksen, huomion ja lahjo-	<ul style="list-style-type: none"> Ikätasoon kuulumaton tietoisuus sukupuoliasioista Seksuaalisen stimulaation yhdistyminen koettuihin tapahtumiin Seksuaalisen identiteetin epäselvyys Vääristynyt käsitys seksuaalisuudesta ja seksuaalisista suh-	<ul style="list-style-type: none"> Lapsella huomattava kiinnostus seksuaalisuuteen, paikonomaiset toistuvat seksileikit tai masturbointi Ikään nähden sopimaton seksuaalinen käyttäytyminen ja tietämys

<p>jen vaihtaminen seksiin</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lapsen vartalon vääristynyt ihailu ja korostaminen • Seksiin ja sukupuolimoraaliin liittyvien käsitysten vääristäminen • Seksiin liittyvät pelottavat muistivat. 	<p>teista</p> <ul style="list-style-type: none"> • Seksin yhdistäminen kiintymyssuhteisiin • Seksiin liittyvät negatiiviset mielikuvat • Seksin käyttäminen vaikuttamiskeinona, keinona saada itselleen jotain 	<ul style="list-style-type: none"> • Seksuaalinen aggressiivisuus ja ikätovereiden tai nuorempien alistaminen • Satunnaiset sukupuolisuhteet • Pakonomainen seksuaalinen toiminta • Vastenmielisyys seksiä, seksuaalisuutta ja omaa varta- loa kohtaan • Muistikuvat hyväksikäytöstä • Kiihottumis-, orgasmi- ja yhdyntävaikeudet • Seksuaalinen tai fyysinen hyväksikäyttö
<p>2. PETETYKSI TULEMINEN</p>		
<p>Lapsi huomaa, että joku hänelle tärkeä ihminen on tehnyt hänelle pahaa. Esim.</p> <ul style="list-style-type: none"> • lapsi ymmärtää tulleen manipuloituksi valheiden ja vääriltä moraalikäsitysten avulla • lapsi ymmärtää välinpitämättömyyden ja kylmän kohtelun • pettymys läheisiin, jotka eivät kyenneet tai halunneet suojella lasta tai eivät uskoneet häntä • pettymys niihin, joiden suhtautuminen lapseen muuttui negatiiviseksi tapahtumien paljastuttua 	<ul style="list-style-type: none"> • Luotettavan ihmissuhteen menetys • Todellisuuden paljastuminen • Riippuvaisuus • Heikentynyt kyky arvioida toisten luotettavuutta • Epäluottamus, epäluuloisuus • Pettymyksiltä suojautuminen • Viha 	<ul style="list-style-type: none"> • Suru, masennus • Luottamuksen ja turvallisuuden tarve, voimakas riippuvuus • ”Pelastavan” suhteen epätoivoinen etsiminen • Alttius joutua fyysisesti, psyykkisesti tai seksuaalisesti hyväksikäytetyksi toistuvasti • Kyvyttömyys havaita omien lasten hyväksikäyttöä • Vetäytyminen

		<ul style="list-style-type: none"> • Läheisen ihmissuhteen muodostamisen pelko • Ongelmat parisuhteessa • Aggressiivisuus, vihamielinen asenne • Häiritsevä tai rikollinen käyttäytyminen • Halu kostaa, tehdä itse vastaavaa jollekin muulle
3. KYVYTTÖMYYS PUOLUSTAA ITSEÄÄN		
<p>Lapsen alistaminen ja puolustuskyvyttömäksi tekeminen. Lapsen oman tahdon, toiveiden ja toimintakyvyn riistäminen. Esim.</p> <ul style="list-style-type: none"> • yksityisyyden ja koskemattomuuden toistuva loukkaaminen lapsen tahdosta piittaamatta • hyväksikäytön epäonnistuneet lopettamisyritykset • pelko • aikuiset eivät usko tai ymmärrä hyväksikäyttöä tai eivät huomaa lapsen vaikeaa tilannetta riippuvuussuhteessa • uhkailu • tilanne, jossa lapsi kokee olevansa ilman vaihtoehtoja 	<ul style="list-style-type: none"> • Pelko ja ahdistus • Alentunut käsitys omista kyvyistä ja pärjäämisestä • Tarve hallita ja dominoida 	<ul style="list-style-type: none"> • Pelot • Ahdistuneisuus • Painajaiset, jatkuva varuillaanolo • Riippuvaisuus • Somaattiset tunteet • Toivottomuus • Masennus • Itsetuhoisuus • Oppimisongelmat • Pakeneminen • Työllistymisvaikeudet • Kyvyttömyys torjua hyväksikäyttö- tai manipulointirytyksiä • Aggressiivisuus, rikokset • Hyväksikäytön toistaminen hyväksikäyttäjän roolissa

4. HUONOMMUUDEN TUNNE

Lapsi liittyy itseensä negatiivisia ominaisuuksia, joita hyväksikäyttäjä tai muut hänelle viestittävät hyväksikäyttöön liittyen (häpeää, syyllisyyttä, pahuutta).

Esim.

- hyväksikäyttäjä syyttää lasta aktiivisuudesta, nöyryyttä ja saa lapsen tuntemaan häpeää
- hyväksikäyttäjä painostaa salaamaan tapahtuman vetoamalla häpeään ja syyllisyyteen
- lapsen omat käsitykset, muiden asenteet
- paljastumisen aikaansaama järkytys ja kohu
- lapsen syyttäminen tapahtuneesta
- ihmisten negatiivinen suhtautuminen lapseen tapahtuneen jälkeen
- salaisuuden säilyttäminen voi lisätä lapsen erilaisuuden tunnetta ja vahvistaa huonommuudentunnetta

- Syyllisyydentunne, häpeä
- Heikko itsetunto
- Erilaisuudentunne

- Eristäytyneisyys
- Masennus
- Huumeiden tai alkoholin väärinkäyttö, rikollinen toiminta tai prostituutio
- Itsetuhoisuus ja itsemurhayritykset

Ensimmäisenä traumoja aiheuttavana tekijänä Finkelhorin ja Brownen (1985) mallissa on lapsen kohteleva seksuaalinen objekti. Vääristynyt suhde aikuisen ja lapsen välillä vahingoittaa lapsen luonnollista seksuaalista kehitystä ja seksuaalista identiteettiä. Lapselle muodostuu vääristynyt käsitys seksuaalisuudesta ja seksuaalisista suhteista. Ikätasoon kuulumaton tietoisuus sukupuoliasioista sekä seksuaalisen stimulaation yhdistyminen koettuun hyväksikäyttöön häiritsevät lapsen kehittymistä. Lapsi saattaa yleistää seksin kaikkiin kiintymyssuhteisiin kuuluvaksi tai omaksua tavan käyttää seksiä vaikuttamiskeinona tavoitteiden saavuttamiseksi. Seksuaaliseksi objektiksi joutuminen voi ilmetä huomattavana kiinnostuksena seksuaalisuuteen sekä pakonomaisena tai ikään

nähdessä sopimattomana seksuaalisena käyttäytymisenä. Sekä lapsuudessa että myöhemmin aikuisena seurauksena voi olla seksuaalista aggressiivisuutta tai muiden ihmisten seksuaalista ja fyysistä hyväksikäyttöä. Seksuaalisuus, seksi ja suhde omaan vartaloon voivat muodostua ongelmallisiksi tai vastenmielisiksi asioiksi. Myös satunnaiset sukupuolisuhteet tai pakonomainen seksuaalinen toiminta saattavat liittyä hyväksikäyttökokemuksiin. (Finkelhor & Browne 1985.)

Toisena traumaa aiheuttavana tekijänä Finkelhorin ja Brownen (1985) mallissa on petetyksi tuleminen. Lapsi voi ymmärtää välinpitämättömän ja kylmän kohtelun tai huomata hyväksikäyttäjän manipuloinnin valheiden ja vääristelyjen moraalikäsitteiden kautta. Lapsi menettää luottamuksensa ja tuntee itsensä petetyksi huomattessaan, että hänen elämässään tärkeä ihminen tekeekin hänelle pahaa. Pettymys voi kohdistua myös niihin läheisiin, jotka eivät kyenneet tai halunneet suojella lasta hyväksikäyttöltä, eivät uskoneet tämän yrittäessä kertoa kokemuksestaan tai suhtautuivat lapsen negatiivisesti hyväksikäytön paljastuttua. Pettymys voi ilmetä suruna ja masennuksena, tai voimakkaana riippuvuutena ja turvallisuuden tarpeena. Aikuisena tämä voi johtaa vaikeuteen arvioida toisten ihmisten luotettavuutta tai epätoivoiseen ”pelastavan” ihmissuhteen etsimiseen. Tähän liittyy myös alttius joutua toistuvasti fyysisesti, psyykkisesti tai seksuaalisesti hyväksikäytetyksi sekä vaikeus havaita hyväksikäyttöä omien lasten kohdalla. Epäluottamus puolestaan voi johtaa ihmissuhteista vetäytymiseen tai intiimien suhteiden välttämiseen. Epäluottamus ja epäluuloisuus voivat myös aiheuttaa ongelmia parisuhteissa. Pettymys voi johtaa vihaan, joka ilmenee aggressiivisuutena, häiritsevänä tai rikollisena käyttäytymisenä. Joissain tapauksissa hyväksikäytetyllä voi olla myös halu kostaa omia kokemuksiaan jollekin. (Finkelhor & Browne 1985.)

Kolmas lapsen seksuaalisen hyväksikäytön traumaa aiheuttava tekijä Finkelhorin ja Brownen (1985) mallissa on lapsen kyvyttömyys puolustaa itseään. Voimattomuus ja kyvyttömyys puolustautua hyväksikäyttöä vastaan herättävät pelkoa ja ahdistusta. Tutkimuksissa hyväksikäytettyjen on usein todettu kärsivän painajaisunista ja voimakkaista peloista, jatkuvasta varuillaanolosta, toisiin taker- tumisesta ja ahdistuneisuuteen liittyvistä somaattisista oireista. Hyväksikäytön yhteydessä koettu voimattomuus ja puolustuskyvyttömyys saattaa johtaa alen- tuneeseen käsitykseen omista kyvyistä ja omasta pärjäämisestä. Tämä puoles- taan voi ilmetä toivottomuutena, masennuksena, itsetuhoisuutena, oppimisvai- keuksina, välttämisenä, tai vaikeuksina työelämässä. Kyvyttömyys pitää omia puoliaan johtaa alttiuteen joutua toistuvasti hyväksikäytetyksi. Voimattomuuden kokemus saattaa joillakin seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneilla johtaa voimak- kaaseen tarpeeseen hallita ja dominoida, mikä voi ilmetä aggressiivisuutena,

sääntöjen rikkomisena tai hyväksikäyttäjän alistavan roolin omaksumisena. (Finkelhor & Browne 1985.)

Edelleen Finkelhorin ja Brownen (1985) mallin mukaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä aiheutuu lapselle traumoja huonommuuden tunteen kautta. Lapsi liittyy itseensä negatiivisia ominaisuuksia, joita hyväksikäyttäjä tai muut ihmiset viestittävät hänelle hyväksikäyttöön liittyen. Lapsi ottaa itselleen syyllisyyden ja häpeän omasta hyväksikäytöstään, ja syyllisyys, pahuus ja häpeä iskostuvat lapsen omakuvaan. Myös lapsen omat käsitykset, muiden asenteet sekä hyväksikäytön paljastumisen seuraukset muokkaavat lapsen käsitystä itsestään ja omasta arvostaan. Salaisuus ja sen säilyttäminen voivat erottaa lapsen muista. Huonommuuden ja erilaisuuden tunteesta voi seurata eristäytymistä, mikä puolestaan voi johtaa päihteiden väärinkäyttöön sekä ajautumiseen rikolliseen toimintaan tai prostituutioon. Itsetuhoisuus ja itsemurhayritykset voivat myös olla äärimmäisiä seurauksia. (Finkelhor & Browne 1985.)

3.2 Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vaikutuksia aikuisena

Lapsena seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneiden ihmisten elämässä myöhemmin aikuisena vaikuttavia ongelmia on luokiteltu emotionaalisin, ihmissuhteisiin liittyviin, käyttäytymiseen liittyviin, kognitioihin ja havainnointiin liittyviin, fyysisiin sekä seksuaaliseen toimintaan liittyviin vaikutuksiin. (Sanderson 2002, 45–46.)

3.2.1 Emotionaalisia vaikutuksia

Sandersonin (2002, 46 – 51) mukaan sellaisia emotionaalisia vaikutuksia, joita eri tutkimuksissa on yhdistetty lapsena tapahtuneeseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön, ovat olleet masennus, huono omanarvontunne, syyllisyys, pelokkuus, pakkomielleet ja vihan tunne. Seksuaalisen hyväksikäytön uhrilta on usein puuttunut mahdollisuus näyttää ja kohdentaa avoimesti hyväksikäytöstä aiheutuneita voimakkaita tunteita, hyväksikäyttäjään kohdistunutta vihaa, äitiin tai muihin läheisiin kohdistunutta pettymystä sekä hyväksikäyttöön liittynyttä avuttomuutta, pelkoa tai surua (Laitinen 2004, 218; Sanderson 2002, 222 – 227). Tunteiden kätkemisestä ja rationaalisesta ajattelusta voi tulla hyväksikäytetyn tapa suojata itseään (Laitinen 2004, 218).

Hyväksikäytetyllä on usein hyvin voimakkaasti sisäistetty kielteinen käsitys itsestään. Käsitystä itsestä aikaisemmin elämässä, nykyisyydessä ja tulevaisuudessa kahlitsee usein arvottomuus (Laitinen 2004, 234). Objektiivinenkin tieto omis-

ta positiivisista ominaisuuksista ja saavutuksista voi olla vaikea ottaa vastaan ja sisäistää. Hyväksikäytetty tuntee usein itsensä ainakin jossain määrin vastuulliseksi hyväksikäyttökokemuksiinsa tai siihen, että ei pystynyt sitä aikanaan lopettamaan. Usein lapsi on kantanut salaisuuden taakkaa suojellakseen läheisiään häpeälliseltä totuudelta. Käsitys omasta syyllisyydestä ja vastuullisuudesta voi juurtua tiukasti minäkuvaan ja laajentua koskemaan kaikkea muutakin toimintaa. Hyväksikäytetty tuntee syyllisyyttä riippumatta siitä, onko hänellä tai hänen toiminnallaan objektiivisesti katsottuna siihen mitään aihetta. (Sanderson 2002, 215 – 222.)

Hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneilla on todettu muita enemmän depressionta, ahdistuneisuutta (esim. Roberts, O'Connor, Dunn, Golding & ALSPAC Study Team 2004). Depressiopotilaista koostuvassa tutkimuksessa on havaittu, että seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneiden depressiojaksot ovat olleet muita pidempiä ja heillä on ollut depression lisäksi enemmän myös muita psyykkisiä häiriöitä (Zlotnick, Mattia & Zimmerman 2001). Niederbergerin (2002) tutkimuksessa tunteisiin sidotulla lapsen seksuaalisella hyväksikäytöllä oli voiman käyttöön perustuvaan hyväksikäyttöön verrattuna voimakkaampi yhteys myöhemmin aikuisuudessa esiintyviin psyykkisiin oireisiin. Välittämiseen ja kiintymykseen puettu hyväksikäyttö, lapsella ollut tarve saada osakseen välittämistä sekä itsensä syyttäminen hyväksikäytöstä olivat erityisesti yhteydessä myöhemmän depression. Voiman käyttö hyväksikäytön yhteydessä puolestaan näytti liittyvän erityisesti uhrin myöhempään ahdistuneisuuteen.

3.2.2 Ihmissuhteisiin liittyviä vaikutuksia

Ihmissuhteisiin liittyviä vaikutuksia, joita eri tutkimuksissa on yhdistetty lapsena tapahtuneeseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön, ovat olleet eristyneisyys ja vieraantuminen, vaikeudet sosiaalisissa suhteissa tai suhteissa miehiin, naisiin tai omiin vanhempiin, vaikutukset kasvattamiseen, uhriksi joutumisen jatkuminen ja läheisyydenpelko (Sanderson 2002, 51–56).

Seksuaalisen hyväksikäytön uhreilta puuttuu vahva kokemus joukkoon kuulumisesta, sidoksellisuudesta ja kiinnittymisestä. He ovat usein joutuneet kokemaan itsensä jotenkin joukkoon kuulumattomiksi. Monet etsivät omaa asemaansa sosiaalisessa verkostossa ystävien, sukulaisten ja työyhteisön keskuudessa, samalla kun suhteita toisiin leimaa häpeä tai syyllisyys. Häpeään liittyvänä tiedostamattomana tapana voi olla pyrkimys miellyttää toisia. Toisaalta uhrilla voi olla myös voimakas pätemisentarve, mikä voi johtaa myös häikäilemättömyyteen tai suorittamispakeroon. Syyllisyydentuntoisena ja muita alemmaksi asettuvana hä-

nen voi olla mahdoton rakentaa tasavertaisia suhteita. Uhri voi pyrkiä hallitsemaan sosiaalisia suhteita ja tilanteita erilaisten, ristiriitaisienkin roolien avulla. Rooleista puuttuu aitous, pysyvyys ja jatkuvuus, ja niiden vaihtuvuus edellyttää jatkuvaa itsensä tarkkailua. Pettymyksiltä suojaavana hallintakeinona voi myös olla yksinäisyys ja riippumattomuus muista ihmisistä. (Laitinen 2004, 230–234.)

Sandersonin (2002, 222 – 227) mukaan lapsena hyväksikäytetyn voi olla vaikea luottaa toisiin ihmisiin ja luoda avoimia ihmissuhteita. Fyysinen läheisyys voi tuntua uhkaavalta tai se saa hyväksikäytetyn tuntemaan itsensä haavoittuvaksi. Sukupuolisuuteen liittyvät ongelmat vaikeuttavat sekä parisuhteiden muodostamista että niiden arkea (Laitinen 2004, 249). Riippuvuus uhrin osasta voi olla niin voimakas, että hyväksikäytetty saattaa hakeutua sellaisiin suhteisiin, joissa riippuvuus ja uhrina oleminen jatkuvat (Sanderson 2002, 244–249.) Seksuaalista hyväksikäyttöä lapsena kokeneiden myöhemmät perhesuhteet ovat olleet muita useammin epätyypillisiä, yksinhuoltajuus ja uudet parit perheessä ovat yleisempiä. Lisäksi parisuhteissa ja siihen kuuluvassa kommunikaatiossa on ollut muita enemmän vaikeuksia ja tyytymättömyyttä (Roberts ym 2004). Myös Colmanin ja Widomin (2004) tutkimuksessa lapsena seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneet naiset olivat parisuhteisiinsa vertailuryhmää tyytymättömpiä, kun sitä mitattiin koetulla tuella, välittämällä ja huolenpidolla sekä kommunikaation avoimuudella. Laitisen (2004, 251) mukaan hyväksikäytetyllä parisuhteessa oleva ääretön läheisyyden ja ihmisyyden tarve voi ristiriitaisesti ilmetä niiden kieltämisenä ja torjumisena tai niihin takertumisena.

Lapsena seksuaalista hyväksikäyttöä kokenut voi tuntea vihaa ja pettymystä äitiään kohtaan, joka ei kyennyt suojelemaan lastaan. Vihasta ja pettymyksestä huolimatta hyväksikäytetty voi aikuisena yhä toivoa ja hakea äidiltään sitä hoivaa, rakkautta, hyväksyntää ja tunnustusta, jota vaille hän lapsena jäi. Hän saattaa käyttää kaikki voimansa ja aikansa tehdäkseen äitinsä tyytyväiseksi, vaikka jäisikin samalla itse vaille tarvitsemaansa huolenpitoa. Sama malli jatkuu usein myös muissa suhteissa. Pettymys äitiin voi heijastua myös suhteissa muihin naisiin ja vaikeuttaa luonnollista kanssakäymistä. (Sanderson 2002, 233–240.)

Äidin roolimalli voi vaikuttaa käsitykseen omasta äitiydestä niin, että hyväksikäytetty ei lainkaan halua tai uskalla hankkia omia lapsia. Toisaalta hyväksikäytetty voi pyrkiä olemaan omille lapsilleen ”täydellinen” äiti, mutta ei pysty erottamaan lapsen tarpeita omista tarpeistaan. Pelko lapsen rakkauden menettämisestä ja torjunnasta voi estää asettamasta lapsille tarpeellisia rajoja. Äitinä hyväksikäytetty saattaa myös ahdistua lapsen surusta ja kyynelistä niin, että hän estää lastaan kokemasta ja ilmaisemasta tunteitaan. (Sanderson 2002, 233–240.)

Vanhemmuuteen liittyvät ongelmat sekä seuraavalla sukupolvella ilmenevät sopeutumisvaikeudet saattavat liittyä osittain myös välillisesti lapsena koettuun seksuaaliseen hyväksikäyttöön äidin ahdistuneisuuden ja epävarmuuden kautta (Roberts ym. 2004). Epätyydyttävässä parisuhteessa elävillä hyväksikäytetyillä saattaa suhde omiin lapsiin muodostua korostetuksi ja pikemminkin äidin emotionaalista tarpeista lähteväksi (Alexander, Teti & Anderson, 2000).

Hyväksikäytön ja manipulaation kohteena ollut ei välttämättä osaa ilmaista tunteitaan tai emotionaalisia tarpeitaan suoraan. Sen sijaan keinoksi saavuttaa omat päämäärät on voinut muodostua toisten ihmisten käsittely ja manipulointi. (Sanderson 2002, 244–249.)

3.2.3 Käyttäytymiseen liittyviä vaikutuksia

Sandersonin (2002, 56 – 60) mukaan lapsena seksuaalisesti hyväksikäytettyjen ihmisten käyttäytymiseen eri tutkimuksissa liitettyjä vaikutuksia ovat olleet itsetuhokäyttäytyminen, itsensä vahingoittaminen, itsemurha, syömishäiriöt, alkoholin väärinkäyttö tai huumeiden käyttö. Rungas alkoholin, lääkkeiden tai huumeiden käyttö voi olla pyrkimys paeta todellisuutta ja hyväksikäytön kohtaamista (Laitinen 2004, 267; Edgardh 2001). Pakeneminen voi myös olla fyysistä liikkuvuutta, vaeltamista tai muutto toiseen maahan, jolloin uudenlainen ympäristö, kulttuuri ja ihmiset antavat toiveen uudesta todellisuudesta (Laitinen 2004, 266).

Monilla lapsena hyväksikäytetyillä on voimakas tarve hallita täydellisesti jotain elämänsä osa-alueita, omaa ympäristöänsä, tunteitaan, suhteita ja vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa, työtä, opiskelua, harrastusta tai vaikka syömistä. Hallinnan tarve täyttää elämän niin, että vaikeiden asioiden ajattelemiselle ei jää tilaa, mutta samalla se muodostuu sisäiseksi vankilaksi, joka rajoittaa uusiin haasteisiin ja kokemuksiin tarttumista. (Sanderson 2002, 244–249; Laitinen 2004, 266.)

Tutkimuksissa hyväksikäyttöä kokeneiden on todettu kärsineen syömishäiriöistä, anorexiasta, bulimiasta tai itsensä lihottamisesta (Sanderson 2002, 241–244; Edgardh 2001). Ne voivat liittyä hallinnan tarpeeseen tai vaikeuksiin hyväksyä omaa vartaloa. Laitisen (2004, 223) tutkimuksessa mukana olleet naiset häpesivät omaa naisellista vartaloaan ja seksuaalisuutta. Heille oma alaston, seksuaalinen vartalo merkitsi rikottua ihmisyyttä ja häpäisyä.

Voimakkaasti sisäistetty ja itseän kohdistettu viha voi ilmetä itsetuhokäyttäytymisenä (Sanderson 2002, 222 – 227). Barker-Collon (2001) tutkimuksessa, joka

kohdistui sellaisiin lapsena seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneisiin naisiin, jotka olivat myöhemmin hakeutuneet avun piiriin, oli 48 % yrittänyt joskus itsemurhaa, ja 93 %:lla oli ollut itsemurha-ajatuksia. Lapsena sisäistetty syyllisyydentunne hyväksikäytöstä oli tässä voimakkaasti yhteydessä itsetuhoisiin ajatuksiin ja itsemurhayrityksiin. Ruotsalaisessa nuorisotutkimuksessa opiskelevista hyväksikäytön uhreista noin 30 %:lla oli ilmennyt itsetuhoista käyttäytymistä ja koulunsa keskeyttäneistä 63 %:lla (Edgardh 2001).

Turellin ja Armsworthin (2000) mukaan viiltely tai muu itsensä vahingoittaminen voi olla pyrkimys hallita vaikeita tunteita ja muistoja, tai keino pysytellä todellisuudessa ja torjua dissosiaatiota. He totesivat itseään fyysisesti vahingoittavien hyväksikäytettyjen kokeneen usein hyväksikäytön lisäksi myös muunlaista kaltoinkohtelua. He olivat muita hyväksikäytettyjä useammin sisäistäneet käsityksen häpeästä ja nöyryytyksestä, he olivat joutuneet lapsena toimimaan vastuullisen vanhemman roolissa, heitä oli saatettu naurunalaiseksi ja rangaistu tunteiden osoittamisesta, heiltä oli odotettu täydellisyyttä ja he olivat kokeneet itsensä hylätyksi, torjutuksi, yksinäiseksi, eivätkä he olleet kokeneet itseään rakastetuksi. Itsensä vahingoittamisen lisäksi heillä oli muita seksuaalisesti hyväksikäytettyjä useammin myös vääristynyt käsitys omasta vartalostaan sekä syömishäiriötä.

3.2.4 Kognitioihin ja havaintoihin liittyviä vaikutuksia

Kognitioihin tai havaintoihin liittyviä vaikutuksia, joita eri tutkimuksissa on yhdistetty lapsena tapahtuneeseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön, ovat olleet kognitiiviset vääristymät, kieltäminen, dissosiaatio, amnesia, monitasoinen persoonallisuus, havainnoinnin häiriötilat, hallusinaatiot sekä painajaiset (Sanderson 2002, 60- 66). Saccon ja Farberin (1999) tutkimuksessa lapsuudessaan joko seksuaalisen hyväksikäytön tai fyysisen kaltoinkohtelun kohteeksi joutuneilla aikuisilla naisilla oli enemmän taipumusta dissosiaatioon (muistamattomuutta, uppoutumista omiin ajatuksiin ja kuvitelmiin, itsen ja omien aistimusten vieraalta tuntuista sekä epätodellisuudentunnetta) kuin niillä, joilla ei vastaavia kokemuksia lapsuudessaan ollut. Erityisesti seksuaalisen hyväksikäytön lisäksi myös muunlaista kaltoinkohtelua kokeneilla on ollut taipumusta dissosiaatioon (Sacco & Farber 1999; Turell & Armsworth 2000).

3.2.5 Fyysisiä vaikutuksia

Lapsuudessaan seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneiden on todettu käyttävän runsaasti terveydenhuoltopalveluita (Hillel ym. 2000). He ovat kärsineet unihäiriöistä (Edgardh 2001) ja kroonisista ja laaja-alaisista kiputiloista (Hillel ym. 2000) enemmän kuin vertailuryhmät. Seksuaalisen hyväksikäytön lisäksi myös muunlaista kaltoinkohtelua kokeneilla on ollut muita seksuaalisesti hyväksikäytettyjä useammin somatisaatiota ja korostunutta huolta kehon terveydestä (Turell & Armsworth 2000).

3.2.6 Seksuaaliseen toimintaan liittyviä vaikutuksia

Lapsena tapahtuneeseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön on yhdistetty monenlaisia sukupuolisuuteen ja seksuaalisuuteen liittyviä vaikeuksia. Tällaisia ovat olleet seksuaalisen motivaation heikkeneminen, pelko- tai inhotilat, kiihottumisen heikentyminen, orgasmin saannin vaikeutuminen, seksuaalinen tyytymättömyys, vaginismi, kivulias tai vaikeutunut yhdyntä, kyvyttömyys erottaa rakkaus seksistä, yliseksuaalistuminen, seksuaalisen suuntautumisen ongelmat, satunnaiset sukupuolisuhteet sekä prostituutio. (Sanderson 2002, 66 - 74.)

Tyypillistä on pelkoon liittyvä sukupuolisuuden ja seksuaalisuuden kieltäminen. Sukupuoli ja seksuaalisuus yhdistyvät lapsena koettuun kipuun, avuttomuuteen, voimattomuuteen, tuhoutumisen pelkoon ja häpeään, jolloin niiden poissulkeminen voidaan kokea selviytymisen edellytyksenä. Toisaalta tavallista on myös sukupuolisuuden korostuneisuus hyväksikäytettyjen elämässä. Seksuaalisuuden kautta lapsena hyväksikäytetty voi hakea sitä lämpöä, läheisyyttä, rakkautta ja turvaa, jota vaille hän lapsena jäi. Seksuaalisuus ja siihen liittyvä valta ja väkivalta voivat toisaalta olla keinoja hallita tai kostaa ja purkaa vihaa, jonka todellinen kohde on lapsuuden hyväksikäyttäjää. Lapsena opittu hyväksikäytön malli voi toistua yhä uudelleen myöhemmissä ihmissuhteissa aikuisena. (Laitinen 2004, 244 - 247).

3.2.7 Uudelleenrakentuminen

Seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneet ovat usein menettäneet paljon. Heiltä on viety luottamus, viattomuus, tunteet, todellinen minä, omanarvon tunne, itselutamus, elämänilo, rauha, läheisyys, seksuaalisuus, huolettomuus, mahdollisuuksia, ihmissuhteita ja se huolenpito, johon he lapsena olisivat olleet oikeutettuja (Sanderson 2002, 244). Hyväksikäytettyjen ongelmavyöhyttä peittää usein ”normaalius” ja pyrkimys normaalilta näyttävän elämän toteuttamiseen. Ongelmat

jäävät ristiriitaisuuksiineen arkielämän, koulun, työn ja harrastusten alle. Niiden työntäminen pois ajatuksista ja elämän jatkaminen eteenpäin voi viedä päivästä ja tilanteesta toiseen. Vähättely, rationalisointi, kieltäminen, välttäminen ja torjuminen eivät kuitenkaan poista ongelmaa, vaan ainoastaan siirtävät sitä. Torjuntaan ja salailuun käytetty aika on myöhemmin tuntunut hyväksikäytetyistä hukkaan heitetyltä ja pilatulta elämältä. (Laitinen 2004, 262 - 269.)

Sandersonin (2002, 45 – 46) mukaan läheisen ihmissuhteen solmiminen, lapsen syntymä ja kasvaminen, tai äidin tai hyväksikäytetyn kuolema saattavat toimia laukaisijana ja herättää muistoja ja häiritseviä ajatuksia, vaikka niitä aiemmin ei olisikaan esiintynyt. Laitisen (2004, 268–269) tutkimuksessa tapahtumat olivat jossain vaiheessa alkaneet nousta hyväksikäytettyjen mielessä yhä enemmän esiin ja vaatineet yhä enemmän voimavaroja niiden hallintaan. Lopulta salaisuuden ympäröimä ahdistava paha olo oli kasvanut niin suureksi, että sitä ei enää voinut torjua. Taitekohdassa seksuaalisen hyväksikäytön kokemus liittyi lähes kaikkiin ajatuksiin ja tekoihin. Menneisyyden, seksuaalisen hyväksikäytön ja häpeään ja syyllisyyteen pohjautuvan ruumiiseen kätketyn tunne-elämyksen kierre vei lopulta näennäisen hallinnantunteen mukanaan.

Sandersonin (2002, 215 – 249) mukaan toipumisprosessin eri vaiheissa toistuvat usein tyypilliset aiheet. Tällaisia aiheita ovat kielteinen minäkuva, syyllisyys ja häpeä, viha, läheisyyden pelko, hyväksikäyttäjän kohtaaminen, äiti ja oma äitiys, seksuaalisuus, suru, selviytymiskeinot, hallinnantunne ja riippuvuus sekä voimattomuus. Laitinen (2004, 277) kuvaa lapsena seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneiden uudelleenrakentumista jatkumolla, jonka toisessa päässä on näennäinen selviytyminen ja toisessa aito itsen kunnioittaminen ja arvostaminen. Näennäisesti selvinneet voivat kyllä tuntea ylpeyttä omasta toiminnastaan ja arjessa selviytymisestä, mutta he kantavat kokemustensa taakkaa mukanaan jatkuvasti. Heidän elämässään vaikuttaa taustalla jatkuva häpeä ja vääränlaisuuden tunne sekä pettymykset ja ristiriidat suhteessa itseensä ja muihin. Jatkumon toisessa päässä oleva ihminen on eheytynyt, ja hän voi tuntea ylpeyttä siitä, millainen hän itse on: arvostettu, kunnioitettu, yhtä paljon elämään oikeutettu kuin muutkin ihmiset, itsestään välittävä nainen tai mies, jolla on oikeus olla oma itsensä. Itsensä uudelleenrakentaminen vaatii aikaa. Laitisen tutkimuksessa mukana olleilla ihmisillä uudelleenrakentumisprosessit olivat kestäneet vuosia ja vuosikymmeniä.

4 EMPIIRINEN TUTKIMUS

4.1 Tutkimuksen rajaus ja tutkimustehtävät

Empiirisen tutkimuksen tarkoituksena oli lisätä tietoa lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä Suomessa, kartoittaa seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneiden aikuisten terveyttä ja hyvinvointia ja niihin liittyviä ongelmia sekä selvittää terveydenhuollon palveluiden käyttöä ja ammattiavun merkitystä seksuaalista hyväksikäyttöä lapsena kokeneiden elämässä myöhemmin aikuisena. Tutkimus rajattiin koskemaan nyt jo aikuisia naisia ja miehiä, jotka joutuivat alle 16-vuotiaana lapsena kokemaan seksuaalista hyväksikäyttöä.

Selvitettävät tutkimustehtävät olivat seuraavat:

- Mitä oli seksuaalinen hyväksikäyttö vastaajien lapsuudessa?
- Millainen on lapsena seksuaalisesti hyväksikäytettyjen aikuisten kokema terveys ja hyvinvointi ja mitä ongelmia niihin liittyy?
- Terveydenhuollon palveluiden käyttö ja niiden merkitys seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneille aikuisena?

4.2 Tutkimuksen menetelmävalinnat ja aineiston keruu

Seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneiden aikuisten oma ääni on Suomessa yleensä tullut esille lähinnä kvalitatiivisten tutkimusten kautta, ja tarkasteltavana on tällöin ollut melko suppea kohderyhmä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa annetaan sijaa tutkimuskohteena olevien henkilöiden omille tulkinnoille, ja sen avulla voidaan kartoittaa erilaisia yhteiskunnan ilmiöitä syvällisesti (Tilastokeskuksen verkkokoulu). Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa puolestaan kuvataan ja tulkitaan eri ilmiöitä tieteen yleisen logiikan mukaisesti mahdollisimman tarkkoja mittausmenetelmiä ja tilastotieteen menetelmiä käyttäen (Tilastokeskuksen verkkokoulu). Tähän tutkimukseen valittiin kvantitatiivinen kyselytutkimus tutkitussa tiedossa olevan selkeän aukon vuoksi, sillä seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneita aikuisia koskevaa määrällistä tietoa laajemmasta vastaajajoukosta ei juuri ole ollut käytettävissä. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2000, 191) mukaan kyselytutkimuksen ongelmaksi voi tosin muodostua juuri aineiston ja siitä saatavan tiedon pinnallisuus. Strukturoidusta kyselystä puuttuu joustavuus kysyä lisää, silloin kun asia tuntuu vaativan lisäselvitystä.

Koko perusjoukon tavoittaminen oli mahdotonta, ja edustavan otoksen saaminen olisi edellyttänyt huomattavan suuren satunnaisotoksen käyttöä (Niemi & Tourunen 1996, 42). Tässä selvityksessä saatava tieto perustuu Internetin kautta kerättyyn näytteeseen. Näyte on perusjoukon osajoukko, joka ei ole edustava, joten sen perusteella ei voida yleistää tuloksia koskemaan koko perusjoukkoa sellaisenaan (Ernvall, Ernvall & Kaukkila 2002, 12). Aineisto kerättiin itse laaditun kyselylomakkeen avulla, sillä valmista tämän tutkimuksen näkökulmaan ja tarpeisiin sopivaa mittaria ei ollut käytettävissä. Mittarin kehittämisprosessiin kuuluvia vaiheita ovat oikean kysymyksen esittäminen, aihepiirin teorian löytäminen tai kehittäminen, teoriaan ja omaan järjestykseen perustuva alustava osioiden kirjoittaminen ja mittarin rakentaminen, osioiden kriittinen tarkastelu, pilottitutkimuksen tekeminen ja lopuksi osioiden hyvyden ja parametrien tarkistaminen ennen valmista mittaria (Metsämuuronen 2002 a, 30). Mittaristona toimineen kyselylomakkeen laatimista ohjasi tässä lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä olemassa oleva teoretieto. Mittaristolla tarkoitetaan tässä koko tutkittavalta alueelta tietoa tuottavaa testipatteristoa (Metsämuuronen 2001, 43). Kysymysten avulla pyrittiin saamaan selvyyttä tutkimustehtäviin. Kysymyslomakkeen osioita olivat taustamuuttujat (kysymykset 1 - 5, muuttujat k100 – 502), nykyinen hyvinvointi (kysymykset 6 – 13, muuttujat k601 – k1324), lapsuuden kokemuksia koskeva osa (kysymykset 14 - 27, muuttujat k1401 – k2720) sekä lapsena tapahtuneen seksuaalisen hyväksikäytön käsittelyä aikuisena kuvaava osa (kysymykset 28 – 34, muuttujat k2800 – k3400).

Kysely suoritettiin Internetissä verkkolomakkeella E-lomake – ohjelmiston avulla. Lomake oli avoinna Internetissä 1.10. – 11.11.2005 (Liite 1.). Internetin kautta sähköisesti suoritettavan kyselyn avulla oli mahdollista saada vastaajiksi tutkimuksen perusjoukkoon kuuluvia henkilöitä, joiden tavoittaminen muuten olisi ollut vaikeata kohtuullisin kustannuksin. Perusjoukko koostui aikuisista naisista ja miehistä, jotka olivat alle 16-vuotiaana lapsena kokeneet seksuaalista hyväksikäyttöä Suomessa. Perusjoukkoon kuuluvien ihmisten lukumäärästä ei ole käytettävissä luotettavaa tietoa. Internet-kyselyä käytettäessä luovuttiin myös mahdollisuudesta tehdä tämän kyselyn perusteella minkäänlaisia päätelmiä ilmiön laajuudesta Suomen väestössä.

Linkki kyselyyn sijaitsi Hyvinkään Laurean Internet-sivulla. Vastaajien saamiseksi kyselystä tiedotettiin sähköpostitse eri yhdistyksille, järjestöille, tukipalveluille sekä uutis- ja kaupunkilehdille (Liite 2.). Näiden toivottiin puolestaan edelleen tiedottavan kyselystä omissa tiedotusvälineissään ja omassa toiminnassaan. Kyselyn loppuvaiheessa lähetettiin sähköpostiviestinä vielä muistutuskirje, jossa vastaanottajia pyrittiin aktivoimaan kertomalla kyselyyn tulleen jo runsaasti vas-

tauksia. Muistutus lähetettiin niille tahoille, jotka eivät olleet reagoineet ensimmäiseen yhteydenottoon.

4.3 Aineiston analysointi ja kuvaus

Empiirinen tutkimus oli kvantitatiivinen. Aineiston tilastollisessa analyysissä käytettiin apuna SPSS for Windows (Statistical Package for Social Sciences) -ohjelmaa (Menetelmäopetuksen valtakunnallinen tietovaranto 2004). Aineistoa kuvailtiin suorien jakaumien ja ristiintaulukointien avulla. Ristiintaulukointien avulla voidaan havainnollistaa kahden muuttujan välisiä mahdollisia yhteyksiä (Metsämuuronen 2002b, 30). Raportoinnissa tuotiin esiin tutkimusta ohjaavien kysymysten pohjalta, millaista seksuaalinen hyväksikäyttö on ollut vastaajien lapsuudessa, millainen on ollut vastaajien aikuisena kokemus terveys ja hyvinvointi, sekä tietoa vastaajien terveydenhuoltopalvelujen käytöstä ja ammatillisen avun merkityksestä.

Kyselyyn vastasi kaiken kaikkiaan 192 henkilöä. Näistä yksi alle 18-vuotias vastaaja jouduttiin hylkäämään nuoren iän vuoksi kohdejoukkoon kuulumattomana. Lopullinen vastaajamäärä oli siten 191. Kyselyyn osallistuneet vastaajat olivat yli 18-vuotiaita aikuisia, jotka olivat kokeneet alle 16-vuotiaana lapsena seksuaalista hyväksikäyttöä. Vastaajista oli naisia 175 (92 %) ja miehiä 16 (8 %). Vastaajat olivat työikäisiä. Eniten (43 %) oli alle 30-vuotiaita nuoria aikuisia. Neljäsosa vastaajista kuului 30–39-vuotiaiden ikäluokkaan, viidesosa oli 40–49 –vuotiaita. 10 % oli 50–59-vuotiaita, ja 2 % ilmoitti olevansa yli 60-vuotias. Suurin osa (62 %) vastaajista eli parisuhteessa joko avo- tai avioliitossa. Avioliiton oli solminut 37 % vastaajista, neljäsosa oli avioliitossa. Naimattomia vastaajia oli 23 %, ja eronneita tai asumuserossa olevia 14 %. Kyselyssä oli osallistujia kaikilta eri koulutustasoilta. Vastaajista 89 % oli suorittanut jonkin tutkinnon peruskoulun tai sitä vastaavan jälkeen. Sellaisia vastaajia, joilla oli ylioppilastutkinto, mutta ei sen jälkeistä tutkintoa, oli 17 %. Jonkin ammatillisen tutkinnon oli suorittanut 37 %, ja lähes yhtä monella oli vähintään alempi korkeakoulu- tai ammattikorkeakoulututkinto. Vähintään ylempi korkeakoulututkinto oli 15 %:lla. Lisäksi yli viidesosa (23 %) vastaajista oli vielä opiskelijana. Työelämässä mukana, joko palkansaajana tai yrittäjänä, oli vähän alle puolet kyselyyn osallistuneista. Työttömänä ilmoitti olevansa 8 % vastaajista. ”Jotain muuta” –ryhmän vastaajat kertoivat sanallisesti omasta tilanteestaan. Selityksinä tässä ryhmässä oli esimerkiksi sairausloma, kuntoutustuki, aikuiskoulutus tai jakso työllistettynä. Työikäisten vastaajien joukossa oli huomattavan paljon työelämän ulkopuolella olevia. Lähes neljäsosa vastaajista oli työelämän ulkopuolella jonkin muun syyn, kuin

perhevapaan, ikään tai työvuosiin perustuvan eläkkeen tai opiskelun vuoksi. Vastaajien taustatietoja kuvaavia taulukoita on esitetty liitteessä 3.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli lisätä tietoa lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä Suomessa, kartoittaa seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneiden aikuisten hyvinvointia ja siihen liittyviä ongelmia sekä selvittää terveydenhuollon palveluiden käyttöä ja niiden merkitystä seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneille aikuisena. Aluksi tarkastellaan, millaista kyselyyn vastanneiden kokema seksuaalinen hyväksikäyttö oli heidän lapsuudessaan. Tämän jälkeen selvitetään, millainen on vastaajien hyvinvointi ollut aikuisena ja mikä on heidän oma käsityksensä seksuaalisen hyväksikäytön vaikutuksesta omaan myöhemmän elämänlaatuunsa. Lopuksi selvitetään vielä terveydenhuollon palveluiden käyttöä, avun hakemista seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviin ongelmiin sekä terveydenhuollon ammattilaisilta saatua apua ja sen merkitystä vastaajien elämässä.

5.1 Seksuaalisen hyväksikäytön kokemukset lapsuudessa

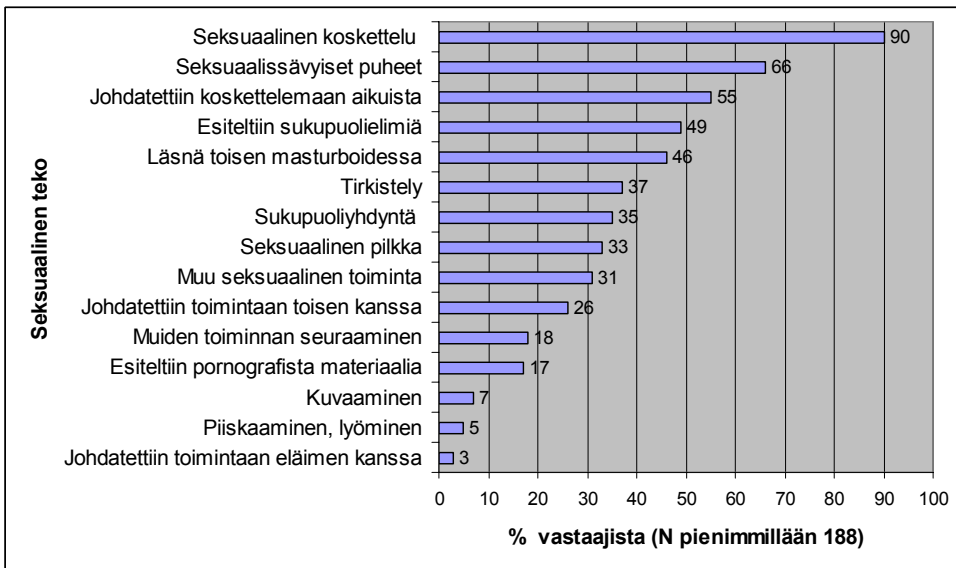
5.1.1 Seksuaalisen hyväksikäytön luonne

Lähes kaikki tähän kyselyyn vastanneet olivat kokeneet jonkinlaista fyysistä kontaktia sisältävää seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan. Vähintään seksuaalisen koskettelun kohteeksi oli lapsena joutunut 90 % vastaajista, ja yli puolet (55 %) oli johdateltu koskettelemaan aikuista seksuaalisesti. Yli kolmannes (35 %) vastaajista oli lapsena ollut osallisena yhdynnässä, joka oli tapahtunut joko emättimeen, peräaukkoon tai suuhun. Lisäksi 10 % oli epävarma osallisuudestaan yhdyntään lapsena. Neljäsosa vastaajista (26 %) oli johdateltu seksuaaliseen toimintaan jonkun muun aikuisen tai lapsen kanssa, ja 3 % eläimen kanssa. 5 % oli joutunut seksuaalisessa tarkoituksessa piiskatuksi tai lyödyksi.

Fyysisen seksuaalisen kontaktin lisäksi kyselyyn osallistuneita oli lapsena altistettu myös muunlaisille seksuaalisille kokemuksille. Vastaajista 66 %:lle oli lapsena puhuttu seksuaalissävyysesti. Noin puolelle vastaajista (49 %) oli esitelty toisen ihmisen sukupuolielimiä, ja lähes yhtä moni (46 %) oli ollut läsnä toisen ihmisen tyydyttäessä itseään seksuaalisesti. Vastaajista 37 % oli ollut tirkistelyn kohteena esimerkiksi pukeutumisen, peseytymisen tai WC:ssä käynnin yhteydessä. Kolmasosan (33 %) seksuaalista kehitystä tai sukupuolielimiä oli pilkattu tai saatettu naurunalaiseksi. 18 % vastanneista oli lapsena ollut seuraamassa

muiden seksuaalista toimintaa, ja lähes yhtä monelle (17 %) oli esitelty pornografista materiaalia. Vastaajista 7 % oli kuvattu seksuaalisessa tarkoituksessa.

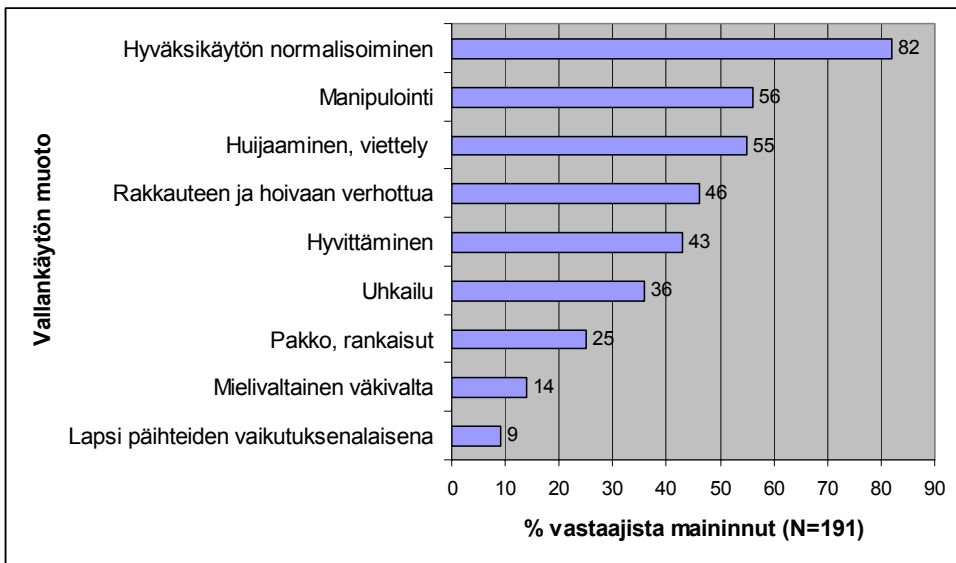
Erikseen kysytyjen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvien tapahtumien lisäksi ilmoitti 31 % vastaajista olleensa lapsena osallisena jonkinlaisessa muussa seksuaalisessa toiminnassa. Lisäksi 13 % vastaajista oli epävarma mahdollisesta osallisuudesta muunlaiseen seksuaaliseen toimintaan. Taulukossa 4. on esitetty, mitä vastaajien lapsuudessaan kokema seksuaalinen hyväksikäyttö käytännössä oli.

Kuvio 2. Vastaajien seksuaalisen hyväksikäytön kokemukset alle 16-vuotiaana

Seksuaalinen hyväksikäyttö oli useimmiten toteutettu ilman voimakeinojen käyttöä. Hyväksikäytön sekoittuminen hyvyyteen ja tavallisuuteen oli huomattavasti yleisempää kuin väkivallan, pakottamisen ja uhkailujen avulla toteutettu hyväksikäyttö. Tyypillistä (82 %) oli hyväksikäytön toteuttaminen aivan kuin mitään erikoista ja asiaan kuulumatonta ei olisi tapahtunutkaan. Yli puolet (56 %) arvioi hyväksikäyttöön liittyneen manipulointia ja vääristelyä oikeasta ja väärästä tai lapsen syyllisyydestä. Samoin yli puolet (55 %) koki tulleen huijatuksi tai vietyksi hyväksikäyttöön liittyviin tapahtumiin. Lähes puolet (46 %) ilmoitti hyväksikäytön olleen rakkauteen ja hoivaan verhottua toimintaa. Vähän yli kolmannes (36 %) oli saatu alistettua hyväksikäyttöön uhkailujen avulla, ja neljäsosa (25 %)

ilmoitti hyväksikäyttäjän käyttäneen pakkoa ja rankaisuja. Mielivaltainen väkivalta leimasi hyväksikäyttöön liittynyttä tilannetta 14 %:lla vastaajista. Lisäksi 9 % vastaajista oli joutunut hyväksikäytetyksi ollessaan alkoholin tai huumaavan aineen vaikutuksen vuoksi kyvytön pitämään itsestään huolta. Kuviossa 3. on kuvattu vastaajien kokemaan seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyneitä vallankäytön muotoja. Vallankäytön eri muodot eivät tässä ole toisiaan poissulkevia, vaan yksittäisen vastaajan kohdalla hyväksikäyttöön on voinut liittyä useammanlaista hyväksikäyttäjän käyttämää valtaa.

Kuvio 3. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittynyt vallankäyttö

5.1.2 Seksuaalinen hyväksikäyttö lapsen elämässä

Seksuaalinen hyväksikäyttö oli alkanut kyselyyn osallistuneiden lapsuudessa usein huomattavan varhain (Taulukko 4.). Vastaajista 31 % oli joutunut seksuaalisesti hyväksikäytetyksi jo pikkulapsena, korkeintaan 5-vuotiaana. Lähes yhtä monella se alkoi 6-8-vuotiaana (29 %) tai 9-12-vuotiaana (27 %), alakoululaisena. Kaiken kaikkiaan 87 % kyselyyn osallistuneista oli kokenut seksuaalista hyväksikäyttöä jo ennen teini-ikää, kun teini-ikäisenä hyväksikäytetyksi ensimmäisen kerran joutuneita oli 13 %.

Taulukko 4. Ikä seksuaalisen hyväksikäytön alkaessa

<i>Ikä vuosina</i>	%
0 – 5	31
6 – 8	29
9 – 12	27
13 – 15	13
Yhteensä	100 (n=188)

Sen lisäksi, että seksuaalinen hyväksikäyttö alkoi varhain, se myös tyypillisesti varjosti lapsuutta varsin pitkään (Taulukko 5.). Vastaajista 13 %:lla hyväksikäyttö oli jäänyt yhden päivän aikana tapahtuneeksi episodiksi. Reilun viidesosan (22 %) kohdalla sitä tapahtui useammin kuin yhtenä päivänä, mutta kuitenkin alle vuoden ajan. Suurimmalla osalla (63 %) seksuaalinen hyväksikäyttö jatkui kuitenkin vähintään yhden vuoden ajan. Vastaajista 29 % ilmoitti hyväksikäytön kestäneen 2 - 5 vuotta, ja lähes neljäsosalla (24 %) se jatkui yli viiden vuoden ajan. Hyväksikäytön ajallinen arviointi ei aina ollut yksiselitteistä, varsinkin jos hyväksikäyttäjää oli ollut useampia tai sitä tapahtui erillisinä aikoina.

Taulukko 5. Seksuaalisen hyväksikäytön ajallinen kesto lapsuudessa

<i>Seksuaalisen hyväksikäytön kesto</i>	%
1 päivä	13
2 - 3 päivää	5
Viikko	4
Muutama kuukausi	10
Puoli vuotta	3
1 vuosi	10
2 – 5 vuotta	29
6 – 10 vuotta	17
Yli 10 vuotta	7
Yhteensä	100 (n=182)

Lapsena tapahtunut seksuaalinen hyväksikäyttö ei yleensä jäänyt yhteen kertaan (Taulukko 6.). Lähes kaikilla (93 %) sitä tapahtui useammin kuin yhden kerran. Puolet vastaajista (49 %) ilmoitti hyväksikäyttökertoja olleen enemmän kuin yksi, mutta enintään 10, ja tätäkin useammin hyväksikäyttöä oli tapahtunut peräti 44 %:lla vastaajista. Joka kymmenes vastaajista (11 %) ilmoitti hyväksikäyttökertoja olleen enemmän kuin sata.

Taulukko 6. Seksuaalisten hyväksikäyttökertojen lukumäärä lapsuudessa

<i>Hyväksikäyttökertojen lukumäärä</i>	%
Yksi kerta	7
2-4 kertaa	20
5-10 kertaa	29
11- 100 kertaa	33
Yli 100 kertaa	11
Yhteensä	100 (n=190)

Tyypillisesti (65 %) hyväksikäyttäjiä oli vastaajien lapsuudessa ollut vain yksi (Taulukko 7.). Kuitenkin yli kolmanneksella (35 %) oli ollut useampia hyväksikäyttäjiä. Kahden ihmisen hyväksikäyttämäksi oli joutunut 17 % vastaajista, ja 18 %:lla oli ollut ainakin kolme eri hyväksikäyttäjää. Vähintään viiden hyväksikäyttäjän uhriksi oli joutunut 7 % tähän kyselyyn vastanneista.

Taulukko 7. Hyväksikäyttäjien lukumäärä

<i>Hyväksikäyttäjien määrä</i>	%
1	65
2	17
3 – 4	11
5 – 9	5
10 – 19	1
20 tai enemmän	1
Yhteensä	100 (n=189)

Seksuaalinen hyväksikäyttö oli päättynyt viimeistään 12-vuotiaana 42 %:lla vastaajista, ja 13 - 16 -vuotiaana sitä tapahtui viimeisen kerran 37 %:lla vastaajista. Kuitenkin huomattavalla osalla (17 %) oli seksuaalisen hyväksikäytön kokemusia vielä yli 18-vuotiaana aikuisenakin. Taulukossa 8. on esitetty vastaajien ikä silloin, kun seksuaalista hyväksikäyttöä oli tapahtunut viimeksi heidän elämässään. Joidenkin vastaajien osalta sitä tapahtui yhä. Tämän kysymyksen osalta vastaamatta jättäneitä oli keskimääräistä enemmän. Hyväksikäytön päättymistä saattoi olla vaikea muistaa tai hahmottaa, joidenkin osalta saattoi myös sen jatkumista olla vaikea tunnistaa tai tunnustaa.

Taulukko 8. Ikä silloin, kun seksuaalista hyväksikäyttöä tapahtui viimeksi

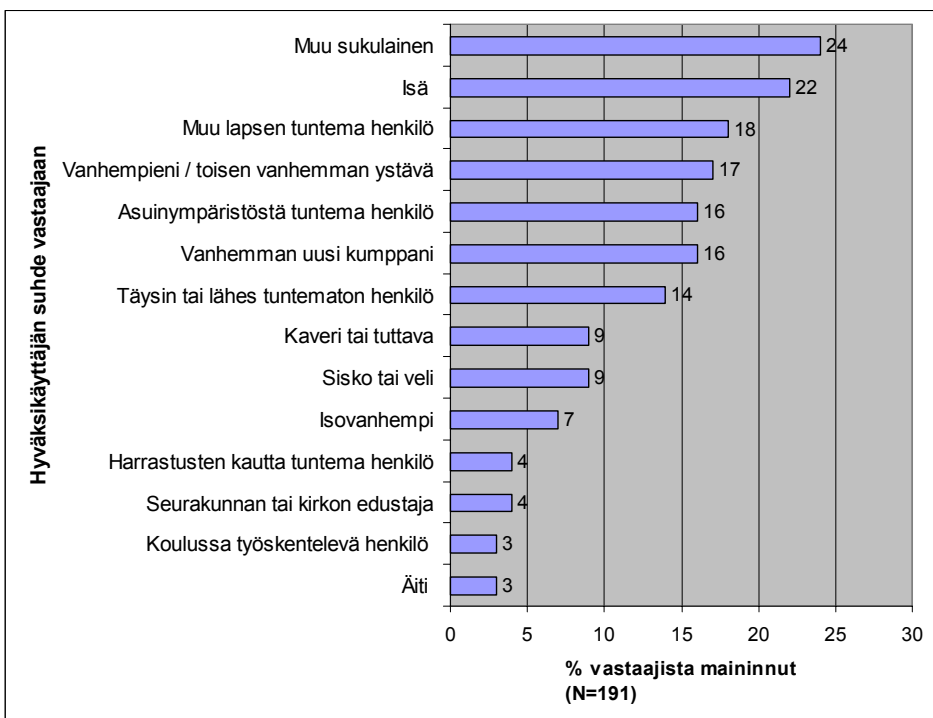
<i>Ikä vuosina</i>	%
0 – 5	6
6 – 8	11
9 – 12	25
13 – 16	37
17 – 18	6
19 – 24	6
25 – 30	5
yli 30	6
Yhteensä	100 (n=175)

5.1.3 Hyväksikäyttäjä

Seuraavassa selvitetään, ketkä olivat syyllistyneet tähän kyselyyn vastanneiden seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Hyväksikäyttäjä oli yleensä ollut mies (92 %). Sekä naisen että miehen taholta oli kokenut hyväksikäyttöä 4 % vastaajista, ja 3 % ilmoitti hyväksikäyttäjänään olleen ainoastaan nainen. Hyväksikäyttäjä kuului yleensä lapsen lähipiiriin. Jonkun täysin tai lähes tuntemattoman henkilön hyväksikäyttämäksi oli joutunut 14 % kyselyn vastaajista, mutta loput 86 % tunsivat hyväksikäyttäjänsä. Kaiken kaikkiaan 56 % vastaajista oli joutunut vähintään yhden oman sukulaisensa hyväksikäyttämäksi. Reilu viidennes (22 %) ilmoitti joutuneensa isänsä ja 3 % äitinsä hyväksikäyttämäksi. Vajaa kymmenesosa (9 %)

oli kokenut hyväksikäyttöä oman sisaruksensa ja 7 % isovanhempansa taholta. Lähes neljännes (24 %) ilmoitti hyväksikäyttäjänä olleen joku muu sukulainen.

Joku vanhempien ystävistä oli käyttänyt seksuaalisesti hyväkseen 17 % vastaajista. Lähes yhtä monella (16 %) hyväksikäyttäjää oli kuulunut perheeseen jomankumman vanhemman uuden suhteen kautta, ja yhtä paljon oli niitä, jotka ilmoittivat hyväksikäyttäjän olleen joku asuinympäristöstä tuttu henkilö. Oma kaveri tai tuttava oli käyttänyt seksuaalisesti hyväkseen 9 % vastaajista. Seurakunnan tai kirkon edustajan hyväksikäyttämäksi oli joutunut 4 % vastaajista. Samoin 4 %:lla hyväksikäyttäjää oli harrastusten kautta tuntema henkilö ja 3 %:lla koulun henkilökuntaan kuuluva henkilö. Lisäksi lähes viidesosalla (18 %) hyväksikäyttäjänä oli ollut joku muu lapsen tuntema henkilö. Näistä ei ole käytettävissä tarkempaa tietoa, kyseessä saattaisivat olla ystävien tai sukulaisten tutut, tai tuttujen henkilöiden perheenjäsenet. Kuviossa 4. on esitetty tässä aineistossa hyväksikäyttöön syyllistyneiden suhdetta vastaajiin. Vaihtoehdot eivät ole toisiaan poissulkevia, ja osalla vastaajista oli useampiakin hyväksikäyttäjää.

Kuvio 4. Hyväksikäyttöön syyllistyneen suhde lapseen

Seuraavaksi tarkastellaan erikseen molempien vanhempien ja lapsen hyväksikäyttäjän välisen suhteen läheisyyttä silloin, kun hyväksikäyttäjä oli joku muu kuin jompikumpi lapsen omista vanhemmista (Taulukko 9). Äitien suhde hyväksikäyttäjään oli useammin läheinen kuin isien suhde. Kun otetaan huomioon, että hyväksikäyttäjät olivat useimmiten miehiä, on tämä ymmärrettävää etenkin niissä tapauksissa, joissa hyväksikäyttäjä oli vanhemman uusi kumppani. Reilu kolmannes (35 %) arvioi äidin ja hyväksikäyttäjän suhteen olleen pikemmin läheinen kuin etäinen, ja viidesosa (20 %) arvioi sitä etäiseksi. Isien osalta suhdetta hyväksikäyttäjään arvioitiin päinvastaiseksi. Joka viides (19 %) vastaaja arvioi isän ja hyväksikäyttäjän suhteen olleen läheinen, ja joka kolmas (32 %) arvioi sen olleen etäinen. Hyväksikäyttäjä oli tuntematon 11 %:n äidille ja 17 %:n isälle.

Taulukko 9. Vastaajien vanhempien ja hyväksikäyttäjän välisen suhteen läheisyys hyväksikäytön tapahtuessa

Läheisyys	Äidin ja hyväksikäyttäjän suhteen läheisyys	Isän ja hyväksikäyttäjän suhteen läheisyys
	%	%
Hyvin läheinen	18	6
Melko läheinen	17	13
Neutraali	27	23
Melko etäinen	13	16
Hyvin etäinen	7	16
Tuntemattomia toisilleen	11	17
Ei osaa sanoa	7	8
Yhteensä	100 (n=150)	100 (n= 135)

5.1.4 Hyväksikäytöstä kertominen

Ainoastaan 5 % vastaajista oli lapsena kertonut kaiken kokemastaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä jollekin aikuiselle. Yli puolet vastaajista (62 %) ei koko lapsuusaikanaan kertonut hyväksikäytöstä kenellekään aikuiselle, eivätkä tapahtumat tulleet ilmi millään muullakaan tavalla. Kymmenesosalla hyväksikäyttö oli paljastunut, vaikka vastaaja ei ollut siitä itse kertonutkaan. Joka viides vastaaja

oli lapsena kertonut hyväksikäytöstä jollekin aikuiselle jonkin verran tai vihjaillut siitä. Taulukossa 10. on esitetty, kuinka paljon tähän kyselyyn osallistuneet kertoivat lapsuudessaan omasta hyväksikäytöstään aikuisille.

Taulukko 10. Seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertominen jollekin aikuiselle lapsena

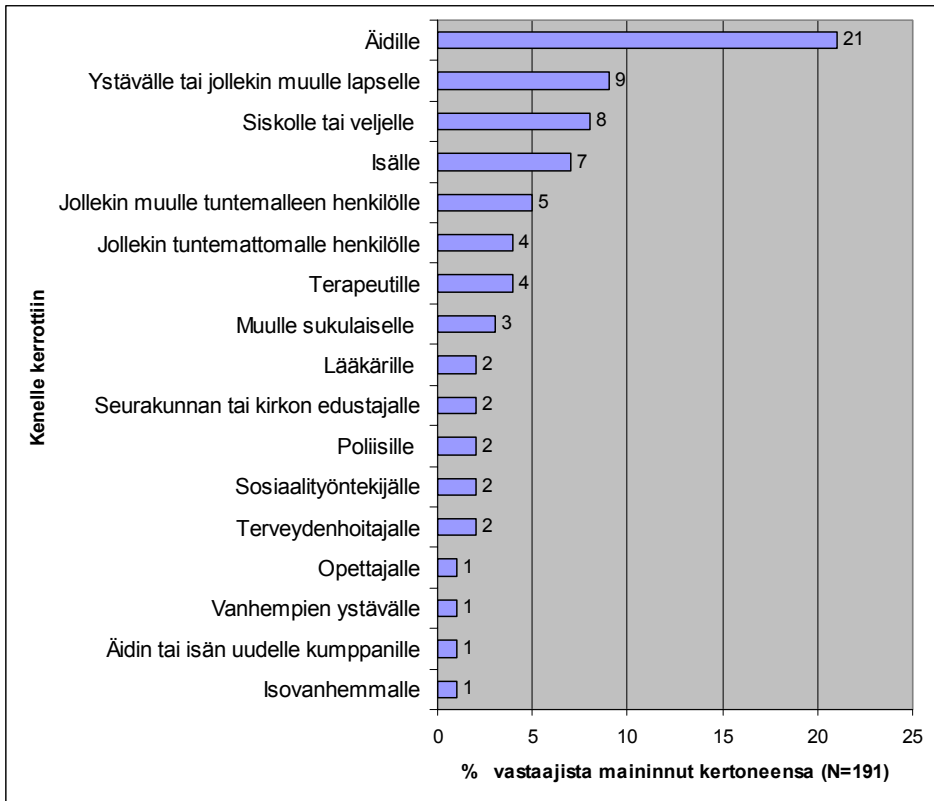
<i>Seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertominen lapsena</i>	%
Kertoi kaiken	5
Kertoi jotain	13
Vihjaili asiasta	7
Ei kertonut, mutta asia paljastui muuten	10
Ei kertonut, eikä asia paljastunut lainkaan	62
Ei osaa sanoa	3
Yhteensä	100 (n=189)

Ne vastaajat, joiden seksuaalinen hyväksikäyttö ei paljastunut lainkaan lapsuus-aikana, olivat hyväksikäytön alkaessa olleet nuorempia kuin ne, joiden hyväksikäyttö oli joko paljastunut tai jotka olivat edes jollain tavalla viestittäneet siitä aikuisille. Teini-ikäisten osuus (18 %) oli ainakin jossain määrin ilmitulleissa hyväksikäytöissä kaksinkertainen verrattuna niihin (9 %), joiden hyväksikäyttö pysyi visusti salassa aikuisilta. Taulukossa 11. on vertailtu seksuaalisen hyväksikäytön alkamisikää hyväksikäytön paljastumisen mukaan.

Taulukko 11. Ikä seksuaalisen hyväksikäytön alkaessa ja hyväksikäytön paljastuminen

<i>Ikä vuosina hyväksikäytön alkaessa</i>	<i>Lapsi kertoi edes jotain, vihjaili, tai hyväksikäyttö paljastui muuten</i> %	<i>Hyväksikäyttö ei paljastunut lainkaan</i> %
0 – 5	29	30
6 – 8	20	35
9 – 12	32	25
13 – 15	18	9
Yhteensä	100 (n=65)	100 (n=116)

Joka viides (21 %) vastaajista oli kertonut hyväksikäytöstä äidilleen ainakin jostain. Vähän alle kymmenesosa oli kertonut asiasta ystävälleen tai jollekin muulle lapselle (9 %), sisaruksilleen (8 %) ja isälleen (7 %). Muille seksuaalisesta hyväksikäytöstä kerrottiin harvoin. Terapeutin kanssa oli hyväksikäytöstä voinut puhua 4 % vastaajista. Terveydenhoitajan, sosiaalityöntekijän, lääkärin ja poliisin kanssa oli puhunut 2 % vastaajista ja opettajan kanssa vain 1 %. Kuviossa 5. on esitetty niiden vastaajien osuus kaikista kyselyyn osallistuneista, jotka olivat lapsena kertoneet hyväksikäyttökokemuksestaan eri tahoille. Tässä yksittäinen vastaaja on voinut kertoa hyväksikäytöstä useammallekin taholle, eivätkä eri vaihtoehdot ole toisiaan poissulkevia.

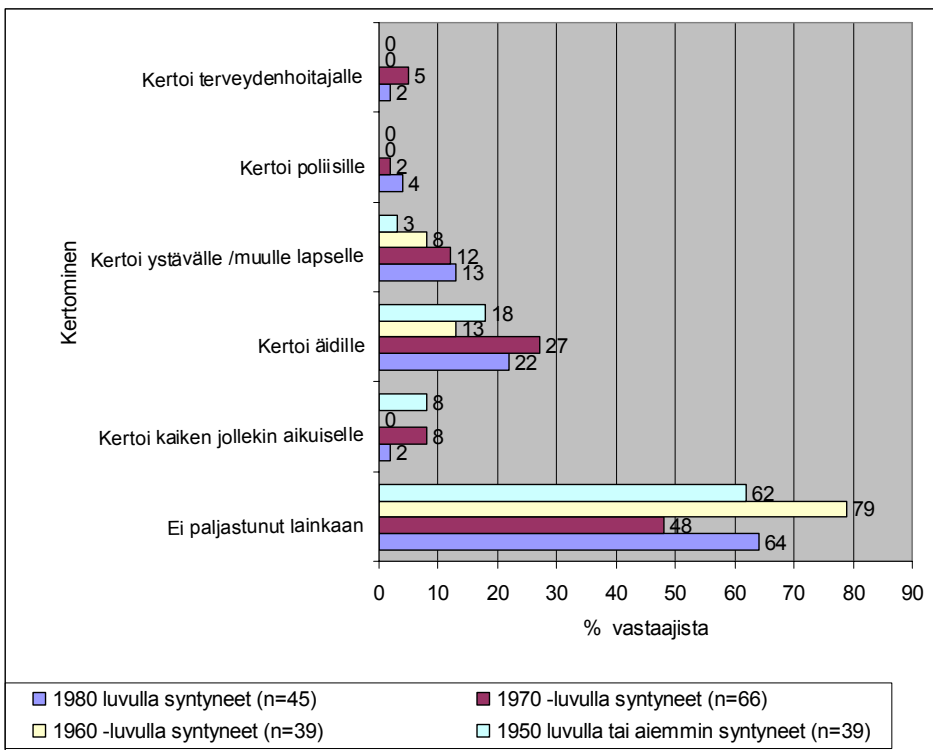

Kuvio 5. Seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertominen eri henkilöille

Seuraavassa vertaillaan hyväksikäytöstä kertomista eri vuosikymmenillä syntyneiden vastaajien osalta (Kuvio 6). Kyselyssä mukana olleista 1980-luvulla syntyneistä oli vain 2 % kertonut kaiken kokemastaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä jollekin aikuiselle ollessaan itse vielä lapsi. 1970-luvulla ja ennen 1960-lukua syntyneissä kaiken hyväksikäytöstä kertoneita oli eniten (8 %), kun 1960-luvulla syntyneistä yksikään vastaaja ei ollut kertonut kaikkea. 1980-luvulla syntyneistä 64 % ei kertonut kokemastaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä yhtään mitään kenellekään aikuiselle, eikä se paljastunut millään muullakaan tavalla. 1970-luvulla syntyneiden kohdalla seksuaalista hyväksikäyttöä jäi täysin paljastumatta suhteellisesti vähiten (48 %), kun 1960-luvulla syntyneiden osalta aikuisilta pimention jäi peräti 79 %. Ennen 1960-lukua syntyneiden hyväksikäyttö ei paljastunut lainkaan 62 %:n kohdalla.

Poliisin kanssa seksuaalisesta hyväksikäytöstä oli lapsena puhunut 4 % kyse-lyssä mukana olleista 1980-luvulla syntyneistä ja 2 % 1970-luvulla syntyneistä. Ennen 1970-lukua syntyneistä kukaan ei ollut puhunut poliisin kanssa seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksistaan. Myöskään terveydenhoitajalle eivät ennen 1970-lukua syntyneet olleet puhuneet hyväksikäytöstä lainkaan. Nuoremmat ikäluokat olivat puhuneet hyväksikäytöstä aiempia enemmän omien ystäviensä kanssa.

Kuvio 6. Seksuaalisen hyväksikäytön paljastuminen eri vuosikymmenillä syntyneillä lapsilla

Kerrottuaan kokemastaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä jollekin lapsuudessaan, olivat vastaajat joka kolmannessa tapauksessa (34 %) saaneet ainakin jonkin verran apua tai tukea. Näistä tapauksista puolessa apua tai tukea oli annettu lapselle jopa runsaasti. Kuitenkin peräti 17 %:lle kertomisesta oli koitunut

pikemmin ikävyyksiä tai pahaa mieltä. Kolmanneksen (32 %) kohdalla seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertomisesta ei seurannut juuri mitään (Taulukko 12.).

Taulukko 12. Seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertomisen seuraukset

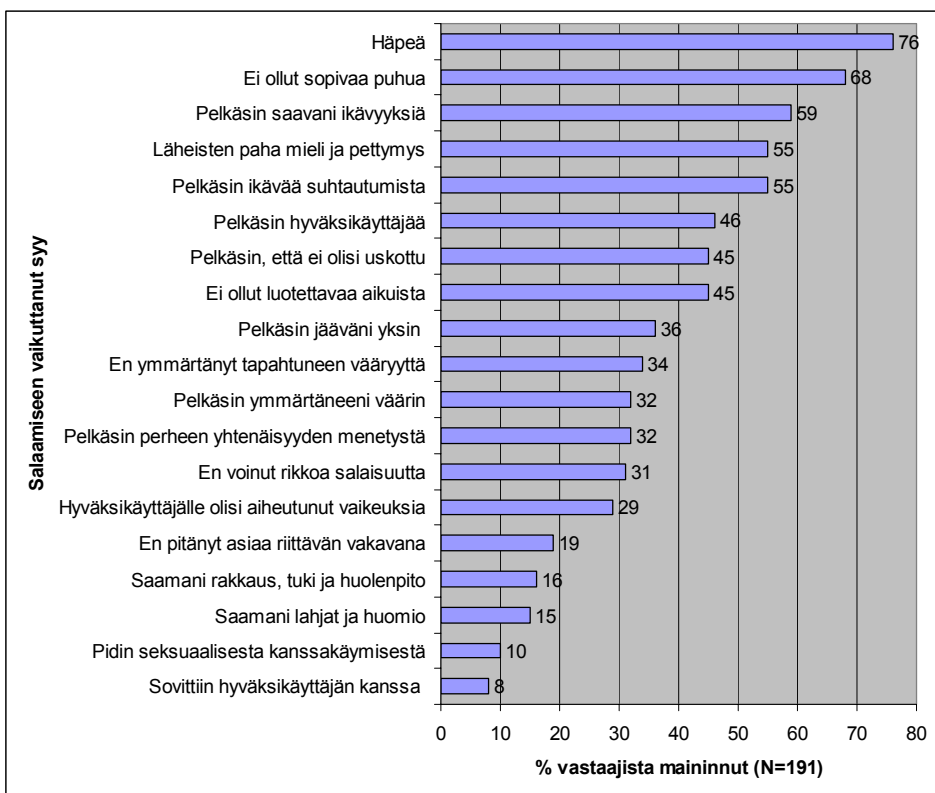
Mitä kertomisesta seurasi	%
Runsaasti apua tai tukea	17
Jonkin verran apua tai tukea	17
Ei seurannut juuri mitään	32
Ikävyyksiä tai pahaa mieltä itselleni	17
Ei osaa sanoa	18
Yhteensä	100 (n=175)

(Huom. Mukana kaikki maininnat kertomisesta eri tahoille)

Häpeä oli merkittävin hyväksikäytön salaamiseen vaikuttanut tekijä. Kyselyyn osallistuneista 76 % arvioi, että ainakin yhtenä syynä siihen, että ei ollut lapsena kertonut hyväksikäytöstä, oli tapahtumien pitäminen hävettävänä. Lähes 70 %:n mielestä seksuaalisen hyväksikäytön salaamiseen vaikutti käsitys siitä, että hyväksikäytöstä ei olisi ollut sopivaa puhua. Suurin osa pelkäsi myös, että hyväksikäytön paljastamisesta olisi koitunut ikävyyksiä itselle, tai pahaa mieltä ja pettymystä läheisille. Ainakin yhtenä kertomisen esteenä 45 %:lle vastaajista oli sellaisen luotettavan, kuuntelevan aikuisen puuttuminen, jolle olisi lapsena voinut kertoa hyväksikäytöstä. Joka kolmannella vastaajalla salaamiseen vaikutti yksinäijämisen (36 %) tai perheen yhtenäisyyden tai huolenpidon menetyksen (32 %) pelko.

Vähän alle puolet (46 %) kaikista vastaajista kertoi salanneensa hyväksikäytön, koska pelkäsi hyväksikäyttäjää. Kolmasosa puolestaan ei edes ollut ymmärtänyt mitään väärää tapahtuneen itseään kohtaan (34 %), tai pelkäsi ymmärtäneensä asian väärin (32 %). Vajaa kolmannes vastaajista salasi hyväksikäytön, koska ei voinut rikkoa salaisuutta (31 %) tai pelkäsi hyväksikäyttäjälle aiheutuvan paljastumisesta vaikeuksia (29 %). Alle viidesosa vastaajista (19 %) arvioi, että salaamisen syynä oli ollut se, että ei pitänyt asiaa riittävän vakavana. Hyväksikäyttäjältä saatu rakkaus, tuki ja huolenpito vaikuttivat kertomatta jättämiseen 16 %:lla vastaajista, ja hyväksikäyttäjän antamat lahjat ja huomio lähes yhtä monella (15 %). Kymmenesosa vastaajista ilmoitti, että ainakin yhtenä syynä sa-

laamiselle oli se, että oli itsekin pitänyt seksuaalisesta kanssakäymisestä. Näiden vastaajien joukossa tosin oli suhteellisesti enemmän oman kaverinsa tai tuttavansa, tai jonkun omasta asuinympäristöstä tutun hyväksikäyttämäksi joutuneita. He olivat myös keskimääräistä vanhempia hyväksikäytön alkaessa. Kuviossa 7. on esitetty syitä, miksi vastaajat eivät lapsena olleet kertoneet hyväksikäytöstä kenellekään aikuiselle joko heti tapahtumien jälkeen tai myöhemmin lapsuudessa. Kertomatta jättämiselle voi olla useitakin syitä, joten vaihtoehdot eivät ole toisiaan poissulkevia. Kunkin syyn ilmoittaneiden vastaajien osuudet on laskettu kaikista kyselyyn osallistuneista.

Kuvio 7. Seksuaalisen hyväksikäytön salaamiseen lapsuudessa vaikuttaneita syitä

Myöhemmin aikuisena alle puolet (43 %) vastaajista on kertonut kaiken lapsena kokemastaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä jollekin. 45 % on kertonut hyväksikäytöstä jonkin verran. Vielä aikuisenakaan ei 12 % vastaajista ole kertonut ke-

nellekään mitään lapsena kokemastaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai on korkeintaan vain vihjaillut asiasta. Koska kyselyyn vastaaminen edellytti oman hyväksikäyttökokemuksen aktiivista tunnistamista, oli oletettavaa, että aineistossa myös oli suhteellisen paljon sellaisia vastaajia, jotka ovat asiasta puhuneet jonkun muun kanssa. Taulukosta 13. nähdään, kuinka paljon vastaajat olivat myöhemmin aikuisena kertoneet lapsuudenaikaisesta seksuaalisesta hyväksikäytöstä jollekin muulle.

Taulukko 13. Lapsuudenaikaisesta seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertominen aikuisena

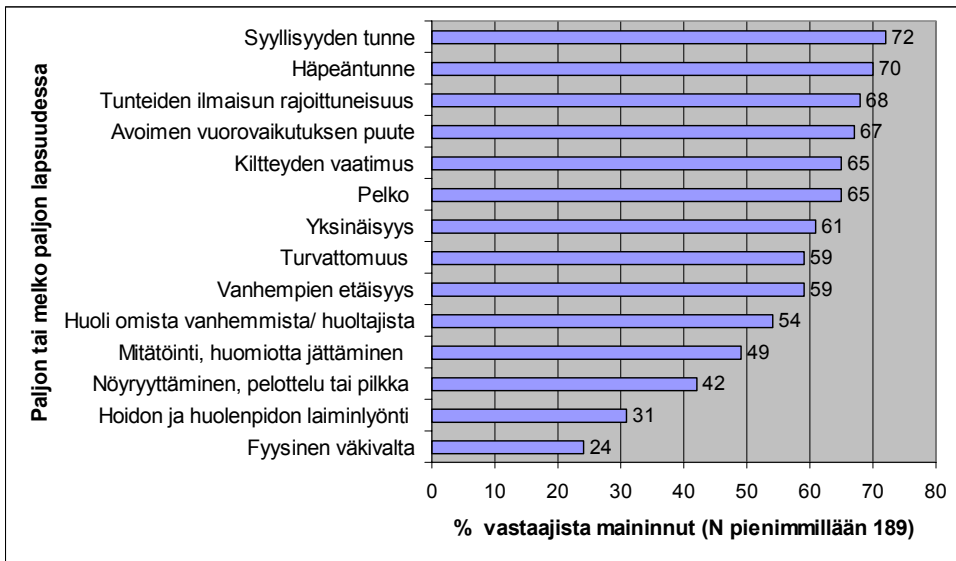
Kertominen aikuisena	%
Kertonut kaiken	43
Kertonut jotain	45
Vihjaillut, mutta ei kertonut suoraan	3
Ei ole kertonut kenellekään	9
Ei osaa sanoa	1
Yhteensä	100 (n=188)

5.1.5 Muita haitallisia lapsuudenkokemuksia

Häpeään ja pelkoon liittyvät kokemukset kuuluivat useimpien vastaajien lapsuuteen. Runsaasta syyllisyyden tunteesta lapsuudessaan oli kärsinyt 72 % vastaajista, ja lähes yhtä monella oli paljon häpeään liittyviä kokemuksia. Pelkoa oli kokenut paljon lapsuudessaan 65 % vastaajista, ja yksinäisyyttä ja turvattomuutta noin 60 %. Useimpien vastaajien lapsuudenympäristöä leimasi myös emotionaalinen kylmyys. Tämä ilmeni tunteiden ilmaisun rajoittuneisuutena (68 %), avoimen vuorovaikutuksen puutteena (67 %), kiltteyden vaatimuksena (65 %) ja vanhempien etäisyytenä (59 %). Kaiken lisäksi yli puolet (54 %) vastaajista oli lapsena kantanut paljon huolta omista vanhemmistaan tai huoltajistaan.

Laiminlyöntiin liittyviä kokemuksia oli alle puolella vastaajista. 49 % oli kokenut paljon mitätöintiä tai huomiotta jättämistä, ja 31 %:lla lapsuuteen liittyi paljon hoidon ja huolenpidon laiminlyöntiä. Kokemukset aktiivisesta ja konkreettisesta kaltoinkohtelusta olivat vähäisempiä kuin passiiviset kaltoinkohtelun muodot. Paljon nöyryyttämistä, pelottelua tai pilkkaa oli lapsuudessaan kokenut 42 % vastaajista, ja joka neljännellä oli paljon fyysisen väkivallan kokemuksia.

Kuviossa 8. on kuvattu seksuaalisen hyväksikäytön lisäksi vastaajien kokemia muita vaikeuksia lapsena. Taulukossa on esitetty yhdistettynä niiden vastaajien osuudet, jotka ilmoittivat lapsuuteensa kuuluneen paljon tai melko paljon eri kokemuksia.

Kuvio 8. Muita lapsuuden haitallisia kokemuksia

5.1.6 Kooste seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksista lapsuudessa

Tässä aineistossa lähes kaikki olivat lapsena kokeneet jonkinlaista fyysistä kontaktia sisältävää seksuaalista hyväksikäyttöä. Vähintään seksuaalisen kosketteen kohteeksi oli joutunut 90 % vastaajista, ja yli puolet oli johdateltu koskettelemaan aikuista seksuaalisesti. Vastaajista 35 % oli lapsena ollut osallisena yhdynnässä. Fyysisen seksuaalisen kontaktin lisäksi kokemuksiin kuului myös muunlaista seksuaalista hyväksikäyttöä, seksuaalista puhetta, toisten masturboinnin tai muun seksuaalisen toiminnan seuraamista, tirkistelyä, seksuaalisen kehityksen tai sukupuolielimien pilkkaa, pornografisen materiaalin esittelyä tai kuvaamista seksuaalisessa tarkoituksessa. Hyväksikäyttö oli useimmiten toteutettu aivan kuin mitään erikoista ei olisi tapahtunutkaan. Se tapahtui useammin manipuloimalla tai huijaamalla lasta, rakkauden ja hoivan nimissä, tai tekojen hyvittämisen avulla, kuin väkivallan, pakon ja uhkailujen avulla.

Seksuaalinen hyväksikäyttö alkoi tyypillisesti kovin varhain lapsuudessa. Koki-essaan ensimmäistä kertaa seksuaalista hyväksikäyttöä oli 60 % vastaajista ollut korkeintaan 8-vuotias ja lähes kolmanneksella se alkoi jo 5-vuotiaana tai sitäkin aiemmin. Hyväksikäyttäjänä oli yleensä vain yksi lapselle entuudestaan tuttu henkilö, kuitenkin yli kolmanneksella hyväksikäyttäjiä oli ollut useampia. Yli puolet oli joutunut vähintään yhden oman sukulaisensa hyväksikäyttämäksi. Eniten (24 %) oli niitä, jotka olivat joutuneet jonkun muun sukulaisen kuin vanhempansa, sisaruksensa tai isovanhempansa hyväksikäyttämäksi, ja lähes yhtä moni oli joutunut oman isänsä hyväksikäyttämäksi. Ainakin joku hyväksikäyttäjistä oli ollut 14 %:lle täysin tai lähes tuntematon. Seksuaalinen hyväksikäyttö oli pitkäjänteistä toimintaa. Lähes kaikilla (93 %) tähän kyselyyn vastanneista sitä tapahtui useammin kuin kerran. Useimmiten hyväksikäyttöä myös kesti pitkään, 63 %:lla vähintään vuoden ajan.

Lähes kaksi kolmesta (62 %) vastaajasta ei koko lapsuusaikanaan kertonut hyväksikäytöstä kenellekään aikuiselle yhtään mitään, eivätkä tapahtumat tulleet ilmi millään muullakaan tavalla. Ainoastaan 5 % oli kertonut kaiken seksuaalisesta hyväksikäytöstä jollekin aikuiselle ollessaan lapsi. Teini-ikäisten osuus oli paljastuneissa tai ainakin jossain määrin ilmitulleissa hyväksikäytöissä kaksinkertainen verrattuna niihin, joiden hyväksikäyttö ei paljastunut lainkaan aikuisille. Vastaajista viidennes oli kertonut tapahtumista ainakin jotain äidilleen, ja vähän alle 10 % oli uskoutunut ystävälleen, sisarukselleen ja isälleen. Terapeutille tai jollekin tuntemattomalle oli asiasta puhunut 4 % vastaajista. Poliisille oli hyväksikäytöstä kertonut vain 2 %, ja yhtä vähän oli niitä, jotka olivat puhuneet asiasta sosiaalityöntekijän, lääkärin, terveydenhoitajan tai seurakunnan tai kirkon edustajalle. Opettajansa kanssa hyväksikäytöstä oli puhunut ainoastaan 1 % vastaajista, eikä yhtään sen enempää ollut kerrottu isovanhemmille, vanhempien ystäville tai uudelle kumppanillekaan.

Nuoremmissa ikäluokissa hyväksikäytöstä oli kerrottu aikaisempia hieman enemmän ystäville tai äideille. Kuitenkin vain 2 % 1980-luvulla syntyneistä oli lapsena kertonut kaiken kokemastaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä jollekin aikuiselle, ja täysin paljastumatta hyväksikäyttö jäi 64 %:lla. 1970-luvulla syntyneiden kohdalla täysin paljastumatta jäi suhteellisesti vähiten (48 %), ja 1960-luvulla syntyneiden osalta puolestaan eniten (79 %). Ennen 1970-lukua syntyneistä kukaan ei ollut puhunut poliisin kanssa seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksistaan, ja 1980-luvulla syntyneistäkin vain 4 %. Myöskään terveydenhoitajalle eivät ennen 1970-lukua syntyneet olleet puhuneet hyväksikäytöstä lainkaan.

Häpeä ja pelko siitä, että kertomisesta olisi koitunut itselle ikävyyksiä tai läheisille pahaa mieltä, olivat merkittävimpiä hyväksikäytön salaamiseen vaikuttaneita syitä. Silloin kun vastaajat olivat hyväksikäytöstä jotain kertoneet tai yrittäneet kertoa, olivat he joka kolmannessa tapauksessa saaneet apua tai tukea ainakin jonkin verran, mutta noin puolessa tapauksista kertomisesta ei seurannut juuri mitään tai siitä seurasi peräti ikävyyksiä tai pahaa mieltä itselle. Seksuaalisen hyväksikäytön lisäksi useimpien vastaajien lapsuuteen kuului paljon häpeää ja syyllisyydentunnetta. Usein lapsuudenympäristöä leimasi emotionaalinen kylmyys, jossa ei kyetty avoimeen vuorovaikutukseen eikä tunteiden ilmaisuun.

5.2 Seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneen terveys ja hyvinvointi aikuisena

5.2.1 Hyvinvointi aikuisena

Seuraavassa tarkastellaan vastaajien hyvinvointia aikuisena ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Suurin osa vastaajista oli omaan nykyiseen elämäänsä tyytyväisiä (61 %), kuitenkin tyytymättömiä oli yli kolmasosa (36 %). Miehet (69 %) olivat naisia (60 %) useammin omaan nykyiseen elämäänsä tyytyväisiä. Oma fyysinen terveys arvioitiin hyväksi useammin (68 %) kuin psyykinen hyvinvointi (53 %). 45 % piti omaa psyykkistä hyvinvointiaan nykyisin huonona.

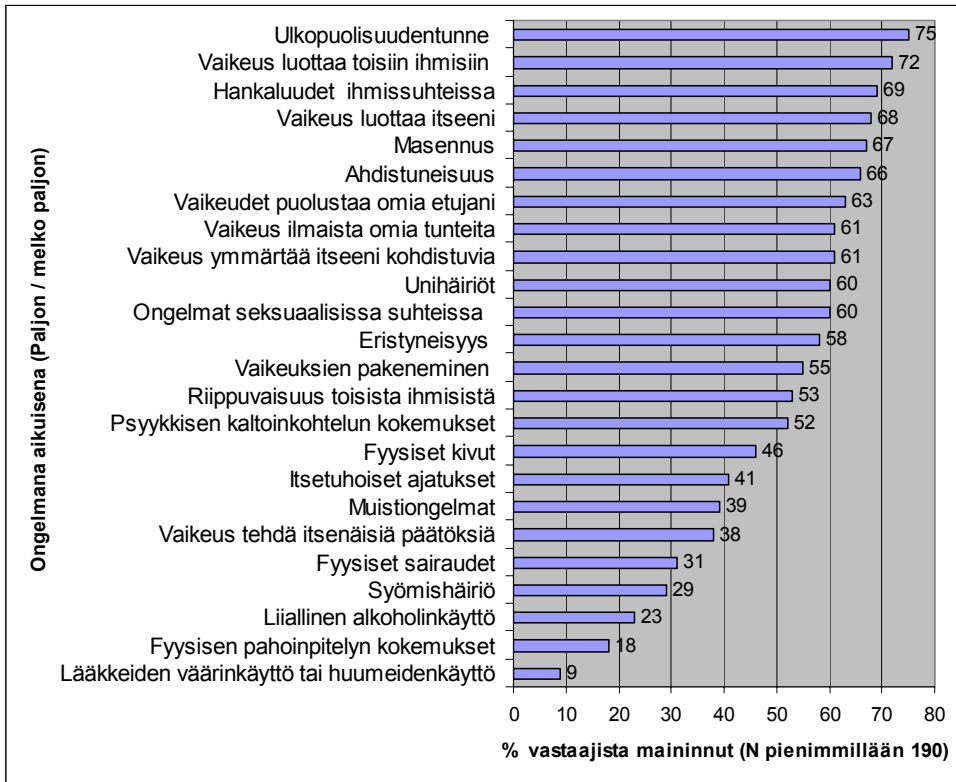
Lähes kaikilla (94 %) vastaajilla oli nykyisin ainakin yksi läheinen ihmissuhde. Kahdesta viiteen läheistä ihmissuhdetta oli 58 %:lla, ja neljäsosalla (26 %) niitä oli vielä useampia. Sellaisia vastaajia, joilla ei ollut ainoatakaan läheistä ihmissuhdetta, oli 6 % vastanneista. Neljännes (25 %) kyselyyn vastanneista oli ilman parisuhdetta. Suurimmalla osalla (76 %) parisuhteessa olevista oli läheinen suhde kumppaniinsa, kun viidesosalla (20 %) suhde oli pikemminkin etäinen. Avioliitossa olevat vastaajat (73 %) ja avioliitossa elävät (60 %) olivat omaan elämäänsä nykyisin kaiken kaikkiaan tyytyväisempiä kuin sellaiset naimattomat, jotka eivät asuneet avioliitossa (48 %), tai eronneet vastaajat (50 %). Tyytymättömyys nykyiseen seksuaaliseen elämään oli yleistä (58 %), parisuhteessa olevissakin tyytymättömiä oli lähes puolet (48 %). Liitteessä 4. on esitetty vastaajien hyvinvointia aikuisena kuvaavia tietoja taulukkomuodossa.

Kyselyyn vastanneilla oli aikuisena ollut runsaasti monenlaisia ongelmia. Tarkastelussa oli mukana emotionaalisia, ihmissuhteisiin liittyviä, käyttäytymiseen liittyviä, kognitioihin ja havainnointiin liittyviä, fyysisiä ja seksuaalisuuteen liittyviä vaikeuksia. Erityisesti ihmissuhteisiin liittyvät ongelmat ja emotionaaliset vaikeudet korostuivat nyt tarkasteltavassa aineistossa. Kuviossa 9. on esitetty niiden

vastaajien osuudet, jotka ilmoittivat kokeneensa joko paljon tai melko paljon kysytyjä vaikeuksia aikuisena. Peräti 75 % vastaajista ilmoitti kärsineensä aikuisena paljon ulkopuolisuudentunteesta. Lähes yhtä paljon oli niitä, joiden oli ollut vaikea luottaa toisiin ihmisiin (72 %) tai joilla oli ollut hankaluuksia ihmissuhteissaan (69 %). Kahdella kolmesta vastaajasta oli ollut paljon vaikeuksia luottaa itseensä (68 %), masennusta (67 %) tai ahdistuneisuutta (66 %). Suurimmalla osalla oli myös ollut vaikeuksia puolustaa omia etujaan (63 %), ilmaista omia tunteitaan (61 %) tai ymmärtää itseensä kohdistuvia vääryyksiä tai loukkauksia (61 %). Unihäiriöitä oli 60 %:lla, ja yhtä monella oli ollut paljon ongelmia seksuaalisissa suhteissaan. Yli puolet vastaajista oli myös kärsinyt paljon eristyneisyydestä (58 %), vaikeuksien pakenemisesta (55 %) tai riippuvaisuudesta toisista ihmisistä (53 %).

Vajaa puolet (46 %) vastaajista ilmoitti kärsineensä paljon fyysisistä kivuista, ja 31 % fyysisistä sairauksista. Itsetuhoisia ajatuksia oli ollut paljon 41 %:lla vastaajista. Runsaasti ongelmia syömishäiriöistä oli ollut 29 %:lla, liiallisesta alkoholinkäytöstä lähes neljänneksellä (23 %) ja lääkkeiden väärinkäytöstä tai huumeidenkäytöstä 9 %:lla. Muistiongelmista oli kärsinyt paljon 39 % vastaajista, ja lähes yhtä monella (38 %) oli ollut vaikeuksia itsenäisten päätösten teossa. Lisäksi yli puolet vastaajista (52 %) oli aikuisena joutunut kokemaan jonkun muun taholta paljon psyykkistä kaltoinkohtelua, ja lähes viidesosalla (18 %) oli paljon fyysisen pahoinpitelyn kokemuksia.

Kuvio 9. Vastaajien kokemia ongelmia aikuisena

5.2.2 Oma käsitys seksuaalisen hyväksikäytön vaikutuksesta elämänlaatuun aikuisena

Lähes kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että seksuaalinen hyväksikäyttö lapsuudessa oli heikentänyt elämänlaatua aikuisena (Taulukko 14.). Lähes puolet (45 %) vastaajista arvioi oman elämänlaatunsa heikenneen seksuaalisen hyväksikäytön vuoksi paljon, ja joka viidennen (21 %) mielestä elämänlaatu oli heikennyt melko paljon. Vähän yli neljännes (27 %) oli sitä mieltä, että hyväksikäyttökokemus oli heikentänyt elämänlaatua aikuisena jonkin verran. Vain 3 % vastaajista oli sitä mieltä, että lapsena koetulla seksuaalisella hyväksikäytöllä ei ollut lainkaan elämänlaatua heikentävää vaikutusta myöhemmin aikuisena.

Taulukko 14. Käsitys siitä, kuinka paljon lapsena koettu seksuaalinen hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua aikuisena

<i>Elämänlaadun heikentyminen</i>	%
Ei lainkaan	3
Jonkin verran	27
Melko paljon	21
Paljon	45
Ei osaa sanoa	4
Yhteensä	100 (n=188)

Erityisesti jo varhaisessa vaiheessa lapsuudessaan hyväksikäytetyksi joutuneet vastaajat arvioivat sen heikentäneen elämänlaatuaan myöhemmin aikuisena. 5-vuotiaana tai sitä nuorempana hyväksikäyttöä ensimmäisen kerran kokeneista vastaajista 74 % oli sitä mieltä, että elämänlaatu myöhemmin aikuisena oli heikentynyt hyväksikäytön vuoksi vähintään melko paljon. Taulukosta 15. nähdään, kuinka paljon eri iässä hyväksikäytön kohteeksi ensimmäisen kerran joutuneet kokivat elämänlaatunsa heikenneen hyväksikäytön vuoksi. Koska sellaisia vastaajia oli hyvin vähän (3 %), joiden elämänlaatua hyväksikäyttökokemus ei omasta mielestä ollut heikentänyt lainkaan, yhdistettiin näiden vastaukset tässä ja myöhemmässäkin käsittelyssä samaan luokkaan niiden kanssa, jotka kokivat elämänlaatunsa heikentyneen hyväksikäytön vuoksi ”jonkin verran”.

Taulukko 15. Käsitys siitä, kuinka paljon lapsena koettu seksuaalinen hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua aikuisena hyväksikäytön alkamisiän mukaan

<i>Elämänlaadun heikentymisen</i>	<i>Ikä seksuaalisen hyväksikäytön alussa</i>			
	0 – 5	6 – 8	9 – 12	13 – 15
	vuotta	vuotta	vuotta	vuotta
	%	%	%	%
Jonkin verran tai ei lainkaan	21	27	31	54
Melko paljon	24	13	29	17
Paljon	50	56	35	25
Ei osaa sanoa	3	4	6	4
Yhteensä	100	100	100	100
	(n=58)	(n=55)	(n=49)	(n=24)

(Huom. Yhdistetty elämänlaadun heikentymistä kuvaavat luokat ”jonkin verran” ja ”ei lainkaan”)

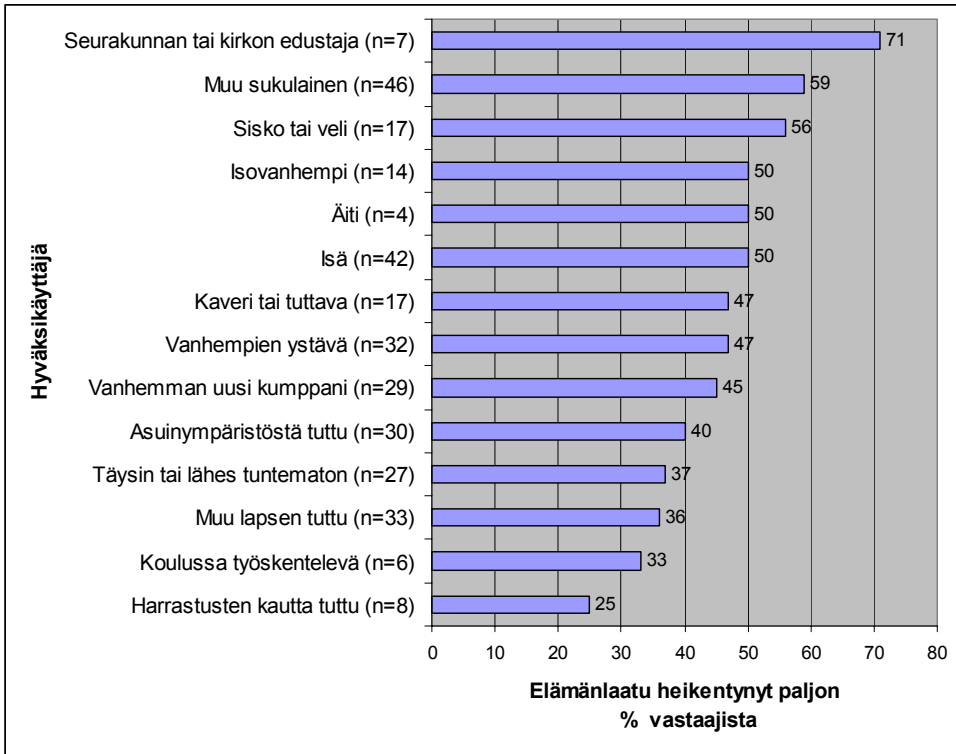
Elämänlaadun katsottiin aikuisena heikentyneen seksuaalisen hyväksikäytön vuoksi sitä enemmän, mitä pidempään hyväksikäyttöä oli jatkunut (Taulukko 16.) Niistä vastaajista, joiden kohdalla hyväksikäyttöä oli tapahtunut korkeintaan muutaman päivän aikana, arvioi vähän yli kolmannes (36 %) kokemuksen heikentäneen aikuiselämänsä laatua vähintään melko paljon. Silloin kun hyväksikäyttö oli kestänyt yli vuoden, oli tätä mieltä kolme neljästä vastaajasta.

Taulukko 16. Käsitys siitä, kuinka paljon lapsena koettu seksuaalinen hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua aikuisena hyväksikäytön ajallisen keston mukaan

Elämänlaadun heikentyminen	Seksuaalisen hyväksikäytön ajallinen kesto lapsuudessa				
	Korkeintaan muutama päivä	Viikko- puoli vuotta	Vuosi	2 – 5 vuotta	yli 6 vuotta
	%	%	%	%	%
Jonkin verran tai ei lainkaan	59	39	22	18	23
Melko paljon	15	12	28	31	14
Paljon	21	48	39	45	63
Ei osaa sanoa	6	-	11	6	-
Yhteensä	100	100	100	100	100
	(n=34)	(n=33)	(n=18)	(n=51)	(n=43)

(Huom. Yhdistetty elämänlaadun heikentymistä kuvaavat luokat ”jonkin verran” ja ”ei lainkaan”)

Hyväksikäyttäjän suhteen tarkasteltuna koetun seksuaalisen hyväksikäytön arviointiin heikentäneen myöhempää elämänlaatua erityisesti silloin, kun hyväksikäyttäjänä oli ollut joku sellainen henkilö, johon lapsen yleisesti ajatellen täytyisi pystyä luottamaan. Tällaisia olivat oman perheen tai suvun jäsenet sekä seurakunnan tai kirkon edustaja. Kuviossa 10. on esitetty eri tekijöiden suhteen niiden vastaajien osuudet, joiden mielestä hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua paljon. Joidenkin luokkien osalta tulosten luotettavuutta heikentää niiden pieni koko.

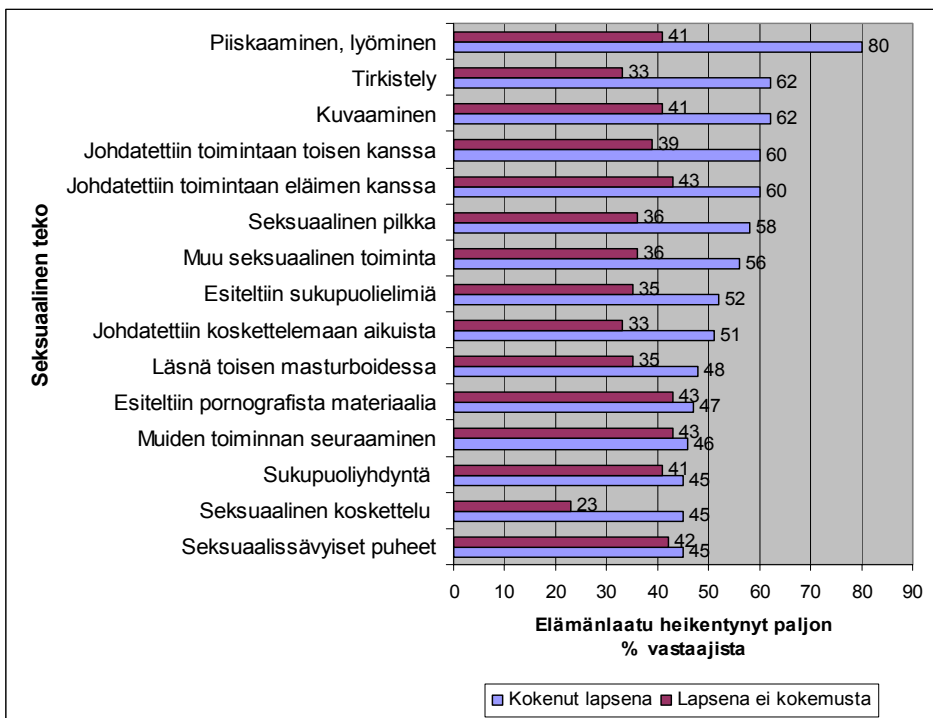
Kuvio 10. Niiden vastaajien osuudet, joiden mielestä lapsena tapahtunut seksuaalinen hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua paljon tarkasteltuna hyväksikäyttäjän suhteen

Seuraavassa tarkastellaan, miten vastaajien kokemat seksuaaliset teot olivat tässä aineistossa yhteydessä siihen, miten paljon hyväksikäyttökokemuksen on koettu myöhemmin heikentäneen elämänlaatua. Seksuaalisen hyväksikäytön arvioitiin vaikuttaneen elämänlaatua heikentävästi vähiten silloin, kun hyväksikäyttöön ei ollut sisällynyt seksuaalista koskettelua. Toisaalta kovin suurta eroa ei ollut niiden hyväksikäyttöä kokeneiden välillä, jotka olivat lapsena joutuneet kokemaan sukupuoliyhdyntään ja jotka eivät sitä olleet joutuneet kokemaan.

Prosentuaalisesti eniten (80 %) sellaisia vastaajia, jotka kokivat hyväksikäytön heikentäneen paljon myöhempää elämänlaatua, oli seksuaalisessa tarkoituksessa piiskaamista tai lyömistä lapsuudessaan kokeneissa. Noin 60 % vastaajista, jotka olivat kokeneet tirkistelyä tai kuvaamista seksuaalisessa tarkoituksessa, johdatettu seksuaaliseen toimintaan jonkun muun tai eläimen kanssa, tai joiden seksuaalista kehitystä tai sukupuolielimiä oli pilkattu tai saatettu naurunalaiseksi, oli sitä mieltä, että hyväksikäyttökokemus oli heikentänyt elämänlaatua paljon.

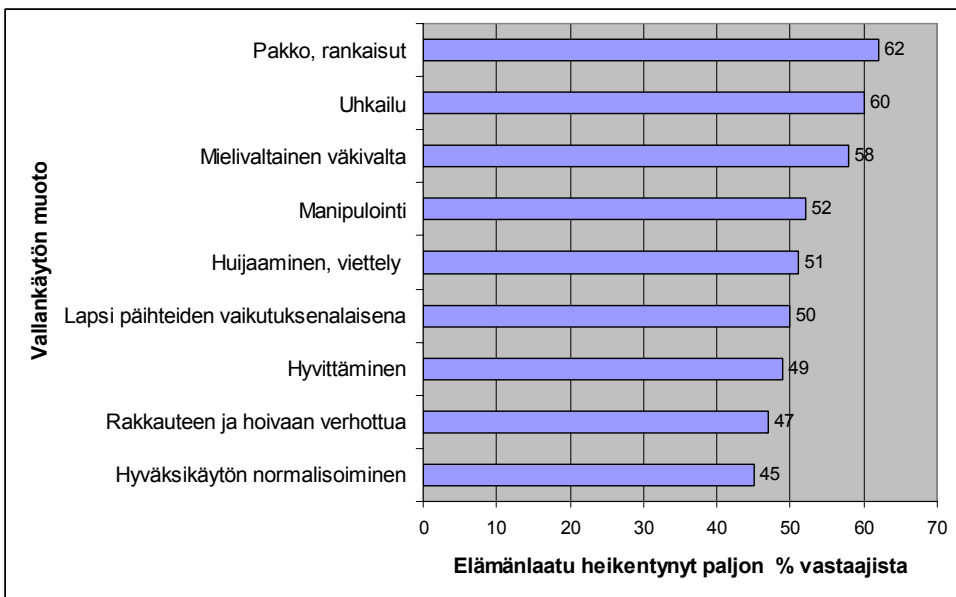
Hieman pienempi osuus vastaajista arvioi hyväksikäytön heikentäneen myöhempää elämänlaatuaan paljon, kun seksuaaliset teot olivat olleet suurempaa ja konkreettisempaa lapsen kohdistuvaa toimintaa. Tällaisia tekoja olivat toisen ihmisen sukupuolielinten esittely, johdattaminen koskettelemaan aikuista seksuaalisesti, masturboinnin tai muiden seksuaalisen toiminnan seuraaminen, pornografisen materiaalin esittely, lapsen koskettelu seksuaalisessa tarkoituksessa, sukupuoliyhdyntä tai seksuaalissävyyset puheet. Tosin näissäkin tapauksissa 45 – 52 % vastaajista arvioi elämänlaatunsa heikenneen lapsena koetun seksuaalisen hyväksikäytön vuoksi paljon.

Myös kuviossa 11. on esitetty niiden vastaajien osuuksia, jotka kokivat hyväksikäytön heikentäneen omaa elämänlaatuaan aikuisena paljon. Kuvioista voidaan verrata erilaisia seksuaalisia tekoja kokeneiden käsityksiä hyväksikäytön vaikutuksesta sellaisiin vastaajiin, joilla ei vastaavia kokemuksia ollut. Joidenkin luokkien osalta tulosten luotettavuutta heikentää niiden pieni koko (Liite 4.).

Kuvio 11. Niiden vastaajien osuudet, joiden mielestä lapsena tapahtunut seksuaalinen hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua paljon tarkasteltuna erilaisten koettujen seksuaalisten tekojen suhteen

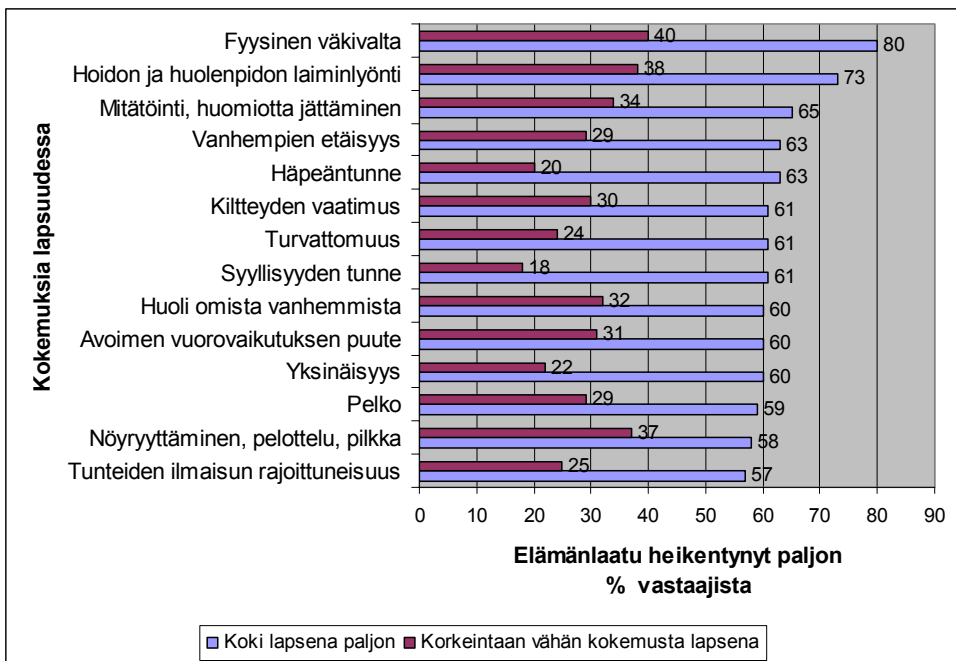
Hyväksikäyttöön liittyntä valtaa tarkasteltaessa havaittiin, että tässä aineistossa ne, joilla oli kokemuksia pakon ja rankaisujen, uhkailujen tai mielivaltaisen väkivallan käytöstä hyväksikäytön yhteydessä, olivat keskimääräistä useammin sitä mieltä, että oma elämänlaatu aikuisena oli heikentynyt hyväksikäytön vuosi paljon. Kuviossa 12. selvitetään seksuaalisen hyväksikäytön koettua vaikutusta myöhempään elämänlaatuun hyväksikäyttöön liittyneen ja sen mahdollistaneen vallankäytön luonteen mukaan.

Kuvio 12. Niiden vastaajien osuudet, joiden mielestä lapsena tapahtunut seksuaalinen hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua paljon tarkasteltuna hyväksikäyttöön liittyneen vallankäytön mukaan

Seksuaalisen hyväksikäytön lisäksi vastaajilla oli runsaasti myös muunlaisia ikäviä kokemuksia lapsuudestaan. Aktiivisen ja konkreettisen kaltoinkohtelun tai laiminlyönnin kohteena lapsena olleet vastaajat kokivat muita useammin seksuaalisen hyväksikäytön heikentäneen myöhempää elämänlaatuaan. Runsaasti fyysistä väkivaltaa lapsuudessaan kokeneista 80 % oli sitä mieltä, että hyväksikäyttö oli heikentänyt heidän myöhempää elämänlaatuaan paljon. Hoidon ja huolenpidon laiminlyöntiä kokeneista 73 % ja mitätöntiä tai huomiotta jättämistä kokeneista 65 % arvioi hyväksikäytön heikentäneen heidän elämänlaatuaan ai-

kuisena paljon. Noin 60 % kaikista niistä, jotka olivat lapsena kokeneet runsaasti häpeään ja syyllisyyteen liittyviä kokemuksia, tai yksinäisyyttä, turvattomuutta tai pelkoa, kokivat myös hyväksikäytön heikentäneen myöhempää elämänlaatua paljon. Samaa mieltä oli myös suurin osa niistä vastaajista, joiden lapsuuden ympäristöä leimasi vanhempien etäisyys, kiltteyden vaatimus, avoimen vuorovaikutuksen puute, tunteiden ilmaisun rajoittuneisuus tai huoli omista vanhemmista. Hyväksikäytön koettiin heikentäneen elämänlaatua vähiten silloin, kun syyllisyyttä, häpeää, yksinäisyyttä tai tunteiden ilmaisun rajoittuneisuutta oli kuulunut korkeintaan vain vähän vastaajan lapsuuteen. Kuviossa 13. on kuvattu niiden vastaajien osuuksia, jotka kokivat hyväksikäytön heikentäneen omaa elämänlaatuaan aikuisena paljon. Kuviosta voidaan vertailla käsityksiä niiden välillä, joiden lapsuuteen kuului paljon erilaisia haitallisia tekijöitä ja joiden lapsuudessa niitä oli korkeintaan vähän (Liite 5.).

Kuvio 13. Niiden vastaajien osuudet, joiden mielestä lapsena tapahtunut seksuaalinen hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua paljon tarkasteltuna lapsuuteen liittyneiden muunlaisten kokemusten suhteen

Seuraavassa verrataan vielä vastaajien tyytyväisyyttä omaan elämäänsä sen mukaan, kuinka paljon he arvioivat seksuaalisen hyväksikäytön vaikuttaneen elämänlaatuunsa aikuisena (Taulukko 17.). Nykyiseen elämäänsä tyytyväisiä oli eniten (77 %) sellaisten vastaajien joukossa, joiden mielestä lapsena tapahtunut hyväksikäyttö oli vaikuttanut vain jonkin verran tai ei lainkaan nykyistä elämänlaatua heikentävästi. Nykyiseen elämäänsä tyytyväisten osuus väheni samalla, kun seksuaalisen hyväksikäytön vaikutus elämänlaatuun arvioitiin suuremmaksi.

Taulukko 17. Tyytyväisyys omaan elämään nykyisin tarkasteltuna sen mukaan, mikä on vastaajan käsitys siitä, kuinka paljon lapsena koettu seksuaalinen hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua aikuisena

<i>Tyytyväisyys omaan elämään nykyisin</i>	<i>Elämänlaadun heikentyminen</i>			
	<i>Jonkin verran tai ei lainkaan</i>	<i>Melko paljon</i>	<i>Paljon</i>	<i>Ei osaa sanoa</i>
	<i>%</i>	<i>%</i>	<i>%</i>	<i>%</i>
Tyytyväinen	77	65	48	62
Tyytymätön	22	33	46	38
Ei osaa sanoa	2	3	6	-
Yhteensä	100	100	100	100
	(n=56)	(n=40)	(n=84)	(n=8)

(Huom. Yhdistetty elämänlaadun heikentymistä kuvaavat luokat ”jonkin verran” ja ”ei lainkaan”)

5.2.3 Kooste seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneen ja hyvinvoinnista aikuisena

Yleisesti ottaen 61 % vastaajista arvioi nykyisin olevansa tyytyväinen omaan elämäänsä. Vastaajien fyysistä, psyykkistä, sosiaalista ja seksuaalista hyvinvointia vertailtaessa erottuivat edukseen sosiaalista hyvinvointia kuvastavat läheisten ihmissuhteiden olemassaolo ja nykyisen parisuhteen läheisyys. Lähes kaikilla vastaajilla oli vähintään yksi läheinen ihmissuhde, ja peräti 84 %:lla niitä oli useampiakin. Lisäksi parisuhteessa olevien vastaajien suhde nykyiseen kumppaniin oli useimmiten läheinen. Avioliitossa olevat myös olivat omaan nykyiseen elämäänsä muita tyytyväisempiä. Kyselyyn vastanneiden heikoimmiksi hyvinvoinnin osa-alueiksi arvioitiin seksuaalinen elämä sekä psyykinen hyvin-

vointi. Vastaajat ilmoittivat kuitenkin kärsineensä monenlaisista emotionaalisista, ihmissuhteisiin, käyttäytymiseen liittyvistä, kognitioihin ja havaintoihin liittyvistä, fyysisistä sekä seksuaalisista ongelmista. Yleisimpiä vaikeuksia olivat ulkopuolisuudentunne (75 %), vaikeus luottaa toisiin ihmisiin (72 %), hankaluudet ihmissuhteissa (69 %), vaikeus luottaa itseen (68 %), masennus (67 %) ja ahdistuneisuus (66 %). Vastaajista 41 %:lla oli ollut vähintään melko paljon itsetuhoisia ajatuksia.

Lapsena koettu seksuaalinen hyväksikäyttö oli 93 %:n mielestä heikentänyt elämänlaatua aikuisena. Vastaajista 45 % oli sitä mieltä, että sen vuoksi elämänlaatu oli heikentynyt paljon, ja 21 %:n mielestä melko paljon. Kokemus ei ollut lainkaan heikentänyt myöhempää elämänlaatua 3 %:n mielestä. Keskimääräistä useammin hyväksikäytön koettiin heikentäneen elämänlaatua silloin, kun se oli alkanut alle 9-vuotiaana, ja toisaalta silloin, kun sitä oli kestänyt pitkään. Samoin silloin, kun hyväksikäyttäjä oli ollut joku sellainen ihminen, johon lapsen pitäisi vähintään pystyä luottamaan, kuten joku oman perheen tai suvun jäsen tai seurakunnan tai kirkon edustaja, arvioitiin hyväksikäytöllä olleen keskimääräistä useammin suuri vaikutus myöhempään elämänlaatuun.

Prosentuaalisesti eniten hyväksikäytön vaikutuksen suureksi kokeneita vastaajia oli seksuaalisessa tarkoituksessa piiskaamista tai lyömistä lapsuudessaan kokeneissa. Keskimääräistä enemmän heitä oli myös niissä vastaajissa, joita oli tirkisteltä tai kuvattu seksuaalisessa tarkoituksessa, johdatettu seksuaaliseen toimintaan jonkun muun ihmisen tai eläimen kanssa, tai joiden seksuaalista kehitystä tai sukupuolielimiä oli pilkattu tai saatettu naurunalaiseksi. Hieman vähemmän hyväksikäytön vaikutuksen elämänlaatuun suureksi kokeneita oli silloin, kun koetut seksuaaliset teot olivat olleet suurempaa ja konkreettisempaa lapseen kohdistuvaa toimintaa. Toisaalta myös ne, joiden hyväksikäyttö oli toteutettu käyttäen pakottavaa valtaa ja rankaisuja, uhkailuja tai mielivaltaista väkivaltaa, pitivät kokemuksen vaikutusta myöhempään elämänlaatuun suurena keskimääräistä useammin. Lapsuudessaan myös muunlaista kaltoinkohtelua kokeneet, erityisesti fyysisistä väkivaltaa tai hoidon ja huolenpidon laiminlyöntiä kokeneet, olivat muita useammin sitä mieltä, että seksuaalinen hyväksikäyttö oli heikentänyt myöhempää elämänlaatua paljon. Lähes puolet niistä vastaajista, jotka arvioivat hyväksikäytön heikentäneen elämänlaatuun aikuisena paljon, voi kuitenkin nyt sanoa olevansa nykyiseen elämäänsä tyytyväisiä. Tosin lähes yhtä monen kohdalla tilanne oli päinvastainen.

5.3 Terveydenhuollon palveluiden käyttö ja niiden merkitys

5.3.1 Terveydenhuollon palveluiden käyttö

Vastaajat olivat käyttäneet viimeisen vuoden aikana runsaasti terveydenhuollon palveluita (Taulukko 18.). Käyntejä terveydenhuollon ammattilaisten vastaanotoilla oli ollut yhteensä 5435 vuodessa, keskimäärin 28.5 käyntiä / vastaaja. Näiden lisäksi vastaajilla oli ollut keskimäärin 2.2 käyntiä luontais- tai vaihtoehtoishoidossa. Yhteensä terveydenhuollon tai luontais- tai vaihtoehtoishoitojen käyntikertoja oli vastaajilla ollut keskimäärin 30.7 viimeisen vuoden aikana. Puolet vastaajista (49 %) oli käynyt lääkärin vastaanotolla vähintään neljä kertaa viimeisen vuoden aikana, 17 %:lla lääkärikäyntejä oli vähintään 10. Keskimäärin vastaajilla oli lääkärikäyntejä 5.2 kertaa vuodessa. Lähes neljännes (23 %) vastaajista oli turvautunut viimeisen vuoden aikana vähintään kerran ensiapuun. Sairaalan poliklinikkakäyntejä oli 29 %:lla ja sairaalahoitojaksoja 18 %:lla vastaajista. Vastaajista 17 % oli käynyt psykoterapeutin vastaanotolla vähintään 10 kertaa viimeisen vuoden aikana.

Taulukko 18. Terveysthuollon palveluiden ja luontais- tai vaihtoehtoishoitojen käyttö viimeisen vuoden aikana

<i>Terveysthuollon- tai hyvinvointipalvelu (%)</i>	<i>Palveluiden käyttö</i>					Käyntikertoja keskimäärin / hlö
	Ei käyn- tejä	1-3 ker- taa	4-9 ker- taa	10 ker- taa tai use- ammin	Yh- teensä (N=191)	
Lääkärin vo	15	36	32	17	100	5.2
Terveysthuollon- / sairaanhoit. Vo	40	37	14	9	100	3.8
Mielenterveys- tsto/ psyk.pkl	73	8	6	13	100	3.9
Yksityisen psy- kiatriin/ psyko- login vo	83	9	4	4	100	2.2
Psykoterapia	76	1	6	17	100	9.4
Fysioterapia	82	7	5	5	100	1.5
Ensiapu	78	19	3	1	100	0.5
Sairaalan pkl- käynti	72	23	4	2	100	0.9
Sairaalahoito- jakso	82	16	2	-	100	0.3
Muu terveysthuollon am- matt. Vast.otto	84	10	5	1	100	0.6
Terveysthuolto yh- teensä						28.5 (5435 käyntiä)
Luontais- tai vaihtoehtoishoito	84	6	6	4	100	2.2
Yhteensä						30.7 (5862 käyntiä)

(Huom. "Ei käyntejä" -luokkaan on laskettu mukaan myös ne, jotka eivät erikseen ilmoittaneet käyntimääriä. Sairaalahoitajaksot laskettu yhtenä käyntikertana)

5.3.2 Avun hakeminen ja hyväksikäytön puheeksi ottaminen terveydenhuollossa

Seuraavaksi tarkastellaan avun hakemista vastaajien mielestä seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyneisiin vaikeuksiin (Taulukko 19.) Hieman yli puolet (52 %) vastaajista oli hakenut aikuisena ammatillista apua tai tukea sellaisiin vaikeuksiin, joiden katsoi liittyvän lapsuusaikaiseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Osa vastaajista (13 %) oli yrittänyt hakea itselleen apua, mutta apua hakiessaan ei kuitenkaan ollut kertonut seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Viidesosa (20 %) vastaajista ei ollut hakenut itselleen lainkaan apua, vaikka mielestään olisi sitä tarvinnut. Joka kymmenes (10 %) vastaaja ei mielestään ollut tarvinnut apua hyväksikäyttöön liittyviin vaikeuksiin, eikä ollut sitä siten hakenutkaan.

Taulukko 19. Ammatillisen avun hakeminen lapsena tapahtuneeseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviin vaikeuksiin

Avun hakeminen	%
Hakenut apua	52
Hakenut apua, mutta ei kertonut hyväksikäytöstä	13
Ei ole hakenut apua, vaikka mielestään olisi sitä tarvinnut	20
Ei ole tarvinnut eikä hakenut apua	10
Ei osaa sanoa	5
Yhteensä	100 (n=188)

Apua hakeneilla aikuisena koetut ongelmat olivat olleet keskimääräistä vieläkin suurempia. Heistä 84 % oli kärsinyt aikuisena vähintään melko paljon masennuksesta, 81 % ahdistuneisuudesta ja 83 % ulkopuolisuudentunteesta. Heistä 52 %:lla oli myös ollut vähintään melko paljon itsetuhoisia ajatuksia.

Ne vastaajat, joiden mielestä hyväksikäyttökokemus oli heikentänyt myöhempää elämänlaatua paljon, olivat myös useammin hakeneet itselleen apua. Tosin neljännes (26 %) niistä vastaajista, jotka arvioivat kokemuksensa heikentäneen omaa elämänlaatua paljon, ei joko ollut hakenut lainkaan apua siitä huolimatta, että omasta mielestä olisi sitä tarvinnut, tai sitten oli apua hakiessaan jättänyt kertomatta kokemuksestaan. Taulukosta 20. selviää avunhakeminen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviin vaikeuksiin sen mukaan, miten vastaajat katsoivat sen vaikuttaneen elämänlaatuunsa aikuisena.

Taulukko 20. Ammatillisen avun hakeminen lapsena koettuun seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviin vaikeuksiin ja vastaajien käsitys siitä, kuinka paljon hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua aikuisena

Avun hakeminen	Elämänlaadun heikentyminen			
	Jonkin verran tai ei lainkaan	Melko paljon	Paljon	Ei osaa sanoa
	%	%	%	%
Hakenut apua	21	50	74	38
Hakenut apua, mutta ei kertonut hyväksikäytöstä	13	20	8	38
Ei ole hakenut apua, vaikka mielestään olisi sitä tarvinnut	25	20	17	13
Ei ole tarvinnut eikä hakenut apua	34	-	-	-
Ei osaa sanoa	7	10	1	13
Yhteensä	100 (n=56)	100 (n=40)	100 (n=84)	100 (n=8)

(Huom. Yhdistetty elämänlaadun heikentymistä kuvaavat luokat ”jonkin verran” ja ”ei lainkaan”)

Lähes puolet (47 %) vastaajista ei ollut puhunut kenenkään terveydenhuollon ammattihenkilön kanssa lapsena kokemastaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Vastaajista 45 % oli itse tehnyt aloitteen ja ottanut hyväksikäytön puheeksi, ja vain 7 %:lta oli kysytty hyväksikäytön mahdollisuudesta (Taulukko 21.).

Taulukko 21. Lapsena koetun seksuaalisen hyväksikäytön puheeksi ottaminen terveydenhuollon ammattilaisten kanssa

Puheeksi ottaminen	%
Otti asian itse puheeksi	45
On kysytty	7
Ei ole ollut puhetta	47
Ei osaa sanoa	-
Yhteensä	100 (n=188)

Lähes puolet (49 %) vastaajista olisi halunnut terveydenhuollon ammattilaisen ottavan seksuaalisen hyväksikäytön mahdollisuuden puheeksi. Vajaa viidesosa (18 %) oli sitä mieltä, ettei olisi edes halunnut sitä otettavan puheeksi. Kolmasosa (34 %) ei kuitenkaan osannut vastata tähän kysymykseen (Taulukko 22.).

Taulukko 22. Olisiko halunnut terveydenhuollon ammattilaisen ottavan seksuaalisen hyväksikäytön mahdollisuuden puheeksi

<i>Olisiko halunnut kysyttävän</i>	<i>%</i>
Kyllä	49
En	18
Ei osaa sanoa	34
Yhteensä	100 (n=187)

5.3.3 Terveydenhuollon ammattilaisilta saatu apu seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviin vaikeuksiin

Lopuksi selvitetään, missä määrin terveydenhuollon ammattilaisilta apua hake-
neet ovat sitä itselleen saaneet (Taulukko 23.). Valtaosa (80 %) seksuaaliseen
hyväksikäyttöön liittyviin vaikeuksiin apua hakeneista oli saanut itselleen sopivaa
apua. Yli puolelle (53 %) apua hakeneista sinänsä sopivaksi arvioidun avun
määrä ei kuitenkaan ollut riittävää. Lähes joka viides (19 %) apua hakeneista oli
yrityksistään huolimatta jäänyt joko lähes kokonaan ilman apua tai ei ollut saanut
itselleen sopivaa apua. Ne vastaajat, jotka eivät apua hakiessaan olleet kerto-
neet hyväksikäyttökokemuksestaan, eivät myöskään yleensä (75 %) olleet saa-
neet sopivaa apua. Kuitenkin 10 % heistäkin oli mielestään saanut itselleen riit-
tävästi sopivaa apua. Tulosten luotettavuutta vähentää osaltaan sellaisten vas-
taajien pieni lukumäärä, jotka olivat hakeneet apua kertomatta hyväksikäytöstä.

Taulukko 23. Terveysthuollon ammattilaisilta saadun avun riittävyys niillä, jotka ovat hakeneet apua tai tukea lapsena koettuun seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviin vaikeuksiin

<i>Avun riittävyys</i>	<i>Avun hakeminen</i>	
	Hakenut apua %	Hakenut apua, mutta ei kertonut hyväksikäytöstä %
Riittävästi sopivaa apua	27	10
Sopivaa apua, ei riittävästi	53	10
Ei itselle sopivaa apua	13	60
Yrityksistä huolimatta ei saanut juuri lainkaan apua	6	15
Ei osaa sanoa	1	5
Yhteensä	100 (n=96)	100 (n=20)

Seuraavassa selvitetään vastaajien tyytyväisyyttä omaan elämäänsä avun saannin mukaan (Taulukko 24). Riittävästi sopivaa apua saaneissa oli huomattavasti enemmän (73 %) omaan nykyiseen elämäänsä tyytyväisiä, kuin niissä jotka olivat saaneet sopivaa apua, mutta eivät olleet saaneet sitä riittävästi (42 %). Riittävästi sopivaa apua saaneet olivat yhtä usein tyytyväisiä nykyiseen elämäänsä kuin ne, joiden ei ollut edes tarvinnut hakea apua. Tulosten luotettavuutta heikentää joidenkin luokkien osalta niiden pieni koko.

Taulukko 24. Tyytyväisyys omaan elämään nykyisin ja terveydenhuollon ammattilaisilta saadun avun riittävyys

<i>Tyytyväisyys omaan elämään nykyisin</i>	Avun riittävyys				
	Saanut riittävästi sopivaa apua	Saanut sopivaa apua, mutta ei riittävästi	Ei ole saanut itselleen sopivaa apua	Yrityksistä ei juuri lainkaan apua	Ei ole hakenut apua
	%	%	%	%	%
Tyytyväinen	73	42	61	50	73
Tyytymätön	23	51	36	50	26
Ei osaa sanoa	3	8	3	-	2
Yhteensä	100 (n=30)	100 (n=53)	100 (n=31)	100 (n=10)	100 (n=59)

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviin vaikeuksiin terveydenhuollon ammattihenkilöiltä saadulla sopivalla avulla oli huomattava merkitys vastaajien elämässä (Taulukko 25.). Kaikista sopivaa apua saaneista 93 % arvioi avun merkityksen omassa elämässään olleen vähintään melko suuri. Riittävästi sopivaa apua saaneista peräti 83 % oli sitä mieltä, että saadulla avulla oli hyvin suuri merkitys omassa elämässä. Niistä vastaajista, jotka eivät olleet saaneet sitä riittävästi, arvioi 42 % avun merkityksen omassa elämässään hyvin suureksi.

Taulukko 25. Terveydenhuollon ammattilaisilta saadun avun merkitys tarkasteltuna avun saannin mukaan

<i>Avun merkitys</i>	Saatu apu		
	Riittävästi sopivaa apua	Sopivaa apua, ei riittävästi	Ei sopivaa apua
	%	%	%
Hyvin suuri merkitys	83	42	-
Melko suuri merkitys	10	51	20
Ei juuri merkitystä	7	8	55
Ei lainkaan merkitystä	-	-	10
Ei osaa sanoa	-	-	15
Yhteensä	100 (n=30)	100 (n=53)	100 (n=20)

(Huom. Mukana vain ne, jotka ovat saaneet apua)

5.3.4 Kooste terveydenhuollon palveluiden käytöstä ja niiden merkityksestä

Seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneet vastaajat olivat käyttäneet terveydenhuollon palveluita viimeisen vuoden aikana runsaasti. Käyntikertoja jonkun terveydenhuollon ammattilaisen luona oli keskimäärin 28.5 vuodessa. Lisäksi luontais- tai vaihtoehtoishoidoissa käyntejä oli keskimäärin 2.2 vuodessa. Lääkärikäyntejä oli keskimäärin 5.2 ja psykoterapiakäyntejä 9.4. Vähän yli puolet vastaajista oli hakenut apua vaikeuksiin, jotka itse oli liittännyt lapsena tapahtuneeseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Kymmenesosa ei ollut tarvinnut apua lainkaan. Kolmannes oli joko yrittänyt hakea apua kertomatta hyväksikäyttökemuksestaan tai ei ollut kokemastaan tarpeesta huolimatta hakenut apua. Niistä vastaajista, jotka arvioivat elämänlaatunsa heikenneen hyväksikäytön vuoksi paljon, oli 74 % hakenut itselleen ammatillista apua. Terveydenhuollon ammattilaisen kanssa oli 45 % vastaajista ottanut asian puheeksi itse, ja 7 %:lta oli kysytty siitä. Noin puolet olisi halunnut jonkun kysyvän hyväksikäytön mahdollisuudesta, 18 % ei olisi sitä edes halunnut, ja 34 % ei osannut ottaa siihen kantaa. Ammatillista apua hakeneista 80 % oli saanut itselleen sopivaa apua, mutta 53 %:n osalla avun määrä oli ollut riittämätöntä. Riittävästi sopivaa apua saaneissa oli yhtä paljon (73 %) omaan nykyiseen elämäänsä tyytyväisiä kuin niissä, jotka eivät olleet hakenneet apua. Sopivaa apua itselleen saaneista 93 % arvioi avun merkityksen olleen omassa elämässään vähintään melko suuri. Riittävästi sopivaa apua saaneista peräti 83 % oli sitä mieltä, että avun merkitys oli ollut hyvin suuri.

6 LOPUKSI

6.1 Tulosten tarkastelua

Empiirisen tutkimuksen avulla lisättiin lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskevaa tietoa Suomen oloissa. Ennalta asetettuihin tutkimustehtäviin saatiin tuloksista hyvin selvyys. Erityisen tyytyväisiä voidaan olla arkaluonteista ja vaiettua aihetta koskevassa kyselyssä saatuun huomattavan suureen vastaajamäärään, mikä antaa tuloksille erityistä painoarvoa. Ensimmäisenä tutkimustehtävänä oli selvittää, millaista seksuaalinen hyväksikäyttö oli vastaajien lapsuudessa ollut. Tietoa saatiin toisaalta siitä, millaista toimintaa hyväksikäyttöön käytännössä sisältyi, ja toisaalta siitä, miten se ylipäänsä oli mahdollista toteuttaa. Tässä aiheistossa seksuaaliseen hyväksikäyttöön oli pääsääntöisesti sisällytynyt fyysisistä toimintaa. Lähes kaikkia vastanneita oli lapsena vähintään kosketeltu seksuaalisesti. Yli puolet oli johdatettu koskettelemaan aikuista, ja yli kolmannes oli ollut osallisena sukupuoliyhdyntässä. Neljäsosa vastaajista oli myös johdatettu seksuaaliseen toimintaan jonkun kolmannen osapuolen, aikuisen tai lapsen kanssa. Kokemuksiin kuului myös seksuaalissävyyisiä puheita, sukupuolielinten esittelyä, toisten masturboinnin tai seksuaalisen toiminnan seuraamista, tirkistelyä, seksuaalisen kehityksen tai sukupuolielinten pilkkaa, pornografisen materiaalin esittelyä tai kuvaamista seksuaalisessa tarkoituksessa. Siitä, mitä johdattaminen seksuaaliseen toimintaan jonkun muun kanssa tarkoitti käytännössä, ei tässä saatu tarkempaa selvyttä. Kuitenkin tässä ryhmässä oli muita useammin ollut useampiakin hyväksikäyttäjiä, lähes kolmanneksella (30 %) oli ollut vähintään kolme eri hyväksikäyttäjää lapsuudessaan.

Seksuaalinen hyväksikäyttö alkoi tähän kyselyyn vastanneiden lapsuudessa kovin varhain, 60 %:lla jo alle 9-vuotiaana. Peräti 87 % oli kokenut seksuaalista hyväksikäyttöä jo ennen teini-ikää. Lisäksi huomattavan suurella osalla vastaajista hyväksikäyttö sävytti suurta osaa lapsuudesta, joka neljännellä vastaajalla sitä kesti yli 5 vuotta. Suomessa aiemmin tehdyssä nuorisotutkimuksessa seksuaalinen hyväksikäyttö kohdistui murrosikäisiin ja sitä lähellä oleviin nuoriin huomattavasti useammin kuin pieniin lapsiin (Sariola 1990). Nyt saadut tulokset ovat päinvastaisia, mikä saattaa selittyä erilaisten kohdejoukkojen kautta. Tässä selvityksessä vastaajina olivat aikuiset, jotka itse tunnistivat joutuneensa seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi lapsena. Kaikki sinänsä seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkit täyttävät kokemukset murrosiässä eivät välttämättä ole jättäneet mieleen käsitystä seksuaalisesta hyväksikäytöstä, eivätkä siis tulleet täs-

sä selvityksessä esille. Nuorisotutkimuksessa nuoret puolestaan kertoivat silloisen käsityksen omista seksuaalikokemuksistaan aikuisten kanssa. Varhaislapsuuteen liittyviä hyväksikäyttökokemuksia ei kuitenkaan silloin tullut esille. Mielienkiintoista olisi tietää, onko heidän käsityksissään tapahtunut vuosien saatossa muutoksia. Nyt tehdyn selvityksen tulokset kertovat selkeästi juuri lasten seksuaalisen hyväksikäytön uhrien kieltä.

Hyväksikäyttäjänä oli yleensä lapselle entuudestaan tuttu mies, mikä on samansuuntaista aikaisemman tiedon kanssa (Smith ym. 2000). Tyypillisesti hyväksikäyttäjiä oli vain yksi, tosin peräti yli kolmanneksella oli ollut useampiakin hyväksikäyttäjiä. Yli puolet vastaajista (56 %) oli joutunut jonkun oman sukulaisensa hyväksikäyttämäksi. Yleisimmin (24 %) hyväksikäyttäjänä oli mainittu joku muu sukulainen kuin vanhemmat, sisarukset tai isovanhemmat. Toiseksi eniten (22 %) vastaajat kertoivat joutuneensa oman isänsä hyväksikäyttämäksi. Vastaajista 14 % oli joutunut jonkun täysin tai lähes tuntemattoman hyväksikäyttämäksi. Mikään valittavana olleesta 14:sta eri vaihtoehdosta ei jäänyt mainitsematta, kun vastaajilta kysyttiin hyväksikäyttäjän suhdetta vastaajaan.

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön toteuttamiseen liittyy oleellisesti aikuisen käyttämä valta, jonka kautta seksuaalinen hyväksikäyttö on mahdollista toteuttaa. Laitisen (2004, 107 - 113) esittämät perheensisäisessä seksuaalisessa hyväksikäytössä käytetyt vallan muodot olivat selkeästi esillä myös tässä tutkimuksessa. Lisäksi tarkasteluun otettiin näiden lisäksi vielä hyväksikäytön ”normaalisoinen”, jolla tarkoitettiin hyväksikäytön toteuttamista ikään kuin mitään erikoista ei olisi tapahtunutkaan, sekä hyväksikäyttö tilanteessa, jossa lapsi oli alkoholin tai huumaavan aineen vuoksi kyvytön pitämään itsestään huolta. Useimmiten hyväksikäyttö olikin toteutettu aivan kuin mitään erikoista ei olisi tapahtunutkaan. Hyväksikäytön sekoittuminen hyvyyteen ja tavallisuuteen oli huomattavasti yleisempää kuin lapsen näkökulmasta yksiselitteisemmin vääräksi tulkittavissa oleva väkivallan, pakottamisen ja uhkailujen avulla toteutettu hyväksikäyttö.

Seksuaalinen hyväksikäyttö jäi vastaajien lapsuudessa käsittämättömän usein paljastumatta, mikä tosin oli aikaisempien tutkimusten kanssa yhdenmukaista (Laitinen 2004; Smith 2000; Crisma ym. 2004). Suurin osa (62 %) hyväksikäyttöä kokeneista ei koko lapsuusaikanaan kertonut siitä kenellekään aikuiselle yhtään mitään, eivätkä tapahtumat tulleet ilmi millään muullakaan tavalla. Ainoastaan 5 % oli kertonut kaiken kokemastaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä jollekin aikuiselle ollessaan lapsi. Loput 95 % kantoivat enemmän tai vähemmän salaisuuden tuhoavaa taakkaa koko lapsuusaikansa hyväksikäytöstä lähtien. Pääsääntöisesti tapahtumat jäivät virallisesti täysin käsittelemättä, sillä vain 2 % oli

lapsena puhunut poliisin kanssa hyväksikäytöstä. Yhtä vähän oli niitä, jotka olivat lapsena puhuneet hyväksikäytöstä jonkun ammattiauttajan, sosiaalityöntekijän, lääkärin tai terveydenhoitajan kanssa. Vastaajat olivat lapsena olleet kokemustensa kanssa hyvin yksin, suorastaan heitteillä. Crisman ym. (2004) tutkimuksessa hyväksikäytöstä kertominen ei välttämättä tarkoittanut sitä, että lapsi olisi saanut apua. Myös tässä selvityksessä hyväksikäytöstä kertoneet lapset jäivät tyrmistyttävän usein ilman apua. Kertomisesta koitui pahaa mieltä tai ikävyyksiä 17 %:lle, ja joka kolmannen osalta seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertomisesta ei seurannut juuri mitään. Myös hyväksikäytön salaamisen syyt olivat samankaltaisia, kuin aiemmissakin tutkimuksissa (Crisma ym. 2004). Häpeä ja pelko siitä, että kertomisesta olisi seurannut ikävyyksiä itselle tai pahaa mieltä ja pettymystä läheisille olivat merkittävimpiä syitä, miksi vastaajat eivät olleet lapsena kertoneet hyväksikäytöstä.

Teini-iässä hyväksikäytetyksi ensimmäisen kerran joutuneiden osuus oli kaksinkertainen niissä, joiden hyväksikäyttö oli joko paljastunut tai jotka olivat edes jollain tavalla viestittäneet siitä aikuisille verrattuna niihin, joiden hyväksikäyttö ei paljastunut lainkaan aikuisille. Kyselyn nuorimmista, 1980-luvulla syntyneistä vastaajista, joiden lapsuudesta ei loppujen lopuksi ole kulunut kovinkaan pitkää aikaa, ei 64 % ollut lapsena kertonut kokemastaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä yhtään mitään, eikä se ollut tullut ilmi mitenkään. Vaikka nuoremmissa ikäluokissa hyväksikäytöstä oli jo kerrottu jonkin verran enemmän ystäville, äideille ja jopa poliisillekin, oli 1980-luvulla syntyneistä vain 2 % kertonut lapsena kaiken kokemastaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä jollekin aikuiselle.

Toisena tutkimustehtävänä oli selvittää lapsena seksuaalisesti hyväksikäytettyjen aikuisten kokemaa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin liittyviä ongelmia. Suurin osa vastaajista koki olevansa nykyisin tyytyväinen omaan elämäänsä, kuitenkin 45 % piti omaa psyykkistä hyvinvointiaan huonona. Aikuisiällä vastaajat olivat kärsineet paljon monenlaisista huomattavista emotionaalisista, ihmissuhteisiin, käyttäytymiseen liittyvistä, kognitioihin ja havaintoihin liittyvistä, fyysisistä sekä seksuaalisista ongelmista, aivan kuten aikaisempien tutkimusten perusteella voitiin odottaa. Kolme neljästä vastaajasta mainitsi aikuisena kärsineensä paljon ulkopuolisuudentunteesta ja vaikeuksista luottaa toisiin ihmisiin. Vähintään kahdella kolmesta vastaajasta oli ollut paljon hankaluuksia ihmissuhteissa, vaikeuksia luottaa itseensä, masennusta tai ahdistuneisuutta. Erityisesti ihmissuhteisiin liittyvät ongelmat ja emotionaaliset vaikeudet korostuivatkin tässä aineistossa. Peräti 41 %:lla vastaajista oli myös ollut vähintään melko paljon itsetuhoisia ajatuksia. Vastaajat myös itse arvioivat lapsena tapahtuneen seksuaalisen hyväksikäytön heikentäneen elämänlaatua aikuisena huomattavasti. Ai-

noastaan 3 % oli sitä mieltä, että hyväksikäyttökokemuksella ei ollut lainkaan myöhempää elämänlaatua aikuisena heikentänyttä vaikutusta.

Keskimääräistä useammin vaikutus koettiin suureksi silloin, kun hyväksikäyttö oli alkanut lapsen ollessa kovin nuori, sitä oli kestänyt pitkään, tai hyväksikäyttäjänä oli ollut joku sellainen ihminen, johon lapsen voisi vähintään ajatella pystyvän luottamaan. Myös silloin, kun hyväksikäyttö oli sisältänyt piiskaamista tai lyömistä seksuaalisessa tarkoituksessa, koettiin hyväksikäytön heikentäneen paljon elämänlaatua. Kuitenkaan fyysinen seksuaalinen toiminta ei suinkaan ollut edellytys sille, että hyväksikäytön vaikutus koettuun elämänlaatuun oli suuri. Noin 60 % niistä vastaajista, jotka olivat kokeneet tirkistelyä, kuvaamista seksuaalisessa tarkoituksessa, johdattamista seksuaaliseen toimintaan jonkun muun aikuisen, lapsen tai eläimen kanssa tai seksuaalisen kehityksen tai sukupuolielimien pilkkaa, arvioi elämänlaatunsa heikenneen hyväksikäytön vuoksi paljon. Pienempi osuus, joskin noin puolet vastaajista, arvioi hyväksikäytön heikentäneen elämänlaatua paljon, kun lapsena koetut seksuaaliset teot olivat olleet konkreettisempia ja suurempia seksuaalisia tekoja, sukupuolielimien esittelyä, lapsen johdattamista koskettelemaan aikuista seksuaalisesti, toisten masturboinnin tai seksuaalisen toiminnan seuraamista, pornografisen materiaalin esittelyä, lapsen koskettelua seksuaalisessa tarkoituksessa, sukupuoliyhdyntää tai seksuaalissävyyisiä puheita. Toisaalta vahingollinen vaikutus koettiin keskimääräistä useammin suureksi myös silloin, kun hyväksikäyttö oli toteutettu käyttäen pakottavaa valtaa ja rankaisuja, uhkailuja tai mielivaltaista väkivaltaa. Seksuaalisesta hyväksikäytöstä aiheutuneiden traumojen ja niiden vaikutusten voidaan helposti ajatella muotoutuneen Finkelhorin ja Brownin (1985) esittämällä tavalla lapsen kohtelusta seksuaalisena objektina, pettymyksen ja luottamuksen menettämisen, puolustuskyvyttömyyden ja voimattomuuden sekä huonommuuden ja erilaisuuden tunteen kautta.

Kolmantena tutkimustehtävänä oli selvittää terveydenhuollon palveluiden käyttöä ja niiden merkitystä seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneille aikuisille. Kyselyyn vastanneet käyttivät terveydenhuollon palveluita runsaasti, mikä oli yhdenmukaista myös aikaisempien tutkimusten kanssa (Hillel ym. 2000). Käyntikertoja jonkun terveydenhuollon ammattilaisen luona viimeisen vuoden aikana oli ollut keskimäärin 28,5. Jossain vaiheessa aikuisena oli vähän yli puolet vastaajista hakenut apua sellaisiin vaikeuksiin, joiden itse katsoi liittyneen lapsena tapahtuneeseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Huomattava osa vastaajista (33 %) ei kuitenkaan ollut kokemastaan tarpeesta huolimatta hakenut lainkaan apua tai ei apua hakiessaan ollut kertonut hyväksikäyttökokemuksestaan. Joka kymmenes vastaaja ei kuitenkaan kokenut tarvinneensa apua lainkaan. Avun

hakijoita oli luonnollisesti eniten siinä ryhmässä, joka arvioi hyväksikäytön heikentäneen elämänlaatuaan aikuisena paljon, tosin tästä neljäsosa ei ollut hakenut itselleen ammatillista apua.

Terveydenhuollon tarjoamaan apuun oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä, sillä ammattilaisilta apua hakeneista oli 80 % saanut itselleen sopivaa apua. Ongelma oli pikemminkin saadun avun määrässä. Vaikka apu useimpien sitä hakeneiden kohdalla olikin ollut sopivaa, yli puolet heistä ei ollut saanut apua riittävästi. Avun merkitystä kuvaa se, että riittävästi sopivaa apua saaneissa oli yhtä paljon (73 %) omaan nykyiseen elämäänsä tyytyväisiä kuin niissä, jotka eivät olleet edes joutuneet hakemaan apua. Toisaalta nykyiseen elämäänsä tyytyväisiä oli vähiten niissä vastaajissa, jotka olivat kyllä saaneet sopivaa apua, mutta avun määrä ei ollut riittävä. Sopivaa apua itselleen saaneista arvioi 93 % avun merkityksen omassa elämässään olleen vähintään melko suuri. Riittävästi sopivaa apua saaneista 83 % oli sitä mieltä, että avun merkitys omassa elämässä oli ollut peräti hyvin suuri.

6.2 Luotettavuuden ja eettisyyden arviointia

6.2.1 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen tai mittarin validiteetilla (pätevyydellä) tarkoitetaan sen kykyä mitata juuri sitä, mitä sen on tarkoituskin selvittää (Heikkilä 1999, 28–29). Tutkimuksessa muuttuja mittaa parhaimmillaan täsmälleen sitä, mitä sen on tarkoitus mitata. Validiteettia heikentävissä systemaattisissa virheissä muuttujan ala ja käsitteen ala ovat vain osittain yhteneväiset, ja muuttuja kuvaa vain osaa käsitteen alasta tai muuttuja kuvaa käsitettä laajempaa alaa (Holopainen & Pulkkinen 2002, 14). Validiteetin kannalta ratkaisevaa on valmistautuminen tutkimuksen suorittamiseen ja huolellinen perehtyminen aihepiiriin teoriaan.

Tässä tutkimuksessa käytettiin primaariaineistoa, joka kerättiin itse laaditulla mittaristolla. Näin voitiin kysyä juuri sellaisia kysymyksiä, joihin haluttiin saada vastauksia. Validiteettia voitiin varmistaa perehtymällä etukäteen aihepiiriin teoriaan ja suunnittelemalla tutkimuksessa käytetty kyselylomake huolella. Valmistautumisesta huolimatta ei voida olla täysin varmoja siitä, ovatko vastaajat ymmärtäneet kysymykset oikein. Tämä onkin Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2000, 191) mukaan yksi kyselytutkimukseen liittyvistä heikkouksista.

Tässä tutkimuksessa moniselitteisyyttä liittyi sellaisiin tapauksiin, joissa hyväksikäyttäjiä oli ollut useampia, tai hyväksikäyttö oli tapahtunut selkeästi erillisinä ajanjaksoina. Täysin oikeaa vastausvaihtoehtoa ei näissä tapauksissa aina ollut tarjolla. Sopiva vastausvaihtoehto puuttui myös terveydenhuollon ammattilaisilta saatua apua koskeneissa kysymyksissä silloin, kun vastaajat olivat saaneet monenlaista apua, tai saatu apu oli ollut pikemminkin haitallista. Validiteettia paransi osaltaan se, että erilaisissa omaa arviointia edellyttävissä kysymyksissä oli pääsääntöisesti mukana vaihtoehto ”en osaa sanoa”. Näin vastaajia ei pakotettu valitsemaan tiettyä suuntaa vastaukseensa silloin, jos sitä todellisuudessa ei ollut. Näin lisättiin tulosten painoarvoa kulloinkin mitattavassa asiassa. Kaiken kaikkiaan ”en osaa sanoa” – vastausvaihtoehtoja käytettiin kuitenkin vähän.

Kysymyslomaketta testattiin Laurea-ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopiskelijoilla ennen tutkimuksen suorittamista ja muokattiin palautteiden perusteella toimivammaksi. Kuvitteellisia testivastauksia ei käytetty osana varsinaista tutkimusta, vaan niiden tarkoituksena oli ainoastaan lomakkeen toimivuuden parantaminen ja laadun varmistaminen.

Tähän tutkimukseen osallistuneet olivat oman hyväksikäyttökokemuksensa jo tunnistaneet, koska olivat tunnistaneet kuuluvansa kyselyn kohdejoukkoon. Kyselyssä seksuaalista hyväksikäyttöä mitattiin kuitenkin useamman konkreettisen kysymyksen avulla. Näin saatiin oman yleisen käsityksen lisäksi tarkemmin esille sitä, minkälaisista tapahtumista kunkin vastaajan seksuaalisessa hyväksikäytössä konkreettisesti oli kyse.

Tutkimuksen reliabiliteetilla tarkoitetaan sen tulosten tarkkuutta ja sattumanvaraisuuden puuttumista (Heikkilä 1999, 29). Sattumanvaraisuuden pienentämiseksi oli oleellista saada kyselyyn riittävästi vastaajia, ja siksi tietoa kyselystä pyrittiin levittämään aktiivisesti. Tiedotustukea saatiinkin useilta tahoilta Internetissä, lehdissä ja eri yhdistysten toiminnassa. Tiedon saaneiden joukko oli kuitenkin rajallinen. Lisäksi jo etukäteen tiedettiin, että näyte tulisi olemaan epäedustava koko perusjoukon suhteen. Ulkopuolelle jäivät väistämättä sellaiset perusjoukkoon kuuluvat henkilöt, jotka eivät itse olleet pitäneet omia kokemuksiaan seksuaalisena hyväksikäyttönä tai eivät jostain muusta syystä sitä tiedostaneet. Tietokoneen ja Internetin käyttömahdollisuus oli myös edellytys vastaamiselle. Ulkopuolelle jäivät myös ne perusjoukkoon kuuluvat, jotka eivät halunneet vastata tai eivät siihen syystä tai toisesta pystyneet. Satunnaisotoksen avulla näytteestä olisi ehkä ollut mahdollista saada edustavampi, mutta se olisi edellyttänyt huomattavan laajan otoksen käyttöä.

Kyselytutkimuksen yhtenä reliabiliteettiin liittyvänä ongelmana on, että tutkija ei voi tietää vastaajien suhtautumista tutkimukseen ja vastaamiseen, eikä myöskään voi varmistua siitä, että vastaajat todellisuudessa ovat perillä niistä asioista, joihin ovat vastanneet (Hirsjärvi ym. 2000, 191). Tässäkään tutkimuksessa ei voida tietää kyselyyn osallistuneiden motiivia ja suhtautumista vastaamiseen. Kenellä tahansa Internetin käyttäjällä, jolla oli tieto kyselystä, oli mahdollisuus vastata kyselyyn. Ei kuitenkaan ole mitään erityistä syytä olettaa, että vastaajat eivät olisi vastanneet asiallisessa mielessä. Mikään ei myöskään viitannut siihen, että vastauksissa olisi ollut tarkoitushakuista yritystä vääristää kyselyn tuloksia suuntaan tai toiseen. Kysymyslomakkeen pituus omalta osaltaan vähensi huvittelutarkoituksessa lomakkeen täyttämisen todennäköisyyttä. Kysymyksiä oli 34, mutta vastauskohtia kaiken kaikkiaan 259. Lomakkeen täyttämiseen käytetty keskiarvoaika oli 20 minuuttia 19 sekuntia ja mediaaniaika 14 minuuttia 28 sekuntia. Kysymyslomakkeen pituuden ja rankan aihepiirin voisi ajatella lisänneen lomakkeen täytön keskeyttäneiden määrää, mutta tietoa tästä ei kuitenkaan ole saatavilla. Toisaalta aiheen omakohtaisuuden ja vaikeuden vuoksi voidaan olettaa vastaamaan ryhtyneiden olleen siihen myös hyvin motivoituneita. Tämä tuli esille myös kyselystä saamista lukuisista palautteista, joista välittyi voimakkaana se, että aiheen käsittely koettiin hyvin tärkeäksi.

Tulokset kuvaavat nyt kyselyyn vastanneita henkilöitä, heidän antamiaan tietoja ja heidän käsityksiään. Vertailu kaikkiin lapsuudessaan seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneisiin sekä nykyisten lasten tilanteeseen voi olla vain viitteellistä ja ajatuksia herättävää.

6.2.2 Tutkimuksen eettisyys

Tutkijan perustehtävänä on luotettavan informaation tuottaminen todellisuudesta. Ammattietiikka käsittää tutkijalle tämän perustehtävän suorittamisessa asetettavat eettiset periaatteet, säännöt, normit, arvot ja hyveet. Kaikkia tutkijoita koskevia eettisiä vaatimuksia ovat älyllisen kiinnostuksen vaatimus, tunnollisuuden ja rehellisyyden vaatimus, vaaran ja vahingon eliminoiminen, ihmisarvon kunnioittaminen, sosiaalisen vastuun vaatimus, tutkimuksen tekemisen mahdollisuuksien edistäminen ja kollegiaalinen arvostus. Eettiset vaatimukset kohdistuvat ammattitaidon hankkimiseen, informaation tuottamiseen, välittämiseen ja käyttämiseen sekä kollegiaaliseen toimintaan. (Pietarinen 1999.)

Maailman lääkäriiliiton Helsingin julistuksessa (1964) on määritelty eettiset periaatteet, joiden on tarkoitus ohjata kaikkia ihmiseen kohdistuvaan lääketieteelliseen tai yksilöön henkilöitävissä olevia tietoja koskevaan tutkimustyöhön osallis-

tuvia. Nyt suoritetun tutkimuksen kaikissa vaiheissa eettisyyden vaatimuksia on pyritty huomioimaan. Tutkimus tehtiin riippumattomana opinnäytetyönä ilman minkäänlaisia taloudellisia sidoksia. Vastaajat osallistuivat kyselyyn täysin omasta tahdostaan. Tutkittavien yksityisyyden ja luottamuksellisuuden suojaamiseksi kysely toteutettiin täysin anonymisti siten, että yksittäisen vastaajan tai edes vastaajan asuinpaikan tunnistaminen oli tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa mahdotonta. Tulokset julkaistiin rehellisesti ja sellaisina, kuin ne aineistosta tulivat esille. Huomiota kiinnitettiin vastaamisesta mahdollisesti aiheutuviin seurauksiin. Kyselyyn vastanneet henkilöt olivat kuitenkin ainakin jollain tasolla joutuneet käsittelemään omaa seksuaalista hyväksikäyttöään jo ennen vastaamista, koska olivat tunnistaneet itsensä kyselyn kohdejoukkoon kuuluvaksi. Kyselylomakkeen täyttäminen saattoi kuitenkin herättää voimakkaita tunteita tai nostaa pintaan vaikeasti käsiteltäviä muistoja. Lomakkeen loppuun laitettiin tästä syystä ammattiauttajien yhteystietoja ja kehoitus kääntyä näiden puoleen, jos aiheen käsittelystä aiheutuisi ahdistusta.

6.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet

Lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä on kyse lapsen oikeuksista sekä ihmisen hyvinvoinnista ja eheydestä. Seksuaalinen hyväksikäyttö vaurioittaa lapsen edessä olevaa elämää kokonaisvaltaisesti. Se on kehittyvän persoonallisuuden henkistä teurastusta ja heitteillejättöä omahyväisen tarpeentyydytyksen vuoksi. Hyväksikäytön estäminen tai lopettaminen ja perusteellinen selvittäminen aikanaan olisivat parasta ongelmien ennaltaehkäisyä ja ratkaisevaa uhrin myöhemmän hyvinvoinnin kannalta. Tämän suurena esteenä on se, että lapset eivät kerro seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksistaan. Vaikenemisen muuri pitää jotenkin saada murrettua, jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi. Lapset ja nuoret tarvitsevat tietoa seksuaalisesta hyväksikäytöstä, omista oikeuksistaan ja sopimattomuuden rajoista. Toisaalta lasten lähellä olevilta aikuisilta vaaditaan herkkyyttä kuulla lasta ja rohkeutta selvittää epäilykset perin pohjin. Yksinkertaisinta siitä olisi kysyä riittävän konkreettisesti. Ammattihenkilöistä terveydenhoitajat neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa sekä opettajat ja lastentarhanopettajat voisivat tässä olla merkittävässä osassa. Piittaamattomuuden ja häveliäisyyden hinta on kohtuuttoman kallis.

Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö ei ole vain lasten ja nuorten parissa työskentelevien ammatillinen haaste. Hyväksikäyttöä kokeneet käyttävät aikuisena runsaasti terveydenhuollon palveluja. Moni kuitenkin hakee hyväksikäyttöön liittyen itselleen apua vasta ollessaan musertumaisillaan, jos silloinkaan. Ongelman

ytimen esille saaminen edellyttää turvallista ja luottamuksellista suhdetta sekä terveydenhuollon henkilöstön valvutuneisuutta. Seksuaalinen hyväksikäyttö on aiheena helposti ahdistusta herättävä, jolloin se voidaan sivuuttaa keskittymällä selkeämpiin ongelmiin. Kuitenkin tässäkin yksinkertainen kysyminen voisi antaa hyväksikäyttöä kokeneelle mahdollisuuden eheytymiseen asianmukaisen avun kautta. Seksuaalinen hyväksikäyttö tulisi osata ottaa huomioon terveydenhuollon ammattiteissa, siitä pitäisi uskaltaa kysyä ja se pitäisi uskaltaa kuulla. Ammatillisessa koulutuksessa tulisi antaa aiheesta nykyistä enemmän tietoa ja siten lisätä valmiuksia sen kohtaamiseen käytännössä. Loppujen lopuksi tärkeintä on antaa hyväksikäytetyille mahdollisuus kertoa asiasta turvallisesti ja tarvittaessa ohjata hänet asiantuntevaan hoitoon ja terapiaan.

Apua hakeneille terveydenhuollon ammattilaiset ovat usein pystyneet tarjoamaan sopivanlaatuista apua. Riittävällä määrällä sopivaa apua onkin suuri merkitys seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneiden elämässä. Ongelmana kuitenkin on ollut avun riittämättömyys. Pienestä asiasta ei tässä ole kyse, sillä he tarvitsevat avun saadakseen oman elämänsä itselleen. Seksuaalisen hyväksikäytön kohtuuttomat kustannukset uhrille langetettiin jo lapsuudessa. Kohtuullista olisi taata heille mahdollisuus eheytymiseen aikuisena. Tämä vaatii työtä ja ammattitaitoista tukea.

Aihepiirissä riittää paljon tutkittavaa. Mielenkiintoista tietoa seksuaalisen hyväksikäytön esiintymisestä ja siitä, miten käsitys hyväksikäytön kohteena olemisesta mahdollisesti muuttuu iän myötä, saataisiin esiin siitä ryhmästä, joka oli mukana Suomessa tehdyssä laajassa nuorisotutkimuksessa. Olisi myös kiinnostavaa selvittää seksuaalista hyväksikäyttöä lapsena kokeneiden perheen tilannetta. Tärkeätä olisi lisätä tietoa siitä, miten seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneita aikuisia voitaisiin parhaiten auttaa. Erityisen tärkeätä olisi selvittää, miten lasten seksuaalista hyväksikäyttöä voitaisiin ehkäistä ennalta lasten valmiuksien, vanhempien valvutuneisuuden ja ammatikseen lasten tai heihin liittyvien ongelmien kanssa työskentelevien toiminnan kautta. Koko perusjoukon suhteen vertailukelpoisen tutkimuksen tekeminen edellyttäisi laajaa satunnaisotosta Suomen aikuisväestöstä, jossa kysyttäisiin seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksia konkreettisesti. Näin voitaisiin saada vastauksia myös sellaisilta vastaajilta, jotka eivät aiemmin ole edes tunnistaneet seksuaalista hyväksikäyttöään. Samalla olisi myös mahdollista tehdä päätelmiä seksuaalisen hyväksikäytön esiintymisestä. Olisi mielenkiintoista verrata sellaisten henkilöiden hyvinvointia ja terveydenhuollon palveluiden käyttöä, jotka eivät ole itse ajatelleet kokemuksiansa olleen seksuaalista hyväksikäyttöä niihin, jotka ovat tunnistaneet seksuaalisen hyväksikäytön jo ennalta. Mielenkiintoista olisi myös tulosten ver-

tailu soveltuvien osin sellaiseen ryhmään, joka ei ole lainkaan kokenut seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan.

Lähteet

Alaggia, R. 2004. Many ways of telling: expanding conceptualizations of child sexual abuse disclosure. *Child Abuse & Neglect*, 28, 11, 1213–1227.

Alexander, P., Teti, L. & Anderson, C. 2000. Childhood sexual abuse history and role reversal in parenting. *Child Abuse & Neglect* 24, 6, 829–838.

Antikainen, J. 1994. Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö. Ammatilliset haasteet ja työorientaatiot. *Stakes, Tutkimuksia* 46. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Barker-Collo, S. 2001. Adult reports of child and adult attributions of blame for childhood sexual abuse: predicting adult adjustment and suicidal behaviors in females. *Child Abuse & Neglect* 25, 10, 1329–1341.

Colman, R., & Widom, C. S. 2004. Childhood abuse and neglect and adult intimate relationships: a prospective study. *Child Abuse & Neglect*, 28, 11, 1133–1151.

Crisma, M., Bascellia, E., Pacib, D. & Romitola, P. 2004. Adolescents who experienced sexual abuse: fears, needs and impediments to disclosure. *Child Abuse & Neglect*, 28, 10, 1035–1048.

Dominquez, R. Z., Nelke, C.F. & Perry, B.D. 2002. Child Sexual Abuse. Teoksessa: *Encyclopedia of Crime and Punishment Vol 1*. Toim. Levinson, D. Sage Publications, Thousand Oaks pp 202–207. [www-dokumentti] <http://www.childtrauma.org/CTAMATERIALS/sexual_abuse.asp> (Haettu 24.4.2005).

Edgardh, K. 2001. Adolescent sexuality and sexual abuse: a Swedish perspective. Dissertation, Karolinska Institutet.

Elliot, M., Browne, K. & Kilcoyne, J. 1995. Child sexual abuse prevention: What offenders tell us. *Child Abuse & Neglect* 19, 5, 579–594.

Ernvall, R., Ernvall, S. & Kaukkila, H-S. 2002. Tilastollisia menetelmiä sosiaali- ja terveysalalle. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Finkelhor, D. 1984. *Child sexual abuse. New theory and research*. New York: The Free Press.

Finkelhor, D. & Browne, A. 1985. The traumatic impact of child sexual abuse: a conceptualisation. *American Journal of Orthopsychiatry*, 55, 530–541.

Finkelhor, D. 1994. Current information on the Scope and Nature of Child Sexual Abuse. *The Future of Children*, 4, 2, 31–53.

Goldman, J. & Padayachi, U. 2000. Some Methodological Problems in Estimating Incidence and Prevalence in Child Sexual Abuse Research. *Journal of Sex Research*, 37,4, 305–314.

Heikkilä, T. 1999. Tilastollinen tutkimus. 2., uud.painos. Helsinki: Edita.

Hillel, M., Finestone, H., Stenn, P., Davies, F., Stalker, C., Fry, R. & Koumanis, J. 2000. Chronic pain and health care utilization in women with a history of childhood sexual abuse. *Child Abuse & Neglect* 24, 4, 547–556.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 5. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Holopainen, M. & Pulkkinen, P. 2002. Tilastolliset menetelmät. Helsinki: Werner Söderström.

Kogan, S. 2004. Disclosing unwanted sexual experiences: results from a national sample of adolescent women. *Child Abuse & Neglect* 28, 2, 147–165.

Käypä hoito – suositus 2001: Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tutkiminen.

Laitinen, M. 2004. Häväistyt ruumiit, rikotut mielet. Tampere: Vastapaino.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1 luku 1 §, 8.4.1983/361.

[www-dokumentti]

<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=%22laki%20lapsen%20%22>>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 3. luku 18 §, 22.9.2000/812. [www-dokumentti]

<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuollon%2018>>

Lastensuojelulaki 8 luku 40. §, 5.8.1983/ 683. [www-dokumentti]
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830683>> (Haettu 21.1.2006)

Maailman lääkäriiliton Helsingin julistus: Ihmiseen kohdistuvan lääketieteellisen tutkimustyön eettiset periaatteet 1964. Suomen Lääkäriiliton hallituksen vahvistama suomennos 2001. [www-dokumentti]
<<http://www.laakariliitto.fi/etiikka/helsinginjulistus.html>> (Haettu 20.1.2006).

Menetelmäopetuksen valtakunnallinen tietovaranto MOTV. 27.9.2004. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto FSD, Tampereen yliopisto. [www-dokumentti]
<<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus>> (Haettu 12.11.2005).

Metsämuuronen, J. 2001. Metodologian perusteet ihmistieteissä. Metodologia – sarja 1. 2. korjattu painos. Helsinki: International Methelp.

Metsämuuronen, J. 2002 a. Mittarin rakentaminen ja testiteorian perusteet. Metodologia-sarja 6. 2.uudistettu painos. Helsinki: International Methelp.

Metsämuuronen, J 2002 b. Tilastollisen kuvauksen perusteet. Metodologia – sarja 2. 2. uudistettu painos. Helsinki: International Methelp.

Niederberger, J. 2002. The perpetrator's strategy as a crucial variable: a representative study of sexual abuse of girls and its sequelae in Switzerland. Child Abuse & Neglect, 26, 1, 55–71.

Niemi, H. 2005. Lapsiin ja varhaisnuoriin kohdistuvat seksuaalirikokset. Julkaisussa: RIKOLLISUUSTILANNE 2004, Rikollisuus tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 215, 71–75. [www-dokumentti]
<www.om.fi/optula/31877.htm>. (Haettu 8.9.2005).

Niemi, H. & Tourunen, K. (toim.) 1996. Tilastoista tiedoiksi korkea-asteelle. Helsinki: Tilastokeskus.

Pietarinen, J. 1999. Tutkijan ammattietiikan perusta. Julkaisussa: Tutkijan ammattietiikka.Toim. Lötjönen S. Opetusministeriö, Koulutus- ja tiedepolitiikan osaston julkaisusarja Nro 69. Helsinki. [Saatavissa [www-muodossa](http://www.minedu.fi/julkaisut/1luku.html)]
<www.minedu.fi/julkaisut/1luku.html>

Rikoslaki 17. luku 22 §. 24.7.1998/563. Sukupuoliyhteys lähisukulaisten kesken.
<www.finlex.fi>

Rikoslaki 20. luku 6. §. 24.7.1998/563. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.
<www.finlex.fi>

Roberts, R., O'Connor, T., Dunn, J., Golding, J. & ALSPAC Study Team (2004). The effects of child sexual abuse in later family life; mental health, parenting and adjustment of offspring. *Child Abuse & Neglect*, 28, 5, 525 – 545.

Sacco, M. & Farber, B. 1999. Reality testing in adult women who report childhood sexual and physical abuse. *Child Abuse & Neglect*, 23, 11, 1193–1203.

Salo, E. & Ståhlberg, M-R. 2004. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Teoksessa *Lapsen kaltoinkohtelu*. Toim. Söderholm, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsola, J. ja Niemi, S. Helsinki: Kustannus Duodecim.

Sanderson, C. 2002. *Seksuaalinen hyväksikäyttö ja sen hoito*. 2. painos. Suom. Tarja Haikara. Kuopio: UNIpress.

Sariola, H. 1985. Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö. Selvitys viranomaisten tietoon vuosina 1983 – 1984 tulleista lapsiin kohdistuneista hyväksikäyttötapauksista. *Lastensuojelun Keskusliitto, julkaisu 79*. Helsinki: Ultrapaino.

Sariola, H. 1990. Lasten väkivalta- ja seksuaalikokemukset. Kotona koettu väkivalta ja seksuaalikokemukset aikuisten kanssa. Tutkimus suomalaisista peruskoulun 9.-luokkalaisista vuonna 1988. *Lastensuojelun Keskusliitto, julkaisu 85*. Helsinki: Painopörssi.

Smith, D., Letourneau, E., Saunders, B., Kilpatrick, D., Resnick, H. & Best, C. 2000. Delay in disclosure of childhood rape: results from a national survey. *Child Abuse & Neglect*, 24, 2, 273–287.

Söderholm, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi, S. (toim) 2004. *Lapsen kaltoinkohtelu*. Helsinki: Kustannus Duodecim.

Taskinen, S. (toim) 2003. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. *Stakes, oppaita 55*. Helsinki: Gummerus Kirjapaino.

Taskinen, S. (toim) 1992. Miten auttaa lasta. Lapsen fyysisen ja seksuaalisen pahoinpitelyn tutkimus ja hoito. *Lastensuojelun Keskusliitto, julkaisu 89*. Helsinki.

Tilastokeskuksen tilastokoulutus: Verkkokoulu. [www-dokumentti]
<http://www.stat.fi/tk/tp/verkkokoulu/vk/tt/oppitunnit/tt01/tt01_04/view.html> (Hattu 21.1.2006)

Turell, S. & Armsworth, M. 2000. Differentiating incest survivors who self-mutilate. *Child Abuse & Neglect* 24, 2, 237–249.

Wilsnack, S., Wonderlich, S., Kristjanson, A., Vogeltanz-Holm, N. & Wilsnack, R. 2002. Self-reports of forgetting and remembering childhood sexual abuse in a nationally representative sample of US women. *Child Abuse & Neglect*. 26, 2, 139–147.

Zlotnick, C., Mattia, J. & Zimmerman, M. 2001. Clinical features of survivors of sexual abuse with major depression. *Child Abuse & Neglect* 25, 3, 357–367.

Taulukot

TAULUKKO 1. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ehdot (Finkelhor 1984, 56–57)	11
TAULUKKO 2. Vallan ilmiasu (Laitinen 2004, 107–113)	14
TAULUKKO 3. Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä aiheutuvien traumojen muodostuminen ja vaikutuksia (Finkelhor ja Browne 1985)	21
TAULUKKO 4. Ikä seksuaalisen hyväksikäytön alkaessa	40
TAULUKKO 5. Seksuaalisen hyväksikäytön ajallinen kesto lapsuudessa	40
TAULUKKO 6. Seksuaalisten hyväksikäyttökertojen lukumäärä lapsuudessa	41
TAULUKKO 7. Hyväksikäyttäjien lukumäärä	41
TAULUKKO 8. Ikä silloin, kun seksuaalista hyväksikäyttöä tapahtui viimeksi	42
TAULUKKO 9. Vastaajien vanhempien ja hyväksikäyttäjän välisen suhteen läheisyys hyväksikäytön tapahtuessa	44
TAULUKKO 10. Seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertominen jollekin aikuiselle lapsena	45
TAULUKKO 11. Ikä seksuaalisen hyväksikäytön alkaessa ja hyväksikäytön paljastuminen	46
TAULUKKO 12. Seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertomisen seuraukset	49
TAULUKKO 13. Lapsuudenaikaisesta seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertominen aikuisena	51
TAULUKKO 14. Käsitys siitä, kuinka paljon lapsena koettu seksuaalinen hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua aikuisena	57
TAULUKKO 15. Käsitys siitä, kuinka paljon lapsena koettu seksuaalinen hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua aikuisena hyväksikäytön alkamisiän mukaan	58
TAULUKKO 16. Käsitys siitä, kuinka paljon lapsena koettu seksuaalinen hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua aikuisena hyväksikäytön ajallisen keston mukaan	59

TAULUKKO 17. Tyytyväisyys omaan elämään nykyisin tarkasteltuna sen mukaan, mikä on vastaajan käsitys siitä, kuinka paljon lapsena koettu seksuaalinen hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua aikuisena	64
TAULUKKO 18. Terveystieteiden palveluiden ja luontais- tai vaihtoehtoishoitojen käyttö viimeisen vuoden aikana	67
TAULUKKO 19. Ammatillisen avun hakeminen lapsena tapahtuneeseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviin vaikeuksiin	68
TAULUKKO 20. Ammatillisen avun hakeminen lapsena koettuun seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviin vaikeuksiin ja käsitys siitä, kuinka paljon hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua aikuisena	69
TAULUKKO 21. Lapsena koetun seksuaalisen hyväksikäytön puheeksi ottaminen terveydenhuollon ammattilaisten kanssa	69
TAULUKKO 22. Olisiko halunnut terveydenhuollon ammattilaisen ottavan seksuaalisen hyväksikäytön mahdollisuuden puheeksi	70
TAULUKKO 23. Terveystieteiden ammattilaisilta saadun avun riittävyys niillä, jotka ovat hakeneet apua tai tukea lapsena koettuun seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviin vaikeuksiin	71
TAULUKKO 24. Tyytyväisyys omaan elämään nykyisin ja terveydenhuollon ammattilaisilta saadun avun riittävyys	72
TAULUKKO 25. Terveystieteiden ammattilaisilta saadun avun merkitys tarkasteltuna avun saannin mukaan	72

Kuviot

Kuvio 1.	Hyväksikäytön paljastuminen (Alaggia 2004.)	17
Kuvio 2.	Vastaajien seksuaalisen hyväksikäytön kokemukset alle 16-vuotiaana	38
Kuvio 3.	Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittynyt vallankäyttö	39
Kuvio 4.	Hyväksikäyttöön syyllistyneen suhde lapseen	43
Kuvio 5.	Seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertominen eri henkilöille	47
Kuvio 6.	Seksuaalisen hyväksikäytön paljastuminen eri vuosikymmenillä syntyneillä lapsilla	48
Kuvio 7.	Seksuaalisen hyväksikäytön salaamiseen lapsuudessa vaikuttaneita syitä	50
Kuvio 8.	Muita lapsuuden haitallisia kokemuksia	52
Kuvio 9.	Vastaajien kokemia ongelmia aikuisena	56
Kuvio 10.	Niiden vastaajien osuudet, joiden mielestä lapsena tapahtunut seksuaalinen hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua paljon tarkasteltuna hyväksikäyttäjän suhteen	60
Kuvio 11.	Niiden vastaajien osuudet, joiden mielestä lapsena tapahtunut seksuaalinen hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua paljon tarkasteltuna erilaisten koettujen seksuaalisten tekojen suhteen	61
Kuvio 12.	Niiden vastaajien osuudet, joiden mielestä lapsena tapahtunut seksuaalinen hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua paljon tarkasteltuna hyväksikäyttöön liittyneen vallankäytön mukaan	62
Kuvio 13.	Niiden vastaajien osuudet, joiden mielestä lapsena tapahtunut seksuaalinen hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua paljon tarkasteltuna lapsuuteen liittyneiden muunlaisten kokemusten suhteen	63

KYSELY LAPSUUDESSAAN SEKSUAALISTA HYVÄSIKÄYTTÖÄ KOKENEILLE AIKUISILLE

Jouduitko lapsena kokemaan seksuaalista hyväksikäyttöä? Olen tekemässä opinnäytetyötä aiheesta "SEKSUAALINEN HYVÄSIKÄYTTÖ LAPSUUDESSA - AVUN TARVE AIKUISENA".

Työhön sisältyvän tutkimuksen tarkoituksena on

- lisätä tietoa lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä Suomessa
- selvittää seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneiden aikuisten hyvinvointia ja siihen liittyviä ongelmia
- selvittää terveydenhuollon ammattilaisten osuutta avun tarjoajina

Lapseen kohdistettu seksuaalinen teko, tai lapsen sellaiseen saattaminen on lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä. Hyväksikäyttöön voi kuulua fyysistä kontaktia, mutta se voi olla myös muunlaista lapsen altistamista seksuaalisuudelle. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön lähtökohtana on hyväksikäyttäjän tavoitteleva seksuaalinen mielihyvä. Samaa ikätasoa olevien lasten, tai henkisesti ja ruumiilliselta kypsyydeltään samantasoisten välinen toiminta ei ole lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä. Hyväksikäyttöä ei myöskään ole vanhempien lapsilleen osoittama tavanomainen avoin hellyys ja huolenpito.

Kysely on tarkoitettu kaikille nyt jo aikuisille, jotka ovat alle 16-vuotiaana lapsena kokeneet seksuaalista hyväksikäyttöä. Mikäli kuulut tai arvelet kuuluvasti tutkimuksen kohdejoukkoon, toivon sinun vastaavan kyselyyn. Kyselyyn vastataan nimettömästi. Vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja niin, että yksittäisen vastaajan henkilöllisyys ei ole tunnistettavissa.

JOKAINEN VASTAUS ON TÄRKEÄ!

Kiitän jo etukäteen arvokkaasta avustasi!

Mari Laiho
Sairaanhoidtajaopiskelija
Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkään Laurea
Mari.Laiho@Laurea.fi

Laurea ammattikorkeakoulussa tutkimusta ohjaa lehtori Raija Tarkiainen
Raija.Tarkiainen@Laurea.fi

**KYSYMYSLOMAKE ALKAA SEURAAVALTA SIVULTA.
KYSYMYKSIÄ ON YHTEENSÄ 34.**

KYSELY LAPSUUDESSAAN SEKSUAALISTA HYVÄSIKÄYTTÖÄ KOKENEILLE AIKUISILLE

Taustakysymykset (kysymykset 1 - 5)

Muuttuja Vastaa seuraaviin kysymyksiin valitsemalla / ilmoittamalla sinua
parhaiten kuvaava vaihtoehto.

K100 Sukupuolesi

- a) Mies
- b) Nainen

K200 Syntymävuotesi. Laita alla olevaan ruutuun syntymävuotesi.

19 _____

K300 Siviilisäätysi

- a) Naimaton
- b) Avoliitossa
- c) Avioliitossa
- d) Eronnut tai asumuserossa
- e) Leski

K400 Koulutuksesi

- a) Peruskoulu tai vastaava
- b) Ylioppilas
- c) Kouluasteen ammatillinen tutkinto
- d) Opistoasteen ammatillinen tutkinto
- e) Alempi korkeakoulututkinto tai amk- tutkinto
- f) Ylempi korkeakoulututkinto
- g) Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto

K501 Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa työllisyystilannettasi tällä hetkellä
ensisijaisesti?

- a) Työssä palkansaajana
- b) Yrittäjä
- c) Työtön
- d) Perhevapaalla
- e) Opiskelija
- f) Työkyvyttömyyseläkkeellä
- g) Eläkkeellä iän tai työvuosien perusteella
- h) Työttömyyseläkkeellä
- i) Hoidan omaa kotitaloutta työkseni

K502 Jotain muuta, mitä? _____

Nykyinen hyvinvointi (kysymykset 6 - 13)

Arvioi kuinka monta kertaa olet viimeisen 12 kuukauden aikana käyttänyt seuraavia palveluita minkä tahansa terveytesi tai hyvinvointiisi liittyvän syyn vuoksi. Laita ruutuun käyntikertojen lukumäärä.

Käyntikertoja

- k601 Lääkärin vastaanotto
- k602 Terveydenhoitajan/ sairaanhoitajan vastaanotto
- k603 Mielenterveystoimisto/ psykiatrian poliklinikka
- k604 Yksityisen psykiatrin/ psykologin vastaanotto
- k605 Psykoterapia
- k606 Fysioterapia
- k607 Ensiapu
- k608 Sairaalan poliklinikkakäynti
- k609 Sairaalahoitajakso
- k610 Muu terveydenhuollon ammattilaisen vastaanotto
- k611 Jokin luontaishoito tai vaihtoehtoishoito

K700 Arvioi tyytyväisyyttäsi omaan elämääsi nykyisin?

- a) Tyytyväinen
- b) Melko tyytyväinen
- c) Melko tyytymätön
- d) Tyytymätön
- e) En osaa sanoa

K800 Millainen on fyysinen terveytesi nykyisin?

- a) Hyvä
- b) Melko hyvä
- c) Melko huono
- d) Huono
- e) En osaa sanoa

K900 Millaiseksi arvioit psyykkisen hyvinvointiisi nykyisin?

- a) Hyvä
- b) Melko hyvä
- c) Melko huono
- d) Huono
- e) En osaa sanoa

K1000 Onko sinulla läheisiä ystäviä tai sukulaisia, joihin sinulla on luottamuksellinen suhde?

- a) Useita
- b) 2-5
- c) Yksi
- d) Ei lainkaan
- e) En osaa sanoa

K1100 Millaiseksi arvioit suhdetta nykyiseen kumppaniisi?

- a) Läheinen
- b) Melko läheinen
- c) Melko etäinen
- d) Etäinen
- e) En osaa sanoa
- f) Ei parisuhdetta tällä hetkellä

K1200 Arvioi tyytyväisyyttäsi seksuaaliseen elämääsi nykyisin?

- a) Tyytyväinen
- b) Melko tyytyväinen
- c) Melko tyytymätön
- d) Tyytymätön
- e) En osaa sanoa

Arvioi, kuinka paljon olet kärsinyt seuraavista ongelmista aikuisena:

Vastaa asteikolla:

- 1= en lainkaan
- 2= vähän
- 3= melko paljon
- 4= paljon
- 5= en osaa sanoa

k1301 Fyysiset kivut

k1302 Fyysiset sairaudet

k1303 Unihäiriöt

k1304 Hankaluudet ihmissuhteissa

k1305 Vaikeus luottaa toisiin ihmisiin

k1306 Riippuvaisuus toisista ihmisistä

k1307 Vaikeus ilmaista omia tunteita

k1308 Ulkopuolisuudentunne

k1309 Eristyneisyys

k1310 Masennus

k1311 Ahdistuneisuus

k1312 Vaikeus luottaa itseeni

k1313 Vaikeus ymmärtää itseeni kohdistuvia vääryyksiä tai loukkauksia

k1314 Vaikeudet puolustaa omia etujani

k1315 Vaikeuksien pakeneminen

k1316 Syömishäiriö

k1317 Itsetuhoiset ajatukset

k1318 Liiallinen alkoholinkäyttö

k1319 Lääkkeiden väärinkäyttö tai huumeidenkäyttö

k1320 Muistiongelmat

k1321 Vaikeus tehdä itsenäisiä päätöksiä

k1322 Ongelmat seksuaalisissa suhteissa

k1323 Fyysisen pahoinpitelyn kokemukset

k1324 Psykkisen kaltoinkohtelun kokemukset

Lapsuuden kokemukset (kysymykset 14 - 27)

Missä määrin jouduit omassa perheessäsi lapsena kokemaan seuraavaa:

Vastaa asteikolla:

1= en lainkaan

2= vähän

3= melko paljon

4= paljon

5= en osaa sanoa

- k1401 Fyysinen väkivalta
- k1402 Hoidon ja huolenpidon laiminlyönti
- k1403 Nöyryyttäminen, pelottelu tai pilkkaaminen
- k1404 Mitätöinti, huomiotta jättäminen
- k1405 Kiltteyden vaatimus
- k1406 Huoli omista vanhemmista/ huoltajista
- k1407 Syyllisyyden tunne
- k1408 Pelko
- k1409 Yksinäisyys
- k1410 Turvattomuus
- k1411 Vanhempien etäisyys
- k1412 Häpeäntunne
- k1413 Avoimen vuorovaikutuksen puute
- k1414 Tunteiden ilmaisun rajoittuneisuus

Jouduitko alle 16-vuotiaana olemaan osallisena sellaiseen toimintaan, jonka läh-
tökohtana oli aikuisen tai selkeästi sinua vanhemman henkilön seksuaaliset tar-
peet:

- k1501 Minua kuvattiin seksuaalisessa tarkoituksessa
- k1502 Minulle esiteltiin pornografista materiaalia
- k1503 Minulle puhuttiin seksuaalissävyydestä
- k1504 Seksuaalista kehitystäni tai sukupuolielimiäni pilkattiin tai saatettiin nau-
runalaiseksi
- k1505 Minulle esiteltiin toisen ihmisen sukupuolielimiä seksuaalisessa tarkoituk-
sessa
- k1506 Minua tirkisteltiin seksuaalisessa tarkoituksessa esim. pukeutuessa, pe-
seytyessä tai WC:ssä
- k1507 Olin läsnä toisen ihmisen tyydyttyessä seksuaalisesti itseään
- k1508 Olin seuraamassa muiden seksuaalista toimintaa
- k1509 Minua kosketeltiin seksuaalisessa tarkoituksessa
- k1510 Minua piiskattiin tai lyötiin riisuttuna seksuaalisessa tarkoituksessa
- k1511 Minut johdatettiin koskettelemaan aikuista seksuaalisesti
- k1512 Olin osallisena yhdynnässä (emättimeen, peräaukkoon tai suuhun)
- k1513 Minut johdatettiin seksuaaliseen toimintaan jonkun muun (aikuisen tai
lapsen) kanssa
- k1514 Minut johdatettiin seksuaaliseen toimintaan eläimen kanssa
- k1515 Olin osallisena muunlaisessa seksuaalisessa toiminnassa

KYSELYN LOPPUOSA KOSKEE SEKSUAALISEN HYVÄKSİKÄYTÖN KOKE-
MUKSIA LAPSUUDESSASI. JOS VASTASIT ”KYLLÄ” JOHONKIN EDELLISEN
KYSYMYKSEN KOHTAAN, VASTAA SEURAAVIIN KYSYMYKSIIN NÄIDEN
TAPAHTUMIEN POHJALTA.

JOS TAAS VASTAUKSESI KAIKKIIN EDELLISIIN LAPSEN SEKSUAALISTA
HYVÄKSİKÄYTTÖÄ KOSKEVIIN KYSYMYKSIIN OLI ”EI”, KYSELY ON OSAL-
TASI VALMIS. KIITOS VASTAUKSISTASI.

Kuinka vanha olit silloin, kun

Ikä vuosina

k1601 seksuaalista hyväksikäyttöä tapahtui ensimmäisen
kerran lapsuudessasi

k1602 seksuaalista hyväksikäyttöä tapahtui viimeksi elämässäsi

k1700 Arvioi seksuaalisten hyväksikäyttökertojen lukumäärää lapsuudessasi.

- a) Yksi kerta
- b) 2-4 kertaa
- c) 5-10 kertaa
- d) 11- 100 kertaa
- e) Yli 100 kertaa

K1800 Arvioi mikä seuraavista kuvaa parhaiten seksuaalisen hyväksikäytön ajal-
lista kestoja lapsuudessasi

- a) 1 päivä
- b) 2 - 3 päivää
- c) Viikko
- d) Muutama kuukausi
- e) Puoli vuotta
- f) 1 vuosi
- g) 2 – 5 vuotta
- h) 6 – 10 vuotta
- i) Yli 10 vuotta

K1900 Hyväksikäyttäjän / hyväksikäyttäjien sukupuoli

- a) Mies
- b) Nainen
- c) Sekä miehiä että naisia

K2000 Hyväksikäyttäjien lukumäärä (laita ruutuun lukumäärä numeroina)

Mikä oli suhteesi hyväksikäyttäjään. Valitse yksi tai tarvittaessa useampia seuraavista vaihtoehdoista. Hyväksikäyttäjä oli

Kyllä Ei

- K2101 isäni
- K2102 äitini
- K2103 siskoni tai veljeni
- K2104 isovanhempani
- K2105 muu sukulaiseni
- K2106 kuului uuteen perheeseeni vanhempani uuden suhteen kautta
- K2107 vanhempieni / toisen vanhemman ystävä
- K2108 kaverini tai tuttavani
- K2109 harrastusteni kautta tuntemani henkilö
- K2110 koulussani työskentelevä henkilö
- K2111 seurakuntani tai kirkon edustaja
- K2112 asuinympäristöstäni tuntemani henkilö
- K2113 muu tuntemani henkilö
- K2114 minulle täysin tai lähes tuntematon henkilö

K2200 Arvioi äitisi ja hyväksikäyttäjäsä välisen suhteen läheisyyttä hyväksikäytön tapahtuessa

- a) Hyvin läheinen
- b) Melko läheinen
- c) Neutraali
- d) Melko etäinen
- e) Hyvin etäinen
- f) Tuntemattomia toisilleen
- g) Äitini oli itse hyväksikäyttäjäni
- h) Minulla ei ollut äitiä
- i) En osaa sanoa

K2300 Arvioi isäsi ja hyväksikäyttäjäsä välisen suhteen läheisyyttä hyväksikäytön tapahtuessa

- a) Hyvin läheinen
- b) Melko läheinen
- c) Neutraali
- d) Melko etäinen
- e) Hyvin etäinen
- f) Tuntemattomia toisilleen
- g) Isäni oli itse hyväksikäyttäjäni
- h) Minulla ei ollut isää
- i) En osaa sanoa

Mikä / mitkä seuraavista kuvaavat seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvää tilannetta parhaiten:

Kyllä Ei En osaa sanoa

- K2401 Hyväksikäyttö mielivaltaista väkivaltaa käyttäen
- K2402 Hyväksikäytön toteuttaminen uhkailujen avulla alistaen

K2403 Hyväksikäyttö pakottavaa valtaa ja rankaisuja käyttäen

K2404 Hyväksikäytön mahdollistaminen manipuloimalla (väärillä käsityksillä oikeasta ja väärästä, syyllistämällä)

k2405 Hyväksikäytön mahdollistaminen tekoa hyvittämällä (vääryyden hämärtämistä ja alistumisen hyvittämistä ja palkitsemista)

k2406 Huijaaminen, viettely hyväksikäyttöön

k2407 Rakkauteen ja hoivaan verhottua hyväksikäyttöä

k2408 Hyväksikäytön ”normalisoiminen”, aivan kuin mitään ei olisi tapahtunutkaan

k2409 Hyväksikäyttö tilanteessa, jossa olin alkoholin tai huumaavan aineen vaikutuksen vuoksi kyvytön pitämään itsestäni huolta

k2410 Jotain muuta, mitä? _____

k2500 Kuinka paljon kerroit jollekin aikuiselle seksuaalisesta hyväksikäytöstäsi lapsena?

- a) Kerroin kaiken
- b) Kerroin jotain
- c) Vihjailin asiasta
- d) En kertonut, mutta asia paljastui muuten
- e) En kertonut, eikä asia paljastunut lainkaan
- f) En osaa sanoa

JOS ET LAPSENA KERTONUT HYVÄKSIKÄYTÖSTÄ KENELLEKÄÄN, VOIT HYPÄTÄ SEURAAVAN KYSYMYKSEN YLI, JA SIIRTYÄ KYSYMYKSEEN 27.

Jos kerroit lapsena seksuaalisesta hyväksikäytöstä jollekin, vastaa seuraavaan kysymykseen. Kenelle kerroit seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja mitä siitä seurasi?

Vastaa asteikolla:

1= sain runsaasti apua tai tukea

2= sain jonkin verran apua tai tukea

3= ei seurannut juuri mitään

4= sain ikävyyksiä tai pahaa mieltä itselleni

5= en osaa sanoa

k2601 Kerroin äidilleni

k2602 Kerroin isälleni

k2603 Kerroin siskolleni tai veljelleni

k2604 Kerroin isovanhemmalleni

k2605 Kerroin muulle sukulaiselleni

k2606 Kerroin äidin tai isän uudelle kumppanille

k2607 Kerroin vanhempien ystävälle tai tuttavalle

k2608 Kerroin ystävälleni tai jollekin muulle lapselle

- k2609 Kerroin opettajalleni
- k2610 Kerroin lääkärille
- k2611 Kerroin terveydenhoitajalle
- k2612 Kerroin terapeutilleni
- k2613 Kerroin sosiaalityöntekijälle
- k2614 Kerroin poliisille
- k2615 Kerroin seurakuntani tai kirkon edustajalle
- k2616 Kerroin jollekin muulle tuntemalleni henkilölle
- k2617 Kerroin jollekin muulle minulle tuntemattomalle henkilölle

Jos salasit tai yritit salata seksuaalisen hyväksikäytön aikuisilta, vastaa seuraavaan kysymykseen. Oliko seuraavilla syillä vaikutusta siihen, että et kertonut hyväksikäytöstä heti tai et lainkaan?

- k2701 Pelkäsin, että minua ei olisi uskottu
- k2702 En ymmärtänyt mitään väärää tapahtuneen minua kohtaan
- k2703 Tapahtumat olivat mielestäni hävettäviä
- k2704 Se oli mielestäni asia, josta ei ollut sopivaa puhua
- k2705 Pelkäsin minulle koituvan kertomisesta ikävyyksiä
- k2706 Hyväksikäyttäjälle olisi aiheutunut vaikeuksia
- k2707 Olin saanut hyväksikäyttäjältä lahjoja ja huomiota
- k2708 Sain hyväksikäyttäjältä rakkautta, tukea ja huolenpitoa
- k2709 Läheisilleni olisi aiheutunut pahaa mieltä ja pettymystä
- k2710 Pelkäsin perheen yhtenäisyyden tai huolenpidon menetystä, jos asia tulisi ilmi
- k2711 Asia sovittiin hyväksikäyttäjän kanssa
- k2712 En pitänyt asiaa riittävän vakavana
- k2713 Pelkäsin, että olin ehkä ymmärtänyt asian väärin
- k2714 Pelkäsin jääväni yksin jos kertoisin
- k2715 Minulla ei ollut ketään luotettavaa aikuista, jolle olisin voinut kertoa
- k2716 En voinut rikkoa salaisuutta
- k2717 Pelkäsin muiden ikävää suhtautumista
- k2718 Pelkäsin hyväksikäyttäjää
- k2719 En halunnut kertoa, koska pidin itsekin seksuaalisesta kanssakäymisestä
- k2720 Jotain muuta, mitä?

Lapsuuden seksuaalinen hyväksikäyttö aikuisena (kysymykset 28 - 34)

K2800 Kuinka paljon olet myöhemmin aikuisena kertonut lapsuudenaikaisesta seksuaalisesta hyväksikäytöstä jollekin?

- a) Olen kertonut kaiken
- b) Olen kertonut jotain
- c) Olen vihjaillut, mutta en kertonut suoraan
- d) En ole kertonut kenellekään
- e) En osaa sanoa

K2900 Onko seksuaalista hyväksikäyttöä otettu aikuisiässäsi puheeksi asioidessasi terveydenhuollon ammattilaisten kanssa?

- a) Otin asian itse puheeksi
- b) Minulta on kysytty seksuaalisen hyväksikäytön mahdollisuudesta
- c) Asiasta ei ole ollut puhetta
- d) En osaa sanoa

K3000 Olisitko halunnut terveydenhuollon ammattilaisen ottavan seksuaalisen hyväksikäytön mahdollisuuden puheeksi?

- a) Kyllä
- b) En
- c) En osaa sanoa

K3100 Arvioi missä määrin lapsena tapahtunut seksuaalinen hyväksikäyttö on vaikuttanut elämänlaatuasi heikentävästi aikuisena?

- a) Ei lainkaan
- b) Jonkin verran
- c) Melko paljon
- d) Paljon
- e) En osaa sanoa

K3200 Oletko jossain vaiheessa aikuisena hakenut ammatillista apua tai tukea sellaisiin vaikeuksiin, jotka mielestäsi ovat liittyneet lapsuusaikaiseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön?

- a) Olen hakenut apua
- b) Olen hakenut apua, mutta en ole kertonut hyväksikäytöstä
- c) En ole hakenut apua, vaikka mielestäni olisin sitä tarvinnut
- d) En ole tarvinnut enkä hakenut apua
- e) En osaa sanoa

K3300 Miten arvioit sitä apua, jota olet saanut terveydenhuollon ammattilaisilta seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviin vaikeuksiin?

- a) Olen saanut riittävästi sopivaa apua
- b) Olen saanut sopivaa apua, mutta en riittävästi
- c) En ole saanut minulle sopivaa apua
- d) Yrityksistä huolimatta en ole saanut juuri lainkaan apua
- e) En ole hakenut apua
- f) En osaa sanoa

K3400 Mikä on ollut terveydenhuollon ammattilaisilta saamasi avun merkitys elämässäsi?

- a) Hyvin suuri merkitys
- b) Melko suuri merkitys
- c) Ei juuri merkitystä
- d) Ei lainkaan merkitystä
- e) En ole saanut apua
- f) En osaa sanoa

KYSELY PÄÄTTYY TÄHÄN. KIITOS VASTAUKSISTASI!

Kiitos osallistumisestasi!

Sydämestäni toivon sinulle kaikkea hyvää elämässäsi.

Mikäli kysymykset herättivät sinussa voimakkaita tunteita tai ahdistusta, toivon, että käännyt ammattiauttajan puoleen keskustellaksesi asioista.

Ystävällisesti

Mari Laiho
Mari.Laiho@Laurea.fi

Tarvittaessa voit saada apua oman terveyskeskuksesi kautta tai esimerkiksi seuraavista päivystävistä numeroista tai nettiosoitteista:

Suomen mielenterveysseuran valtakunnallinen kriisipuhelin
0203 445 566 ma klo 9 - 22, ti - pe klo 9 - 06, la klo 15 - 06 ja su klo 15 - 22
<http://www.mielenterveysseura.fi/index.asp>

Raiskauskriisikeskus Tukinainen.
0800 - 97899 ma - to klo 9 - 17, pe - su klo 17 - 24
<http://www.tukinainen.fi/>

Suomen Delfins ry.
050 583 5000 ma - pe klo 10 - 14.
<http://www.kolumbus.fi/jyrki.vartiainen/suomendelfinsry.htm>

Naisten Linja.
0800 02400 ma - pe klo 16-20.
<http://www.naistenlinja.com/fi/index.html>

Rikosuhripäivystys.
0203-16116 ma - ti klo 13-21 ja ke - pe klo 17-21
<http://www.rikosuhripaivystys.fi/fi/etusivu/index.php>

Tukinet.net
<https://www.secure-tukinet.net/>

Tukirengas.net
http://www.tukirengas.net/sivut/index.php?lk_id=11

TIEDOTE

6.10.2005

TUTKIMUS LAPSUUSAJAN SEKSUAALISESTA HYVÄKSIKÄYTTÖSTÄ

Olen tekemässä opinnäytetyötä aiheesta "SEKSUAALINEN HYVÄKSIKÄYTTÖ LAPSUUDESSA – AVUN TARVE AIKUISENA". Työhön sisältyvän tutkimuksen tarkoituksena on:

- lisätä tietoa lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä Suomessa
- selvittää seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneiden aikuisten hyvinvointia ja siihen liittyviä ongelmia
- selvittää terveydenhuollon ammattilaisten osuutta avun tarjoajina

Tutkimuksen kohdejoukkoon kuuluvien vastaajien tavoittamiseksi toivon saavani kauttanne tiedotustukea. Voitte tukea tutkimuksen onnistumista julkaisemalla tietoa kyselystä omassa tiedotusvälineissänne esimerkiksi laittamalla linkin Internet-sivulle, tietoa lehteen tai välittämällä tietoa kyselystä muuten omassa toiminnassanne.

Internetissä 11.11.2005 asti avoinna oleva kysely on tarkoitettu kaikille nyt jo aikuisille, jotka ovat alle 16-vuotiaana lapsena kokeneet seksuaalista hyväksikäyttöä. Kyselyyn pääsee osoitteesta: <http://hyvinkaa.laurea.fi/Kyselyt.asp>

Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä on lapsen kohdistettu seksuaalinen teko, tai sellaiseen saattaminen. Siihen voi liittyä fyysistä kontaktia, mutta se voi olla myös muunlaista lapsen altistamista ikätasoon kuulumattomalle seksuaalisuudelle. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön lähtökohtana on hyväksikäyttäjän tavoittelema seksuaalinen mielihyvä. Samaa ikätasoa olevien lasten, tai henkiseltä ja ruumiilliselta kypsyydeltään samantasoisten välistä toimintaa ei katsota lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi.

Kiitoksena avustanne lähetän Teille mielelläni tuoretta tietoa tutkimuksen tuloksista työn valmistuttua. Ilmoitattehan minulle sen tiedonvälityskanavan, jolla olette voinut edistää vastaajien saamista tutkimukseeni, sekä sähköpostiosoitteen, johon haluatte saada tietoa kyselyn tuloksista.

Kiitän jo etukäteen arvokkaasta tuestanne!

Mari Laiho

Mari.Laiho@Laurea.fi
Sairaanhoitajaopiskelija
Laurea ammattikorkeakoulu/ Hyvinkään Laurea

Laurea ammattikorkeakoulussa tutkimusta ohjaa lehtori Raija Tarkiainen
Raija.Tarkiainen@Laurea.fi

TIETO KYSELYSTÄ LÄHETETTIIN ENSIVAIHEESSA

Järjestöt, tukipalvelut

AI-anon

A-kiltojen liitto ry

A-klinikkasäätiö

Alkoholistien aikuiset

Apua.info

Ensi- ja turvakotien liitto ry

Hernekeppi, verkkolehti

Hoitajat.net keskustelupalsta

Lastensuojelun keskusliitto

Mannerheimin lastensuojeluliitto

Mielenterveyden Keskusliitto

Mielenterveysyhdistys Helmi

Mieli maasta ry

Naisten Linja

Napin ja PikkuMyynti MPD/DID -sivut

Nyyti ry

Omaiset mielenterveystyön tukena keskusliitto ry

Pelastakaa lapset ry

Päihdelinkki

Raiskauskeskus Tukinainen

Rikosuhripäivystys

Sexpo säätiö

Sininahaliitto ry

Suomen Delfins ry

Suomen mielenterveysseura

Tukiasema.net

Tukinet.net

Tukirengas.net

Verkkoklinikka

Väestöliiton seksuaaliterveysklinikka

Tiedotusvälineet

Aamulehti

Aamuset

Kouvolan Sanomat

Kymen Sanomat

Lapin Kansa

Länsi-Savo

Länsi-Suomi

Länsi-Uusimaa

Pohjalainen

Pohjolan Sanomat

Salon Seudun Sanomat

Satakunnan Kansa

Savon Sanomat

STT

Turun Sanomat

Uusimaa

Länsiväylä

Etelä-Pohjanmaa

Forssan seudun Viikkouutiset

Helsingin Uutiset

Hyvinkään Viikkouutiset

Itäväylä

Karkkilainen

Kaupunkilehti Turkulainen

Kellokas

Lahden Viikkouutiset

Mäntsälän Viikkouutiset

Nastolan Viikkouutiset

Nurmijärven Uutiset

Oulu-lehti

Pirkanmaan Sanomat

Porin Sanomat

Salonjokilaakso

Satakunnan Viikko

Savonmaa

Sipoon Sanomat

Alueuutiset
Etelä-Saimaa
Etelä-Suomen Sanomat
Etelä-Uusimaa
Helsingin Sanomat_
Hämeen Sanomat
Ilkka
Kainuun Sanomat
Kaleva
Karjalainen
Keskipohjanmaa
Keskisuomalainen
Keski-Uusimaa

Suur-Jyväskylän lehti
Tamperealainen
Uusi Lahti
Uutislehti 100
Vantaan Sanomat
Vihdin Uutiset
Viikkouutiset

LIITETAULUKOT: TAUSTAMUUTTUJAT

LIITETAULUKKO 1. Vastaajien ikä

<i>Ikä</i>	%
18 – 29	43
30 – 39	26
40 – 49	20
50 – 59	10
60 tai vanhempi	2
Yhteensä	100 (n=188)

LIITETAULUKKO 2. Vastaajien siviilisäätty

<i>Siviilisäätty</i>	%
Naimaton	23
Avoliitossa	25
Avioliitossa	37
Eronnut tai asumuserossa	14
Leski	1
Yhteensä	100 (n=190)

LIITETAULUKKO 3. Vastaajien koulutus

<i>Koulutus</i>	%
Peruskoulu tai vastaava	11
Ylioppilas	17
Kouluasteen ammatillinen tutkinto	15
Opistoasteen ammatillinen tutkinto	22
Alempi korkeakoulututkinto tai amk- tutkinto	21
Ylempi korkeakoulututkinto	13
Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto	2
Yhteensä	100 (n=191)

LIITETAULUKKO 4. Vastaajien työllisyys ensisijaisesti

<i>Työllisyys ensisijaisesti</i>	%
Työssä palkansaajana	41
Yrittäjä	6
Työtön	8
Perhevapaalla	5
Opiskelija	23
Työkyvyttömyyseläkkeellä	9
Eläkkeellä iän tai työvuosien perusteella	2
Hoitaa omaa kotitaloutta työkseen	2
Jotain muuta	5
Yhteensä	100 (n=191)

LIITETAULUKOT: HYVINVOINTI AIKUISENA

LIITETAULUKKO 5. Tyytyväisyys omaan elämään nykyisin

<i>Tyytyväisyys omaan elämään nykyisin</i>	<i>Naiset</i>	<i>Miehet</i>	<i>Kaikki</i>
	%	%	%
Tyytyväinen	60	69	61
Tyytymätön	36	31	36
Ei osaa sanoa	4	-	4
Yhteensä	100 (n=175)	100 (n=16)	100 (n=191)

(Huom. Yhdistetty luokat "tyytyväinen" ja melko tyytyväinen", sekä "melko tyytymätön" ja "tyytymätön")

LIITETAULUKKO 6. Vastaajien nykyinen fyysinen terveys ja psyykinen hyvinvointi

<i>Terveys/ hyvinvointi</i>	<i>Fyysinen terveys nykyisin</i>	<i>Psyykinen hyvinvointi nykyisin</i>
	%	%
Hyvä	68	53
Huono	30	45
Ei osaa sanoa	2	2
Yhteensä	100 (n=188)	100 (n=188)

(Huom. Yhdistetty luokat "hyvä" ja melko hyvä", sekä "melko huono" ja "huono")

LIITETAULUKKO 7. Läheisten ihmissuhteiden määrä

<i>Läheisten ihmissuhteiden määrä</i>	%
Useita	26
2-5	58
Yksi	10
Ei lainkaan	6
En osaa sanoa	1
Yhteensä	100 (n=188)

LIITETAULUKKO 8. Suhde nykyiseen kumppaniin

<i>Suhde nykyiseen kumppaniin</i>	%
Läheinen	76
Etäinen	20
Ei osaa sanoa	4
Yhteensä	100 (n=142)

(Huom. Mukana vain ne, joilla on parisuhde. Yhdistetty luokat "läheinen" ja melko läheinen" sekä "melko etäinen" ja "etäinen".)

LIITETAULUKKO 9. Tyytyväisyys omaan elämään nykyisin siviilisäädyn mukaan

<i>Tyytyväisyys omaan elämään nykyisin</i>	<i>Siviilisäätty</i>			
	<i>Naimaton</i>	<i>Avoliitossa</i>	<i>Avioliitossa</i>	<i>Eronnut tai asumuserossa</i>
	%	%	%	%
Tyytyväinen	48	60	73	50
Tyytymätön	50	38	24	42
Ei osaa sanoa	2	2	3	8
Yhteensä	100 % (n=44)	100 % (n=48)	100 % (n= 71)	100 % (n=26)

(Huom. Yhdistetty luokat "tyytyväinen" ja melko tyytyväinen", sekä "melko tyytymätön" ja "tyytymätön")

LIITETAULUKKO 10. Tyytyväisyys seksuaaliseen elämään nykyisin

<i>Tyytyväisyys seksuaaliseen elämään nykyisin</i>	<i>Kaikki</i>	<i>Parisuhteessa olevat</i>
	%	%
Tyytyväinen	38	44
Tyytymätön	53	48
Ei osaa sanoa	9	6
Yhteensä	100 (n=189)	100 (n=142)

(Huom. Yhdistetty luokat "tyytyväinen" ja melko tyytyväinen", sekä "melko tyytymätön" ja "tyytymätön")

LIITETAULUKOT: LAPSUUDEN KOKEMUSTEN YHTEYS KOETTUUN ELÄMÄNLAADUN HEIKENTYMISEEN SEKSUAALISEN HYVÄKSIKÄYTÖN VUOKSI

LIITETAULUKKO 11. Niiden vastaajien osuudet, joiden mielestä lapsena tapahtunut seksuaalinen hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua paljon tarkasteltuna koettujen tekojen suhteen

Seksuaalinen teko	Elämänlaatu heikentynyt hyväksikäytön vuoksi paljon %	
	Kyllä	Ei
Minua piiskattiin tai lyötiin riisuttuna seksuaalisessa tarkoituksessa	80 (n=10)	41 (n=173)
Minua tirkisteltiin seksuaalisessa tarkoituksessa esim. pukeutuessa, peseytyessä tai WC:ssä	62 (n=69)	33 (n=104)
Minua kuvattiin seksuaalisessa tarkoituksessa	62 (n=13)	41 (n=171)
Minut johdatettiin seksuaaliseen toimintaan jonkun muun (aikuisen tai lapsen) kanssa	60 (n=50)	39 (n=127)
Minut johdatettiin seksuaaliseen toimintaan eläimen kanssa	60 (n=5)	43 (n=176)
Seksuaalista kehitystäni tai sukupuolielimiäni pilkattiin tai saatettiin naurunalaiseksi	58 (n=59)	36 (n=116)
Olin osallisena muunlaisessa seksuaalisessa toiminnassa	56 (n=57)	36 (n=104)
Minulle esiteltiin toisen ihmisen sukupuolielimiä seksuaalisessa tarkoituksessa	52 (n=91)	35 (n=86)
Minut johdatettiin koskettelemaan aikuista seksuaalisesti	51 (n=102)	33 (n=24)
Olin läsnä toisen ihmisen tyydyttäessä seksuaalisesti itseään	48 (n=87)	35 (n=86)
Minulle esiteltiin pornografista materiaalia	47 (n=32)	43 (n=145)
Olin seuraamassa muiden seksuaalista toimintaa	46 (n=33)	43 (n=144)
Minua kosketeltiin seksuaalisessa tarkoituksessa	45 (n=170)	23 (n=13)
Olin osallisena yhdynnässä (emättimeen, peräaukkoon tai suuhun)	45 (n=65)	41 (n=104)
Minulle puhuttiin seksuaalisävyisesti	45 (n=123)	42 (n=55)

(Huom. Vertailussa mukana vain ne vastaajat, jotka vastasivat "kyllä" tai "ei" eri tekoja koskeviin kysymyksiin, "En osaa sanoa" vastanneet jätetty tästä tarkastelusta pois)

LIITETAULUKKO 12. Niiden vastaajien osuudet, joiden mielestä lapsena tapahtunut seksuaalinen hyväksikäyttö on heikentänyt elämänlaatua paljon tarkasteltuna lapsuuden haitallisten kokemusten mukaan

	<i>Elämänlaatu heikentynyt hyväksikäytön vuoksi paljon</i> %	
	Paljon kokemusta	Korkeintaan vähän kokemusta
Fyysinen väkivalta	80 (n=20)	40 (n=138)
Hoidon ja huolenpidon laiminlyönti	73 (n=30)	38 (n=126)
Mitätöinti, huomiotta jättäminen	65 (n=48)	34 (n=94)
Häpeäntunne	63 (n=88)	20 (n=50)
Vanhempien etäisyys	63 (n=63)	29 (n=73)
Syyllisyyden tunne	61 (n=84)	18 (n=49)
Turvattomuus	61 (n=75)	24 (n=75)
Kiltteyden vaatimus	61 (n=83)	30 (n=60)
Yksinäisyys	60 (n=78)	22 (n=72)
Avoimen vuorovaikutuksen puute	60 (n=80)	31 (n=55)
Huoli omista vanhemmista	60 (n=63)	32 (n=79)
Pelko	59 (n=82)	29 (n=63)
Nöyryyttäminen, pelottelu, pilkka	58 (n=48)	37 (n=109)
Tunteiden ilmaisun rajoittuneisuus	57 (n=86)	25 (n=55)

Tämän opinnäytetyön avulla pyritään lisäämään tietoa lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä Suomessa, kartoittaa seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneiden aikuisten hyvinvointia ja siihen liittyviä ongelmia sekä selvittää terveydenhuollon palveluiden käyttöä ja niiden merkitystä seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneille aikuisille. Tieto voi auttaa terveydenhuollon ammattilaisia omassa työssään ymmärtämään seksuaalista hyväksikäyttöä ja sen vaikutuksia. Se voi rohkaista ottamaan asiaa puheeksi ja tarvittaessa ohjaamaan asiakasta asianmukaisen avun piiriin. Yksittäisen asiakkaan kannalta tästä seuraava inhimillinen hyöty elämän eheytyksen myötä lienee mittaamatonta, ja se heijastuu myös seuraavan sukupolven elämään. Välillinen hyöty työelämälle voi tulla asianmukaisen hoidon jälkeen parantuneen työkyvyn kautta.

Opinnäytetyön pohjana on kyselytutkimus, johon osallistui 191 yli 18-vuotiasta työikäistä henkilöä, jotka olivat alle 16-vuotiaina kokeneet seksuaalista hyväksikäyttöä. Ennalta asetettuihin tutkimustehäviin saatiin kyselyn tuloksista hyvin selvyys. Kyselyyn osallistuneiden suuri määrä antaa tuloksille erityistä painoarvoa. Tutkimuksen kaikissa vaiheissa on pyritty huomioimaan eettisyyden vaatimukset.

ISSN 1458-7238
ISBN 951-799-092-8

LAUREA

www.laurea.fi